

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

TÜRK HUKUKUNDA UZLAŞTIRMA KURUMU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mustafa ÖZDEMİR

Danışman

Doç. Dr. Uğur ERSOY

TEMMUZ-2019

KIRIKKALE

ÖNSÖZ

Alternatif uyuşmazlık çözüm yollarından biri olan uzlaştırma birçok ülkede uygulanmaktadır. Uzlaştırmanın temelinde onarıcı adalet anlayışı vardır. Taraflar arasında uzlaşmanın sağlanması halinde mağdurun zararı giderilecek, fail ceza tehdidinden kurtulacağı gibi yargılama giderlerini ödemekten ve aleyhine açılacak tazminat davasından da kurtulacak, en önemlisi de adli sicil kaydında herhangi bir kayıt yer almayarak topluma yeniden kazandırılacak ve günümüz şartlarında iş yaşamında karşısına herhangi bir engel çıkmayacaktır. Uzlaşmanın sağlanması ile taraflar arasındaki husumet son bulabileceği gibi, doğması muhtemel husumetler de gerçekleşmeyecektir. Bu şekilde toplumsal barış korunacağı gibi kamu düzeni de sağlanmış olacaktır.

Günümüzde hemen hemen her ihtilafın şikâyet konusu yapılarak yargı mercileri önüne getirildiği gerçeği karşısında uzlaşmanın sağlanması halinde taraflar, uzun süren yargılamaların neden olduğu kaygılardan da kurtulabileceği gibi, yargı organları tarafından diğer işlere emek ve zaman ayrılarak daha etkin bir şekilde adalet tesis edilmeye çalışılacaktır.

Uzlaştırma kurumunda, 6763 sayılı Kanun'un 34. maddesi ile yeni düzenlemeler getirilmiştir. Bu düzenlemeler ile uzlaştırmaya tabi suçların kapsamı genişletilerek uzlaştırmanın daha etkin bir şekilde uygulanabilmesi amacıyla uzlaştırma büroları kurulması sağlanmıştır.

Uzlaştırma kurumunda yeni düzenlemelerin yapılması ve uzlaştırma kurumunun faydaları tez çalışmamın konusunu seçmemde etkili olmuştur.

Çalışmalarım süresince bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım tez danışmanım Doç. Dr. Uğur Ersoy'a, jürimde görev alan ve kıymetli görüşlerini benimle paylaşan Dr. Öğr. Üyesi Burcu Erten ve Dr. Öğr. Üyesi Enes Köken hocalarıma teşekkürlerimi sunuyorum.

ÖZ

Mağdur-fail arabuluculuğu ceza ve ceza muhakemesi hukukumuzda uzlaştırma kurumu olarak yer almaktadır. Uzlaştırma kurumunun hukukumuzda girişi 5237 sayılı TCK, 5271 sayılı CMK ve 5395 sayılı ÇKK ile olmuştur. Ayrıca Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Uzlaştırmanı Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik ile de uzlaştırmanın uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar belirtilmiştir.

“Türk Hukukunda Uzlaştırma Kurumu” başlıklı tezim iki bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde; uzlaşmanın temeli olan onarıcı adalet anlayışı ve uzlaştırmaya ilişkin açıklamalarda bulunulup uzlaştırmanın önemi anlatılmaya çalışılmış, tarihçesine değinilerek hangi düzenlemeler ile geliştirildiği açıklanmış, genel olarak alternatif uyuşmazlık çözüm yolları, uzlaştırmanın benzer kurumlarla ilişkisi, uzlaştırmanın ilkeleri ve faydaları, karşılaştırmalı hukukta uzlaştırmanın ne şekilde uygulandığı, hukukumuzda uzlaştırma sürecinde karşılaşılan temel kavramlar ve uzlaştırmanın hukuki niteliği konusunda açıklamalarda bulunulmuştur.

İkinci bölümde; uzlaştırmanın şartları ve uygulanması ile ilgili müşterek hükümlere değinilerek, uzlaştırma kapsamına giren ve girmeyen suçlar, kimlerin ne şekilde uzlaştırma yoluna başvurabilecekleri, uzlaştırmaya ilişkin yapılan yeni düzenlemelerin ne şekilde uygulanacağı, çok taraflı olaylarda uzlaştırma süreci, soruşturma ve kovuşturma aşamasında uzlaştırmanın ne şekilde uygulanacağı ayrıntılı olarak açıklanmış, uzlaştırmanın sonuçları belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Uzlaştırma, onarıcı adalet, ceza.

ABSTRACT

Mediation between victim and offender takes place as conciliation procedure in Turkish criminal law and penal procedure law. Conciliation procedure has been regulated in law no. 5237 Turkish Penal Code, law no. 5271 Turkish Penal Procedure Code and law no. 5395 Child Protection Law. Besides, the details about conciliation are regulated in By-Law towards Applying Conciliation According to Turkish Penal Procedure Law.

The thesis which has “Conciliation Procedure in Turkish Law” consists of two parts.

The first part of the thesis explains restorative justice approach as a basis of conciliation by pointing history and previous regulations, alternative solutions for conflicts, comparison with similar procedures, principles and benefits of conciliation, how conciliation is applying in comparative law, basic concepts and legal character of conciliation.

The second part of the thesis points mutual provisions of conditions and applies of conciliation, crimes which can subject to the conciliation, individuals which can approach to conciliation, how can be implementation of new provisions, conciliation procedure in multilateral cases and other provisions, deals how conciliation should take place during investigation and prosecution phases in detail and emphasizes the consequences of conciliation.

Keywords: Conciliative, restorativejustice, penalty.

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
Any.	: Anayasa
AsCK	: Askeri Ceza Kanunu
ASK	: Adli Sicil Kanunu
CMK	: Ceza Muhakemeleri Kanunu
CMUK	: Ceza Muhakemeleri Usul Kanunu
CMUY	: Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği
ÇÇK	: Çocuk Koruma Kanunu
E.	: Esas
K.	: Karar
m.	: Madde
R.G.	: Resmi Gazete
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
vd.	: Ve diğerleri

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZ	ii
ABSTRACT	iii
KISALTMALAR	iv
İÇİNDEKİLER	v
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ONARICI ADALET VE UZLAŞTIRMA, UZLAŞTIRMANIN TARİHÇESİ, TÜRK CEZA HUKUKUNDA VE KARŞILAŞTIRMALI HUKUKTA UZLAŞTIRMA

I. CEZALANDIRICI ADALET VE ONARICI ADALET ANLAYIŞI	2
A. CEZALANDIRICI ADALET	2
B. ONARICI ADALET	3
II. ONARICI ADALET VE UZLAŞTIRMANIN TARİHÇESİ.....	5
A. MUKAYESELİ HUKUKTA UZLAŞTIRMANIN TARİHÇESİ.....	5
B. ULUSLARARASI HUKUKTA UZLAŞTIRMA	7
1. Avrupa Konseyinin Tavsiye Kararlarında Uzlaştırma	8
2. Birleşmiş Milletler Belgelerinde Uzlaştırma.....	9
C. İSLAM HUKUKUNDA UZLAŞTIRMA	9
D. TÜRK HUKUKUNDA UZLAŞTIRMANIN TARİHÇESİ	10
III. ALTERNATİF UYUŞMAZLIK ÇÖZÜM YOLLARI	12
A. MÜZAKERE.....	13
B. ARABULUCULUK	13
C. KISA DURUŞMA	14
D. TARAFSIZ ÖN DEĞERLENDİRME	15
E. VAKIALARIN SAPTANMASI.....	15
F. KISA JÜRİ YARGILAMASI	16
G. İDDİA PAZARLIĞI.....	16
H. YARGIÇ KİRALAMA	17
İ. TAHKİM.....	17

IV. UZLAŞMA KURUMUNUN BENZER KURUMLARLA İLİŞKİSİ VE FARKLARI.....	18
A. SULH.....	18
B. ÖNÖDEME	19
C. ETKİN PİŞMANLIK.....	19
D. ŞİKÂYET	20
E. KAMU DAVASININ AÇILMASININ ERTELENMESİ	20
F. HÜKMÜN AÇIKLANMASININ GERİ BIRAKILMASI	22
V. UZLAŞTIRMANIN CEZA VE CEZA MUHAKEMESİ HUKUKU İLKELERİ BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	23
A. GENEL OLARAK	23
B. ADİL YARGILANMA HAKKI VE UZLAŞTIRMA	23
1. Makul Sürede Yargılanma Hakkı	24
2. Bağımsızlık ve Tarafsızlık	25
3. Aleniyet.....	26
4. Denetim.....	26
5. Kanunla Kurulmuş Mahkeme ve Tabii Hakim İlkesi	26
6. Silahların Eşitliği	27
C. HAK ARAMA ÖZGÜRLÜĞÜ VE UZLAŞTIRMA.....	28
D. ADALET İLKESİ VE UZLAŞTIRMA	28
E. MASUMİYET KARİNESİ VE UZLAŞTIRMA.....	28
F. EŞİTLİK İLKESİ VE UZLAŞTIRMA	29
G. KAMU DAVASININ MECBURİLİĞİ İLKESİ VE UZLAŞTIRMA.....	29
H. KUSUR SORUMLULUĞU VE UZLAŞTIRMA.....	30
İ. RE'SEN ARAŞTIRMA İLKESİ VE UZLAŞTIRMA	30
J. MADDİ GERÇEĞİN ARAŞTIRILMASI İLKESİ VE UZLAŞTIRMA.....	30
VI. UZLAŞTIRMANIN FAYDALARI.....	30
A. MAĞDUR AÇISINDAN FAYDALARI	30
B. FAİL AÇISINDAN FAYDALARI	31
C. TOPLUM AÇISINDAN FAYDALARI.....	32
D. CEZA ADALETİ SİSTEMİ AÇISINDAN FAYDALARI.....	33
VII. KARŞILAŞTIRMALI HUKUKTA VE TÜRK CEZA HUKUKUNDA UZLAŞTIRMA.....	33
A. KARŞILAŞTIRMALI HUKUKTA UZLAŞTIRMA	33

1. Genel Olarak	33
2. Almanya	34
3. Amerika Birleşik Devletleri	35
4. Avusturya	36
5. Fransa	37
6. İtalya	38
7. İngiltere	39
8. Kanada	39
9. İspanya	40
10. Hollanda	41
B. TÜRK CEZA HUKUKUNDA UZLAŞTIRMA	41
1. Uzlaştırmaya İlişkin Temel Kavramlar	41
2. Uzlaştırmaya Hakim Olan İlkeler	48
3. Uzlaştırmanın Hukuki Niteliği	51

İKİNCİ BÖLÜM

UZLAŞTIRMANIN ŞARTLARI, UYGULANMASI VE SONUÇLARI

I. UZLAŞTIRMANNIN ŞARTLARI	55
A. SUÇUN UZLAŞMA KAPSAMINDA BULUNMASI	55
1. Uzlaşma Kapsamına Giren Suçlar	55
2. Uzlaşmaya Tabi Olmayan Suçlar	59
B. MUHAKEME VE CEZALANDIRMA ŞARTLARININ BULUNMASI	60
1. Ceza Muhakemesi Şartlarının Gerçekleşmesi	60
2. Failin Kusur Yeteneğinin Varlığı	62
C. MAĞDURUN GERÇEK KİŞİ VEYA ÖZEL HUKUK TÜZEL KİŞİSİ OLMASI	70
D. ŞİKÂYETE TABİ SUÇLARDA MAĞDURUN ŞİKÂYETÇİ OLMASI	70
1. Genel Olarak Şikâyetin Varlığı Koşulu	70
2. Şikâyet Hakkı ve Yetkisi	71
E. UZLAŞMANIN YETKİLİ KİMSE TARAFINDAN YAPILMASI	72
1. Genel Olarak	72
2. Mağdur veya Suçtan Zarar Görenin Reşit Olması	73
3. Mağdur veya Suçtan Zarar Görenin Küçük Olması	73
4. Mağdur veya Suçtan Zarar Görenin Ölmesi Halinde Yetki	74

F. ZARARIN GİDERİLMESİ KONUSUNDA UZLAŞMAYA VARILMASI.....	75
1. Genel Olarak Uzlaşmaya Konu Zararın Kapsamı	75
2. Maddi Zarar	76
3. Manevi Zarar	76
4. Zarar veya Mağduriyeti Giderme Yöntemleri	77
5. Uzlaşmaya Konu Edimin Hukuka ve Ahlaka Aykırı Olmaması.....	78
G. UZLAŞMANIN ÖZGÜR İRADEYE DAYANMASI.....	79
H. UZLAŞMANIN CUMHURİYET SAVCISI VEYA HAKİM TARAFINDAN SAPTANMASI	80
İ. ZARARIN UZLAŞMAYA UYGUN OLARAK GİDERİLMESİ.....	80
II. UZLAŞTIRMAYA İLİŞKİN ÖZEL DURUMLAR.....	80
A. UZLAŞMA HÜKÜMLERİNİN ZAMAN BAKIMINDAN UYGULANMASI.....	80
1. Görülmekte Olan Davalarla İlgili Uygulama	80
2. Kesinleşen Hükümlerde Uzlaşma Uygulaması	81
B. SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLARLA İLGİLİ UZLAŞMA.....	81
C. FAİL VE MAĞDURUN BİRDEN FAZLA OLMASI	82
1. Suçun Birden Çok Kimse Tarafından İşlenmesi	82
2. Mağdur veya Zarar Görenlerin Çokluğu	83
D. UZLAŞMA İRADESİNDEN VAZGEÇİLMESİ	84
E. UZLAŞTIRMA ÜCRETİ VE UZLAŞTIRMA GİDERLERİ	84
F. UZLAŞTIRMANIN SORUŞTURMA VE ZAMANAŞIMI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ	86
1. Soruşturmanın Sürdürülmesi ve Koruma Tedbirleri	86
2. Uzlaşma ve Dava Zamanaşımı	86
G. TARAFLARIN AYRI YERLERDE İKAMET ETMESİ HALİNDE UZLAŞTIRMANIN YÜRÜTÜLMESİ	86
III. SORUŞTURMA VE KOVUŞTURMA EVRESİNDE UZLAŞMA UYGULAMASIVE UZLAŞMANIN SONUÇLARI.....	87
A. SORUŞTURMA AŞAMASINDA UZLAŞTIRMA UYGULAMASI.....	87
1. Cumhuriyet Savcısının Kanıtları ve Suç Vasfını Değerlendirme Aşaması	87
2. Uzlaşma Teklifi	89

3. Uzlaştırma Müzakereleri	96
4. Uzlaştırma Raporu ve Uzlaştırma Belgesi	103
B. KOVUŞTURMA AŞAMASINDA UZLAŞTIRMA USULÜ.....	106
1. Kovuşturma Aşamasında Uzlaştırma Hükümlerinin Uygulanması	106
2. Kovuşturma Aşamasında Uzlaştırmaya Başvurulacak Haller.....	106
3. Kovuşturma Aşamasında Uzlaştırma Usulü.....	108
C. SORUŞTURMA SONUCUNDA SONUÇLARI	110
D. KOVUŞTURMA SONUCUNDA SONUÇLARI.....	111
1. Zamanaşımı ve Dava Süresinin Durması	111
2. Uzlaştırma Görüşmelerindeki Beyanların Suç İkrarı ve Delil Olmaması ...	112
3. Adli Sicil ve Arşiv Kaydı Oluşmaması	112
4. Tekerrüre Esas Olmama	113
5. Müsadereye Etkisi	113
6. Tazminat Hukuku Yönünden Sonuçları	114
SONUÇ.....	116
KAYNAKÇA	119

GİRİŞ

İnsanlar bir arada yaşamaya başladıklarından bu yana aralarında anlaşmazlıklar yaşanmaktadır. İlkel topluluklarda suç işleyenin cezası topluluğun başındaki kişi tarafından verilmekteydi. Ancak farklı topluluklar arasındaki bireylerin birbirlerine karşı suç işlemeleri halinde ise herhangi bir kural bulunmadığından öç alma duygusu ile hareket edilmekteydi.

İnsanların toplum içinde yaşamaya başlamaları ile aralarındaki anlaşmazlıkların sayısı da artmış, daha önceleri kendi aralarında çözdükleri sorunları çözemeye hale gelmişler, öç alma ile de bir sonuca varamadıklarını anlamışlardır. Bunun sonucunda da devlet tarafından bir kısım kurallar koyulmuştur. Suçla mücadele kapsamında ceza adaleti uzun yıllar devlet tarafından sağlanmaya çalışılmış, suçun işlenmemesi için yaptırımlar düzenlenmiş, geleneksel ceza adaleti sisteminde suçun mağduru devlet olarak görülmüş, mağdur hep ikinci planda olmuştur. Mahkemelerce verilen kararların tarafları tatmin etmemesi, son yıllarda mağdur haklarına da önem verilmesi ile onarıcı adalet anlayışı ortaya çıkmıştır. Bu anlayış sonucu mağdurun zararının giderilmesi esas alınarak mağdura hak ettiği değer verilmeye çalışılmıştır.

Onarıcı adalet anlayışı ile alternatif uyuşmazlık çözüm yolları geliştirilmiştir. Bu yollardan birisi de uzlaştırmadır. Uzlaştırmada fail ve mağdur arasındaki anlaşmazlığa üçüncü bir kişinin girişimleri ile son vermeye çalışılmaktadır. Günümüzde uzlaştırma kurumundan etkin bir şekilde yararlanılmaya çalışılmaktadır. Uzlaştırma ile failin mağdura verdiği zararı gidererek cezalandırılmaktan kurtulması mümkündür. Bu haliyle husumetin uzlaştırma ile son bulması fail ve mağduru daha fazla yıpratmadan yararlarına olacağı gibi yargı organlarının iş yüklerini azaltması nedeniyle uzun süren yargılamaların önüne geçilerek adalet daha hızlı bir şekilde sağlanacaktır. Uzlaşmanın sağlanması ile toplumsal barış da sağlanmış olacaktır.

Uzlaşmanın sağlanmasında failin suçunu ikrarı anlayışından vazgeçilmesi ile uzlaşma kurumu daha etkin kullanılmaktadır. Uzlaştırma ile suçun işlendiği tespiti yapılmamakta olup, anlaşmazlığın giderilmesi hedeflenmektedir.

Çalışmamda uzlaştırmanın ceza adaletine sağladığı katkı ile barış ortamının korunmasındaki rolü üzerinde açıklamalarda bulunulmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ONARICI ADALET VE UZLAŞTIRMA, UZLAŞTIRMANIN TARİHÇESİ, TÜRK CEZA HUKUKUNDA VE KARŞILAŞTIRMALI HUKUKTA UZLAŞTIRMA

I. CEZALANDIRICI ADALET VE ONARICI ADALET ANLAYIŞI

A. CEZALANDIRICI ADALET

Ceza sistemleri, bir suçun işlenmesi halinde izlenecek yönteme, amaçlanan konuya ve yargılamanın ilkelerine göre üç gruba ayrılabilir. Bunlar, faili gerçekleştirdiği eyleme göre cezalandıran “Cezalandırıcı Sistem”, eylemi gerçekleştiren failin iyileşmesini sağlayan “Dağıtıcı Adalet” ve failin eylemi sonucu mağdurun zararının giderilmesini amaçlayan “Onarıcı Adalettir”¹.

Klasik okul düşüncesinde cezalar için üç temel görüş vardır. Bunlar; suçlunun cezalandırılarak öç alınması, caydırma sonucu suç işlenmesinin engellenmesi ve topluma karşı cezalandırıldıkları mesajını vererek suçun önlenmesidir².

Cezalandırıcı adalet anlayışı failin cezalandırılmasını amaçladığı için mağduru tam olarak memnun edememektedir. Bu anlayışta devlet suç olarak nitelendirilen eylemlerin kendisine karşı gerçekleştirildiğini kabul etmesi nedeniyle mağdurun da kendisi olduğunu kabul eder. Bu nedenle de devlet gerçekleşen eylemlere yönelik önceden belirlediği cezalarla faillere karşı gereken karşılığı vermektedir³. Faillerin cezalandırılmasında mağdur sadece aracı konumunda olup ihtilafın ve asıl mağdur aleyhine oluşan zararın giderilmesinin bir önemi yoktur⁴. Failin cezalandırılması ile hukuk düzeninin sağlandığı kabul edilir⁵.

¹ Arıcan, Mehmet, *Ceza Adaleti*, 1. Baskı, Ankara, 2009, s.71.

² Dolu, Osman, “Rasyonel Bir Tercih Olarak Suç: Klasik Okul Düşüncelerinin Suçu Açıklama ve Önleme Kapasitesinin Değerlendirilmesi”, *Polis Bilimleri Dergisi*, Sayı:4, Yıl:2009, s.95.

³ Yavuz, Hakan A. ,“Onarıcı Adalet ve Uzlaştırma Kurumu Bağlamında Ceza Adalet Sisteminde Mağdurun Konumu”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Sayı:23, Yıl:2015, s.90.

⁴ Yavuz, s.90.

⁵ Tarhanlı, Turgut, *Onarıcı Adalet*, (Onarıcı Adalet, Mağdur-Fail Arabuluculuğu ve Uzlaşma Uygulamaları: Türkiye ve Avrupa Bakışı, 1. Baskı, Ankara, 2008), s.11.

Cezalandırıcı adalet sisteminde verilecek cezalarla faillerin tekrar suç işlememeleri hedeflenir⁶. Şüphesiz ki verilecek ceza eylemin niteliğine uygun ve eylemle orantılı olmalıdır⁷. Devlet, failleri cezalandırarak öç almaktadır⁸.

Cezalandırıcı adalet sisteminin temelinde faillerin hapis cezası ile cezalandırılması hedeflenmektedir. Diğer yaptırımlar ise hapis cezası yerine değil seçenek olarak değerlendirilir⁹.

Cezalandırıcı adalet sisteminde, fail ve mağdur arasındaki ihtilafın ortadan kaldırılmasının bir önemi yoktur. Önemli olan failin cezalandırılmasıdır¹⁰. Bozulan düzen karşısında cezalandırma zorunlu unsur olarak görülmekte ve düzenin tekrar sağlanmasına çalışılmaktadır¹¹.

Cezalandırıcı adalet sisteminde fail, avukatının yönlendirmeleriyle eylemini inkâr ederek ceza almaktan kurtulmayı amaçlar. Fail, eylemi sonrasında, mağdurun içinde bulunduğu durumu algılayamaz ve sorumluluğu üstlenmez¹².

B. ONARICI ADALET

Cezaların failleri topluma kazandırmadığı gibi suç tiplerinin ve oranlarının artışı ile onarıcı adalet sistemi ortaya çıkmıştır. Zaman içinde toplumdaki değişimler adalet sisteminde de değişimi zorunlu kılmıştır. Özellikle de mağdur haklarının önemsenmesi zorunlu hale gelmiştir¹³. Eylem sonucunda failin cezalandırılması yeterli görülmeyerek mağdurun zararının giderilmesi de amaçlanmıştır¹⁴. Bu doğrultuda da onarıcı adalet anlayışı ortaya çıkmıştır. Onarıcı adalette eylemin suç teşkil etmesinin yanı sıra mağdura karşı yapılan haksızlık ön plandadır¹⁵. Bu anlayışta öncelik cezalandırmak değil, zararın giderilmesidir¹⁶. Haksız eylem sonucunda toplumsal düzen bozulmaktadır. Haksız eylemden doğrudan etkilenen ise

⁶ Çetintürk, Ekrem “Onarıcı Adalet Anlayışı ve Uzlaştırma Kurumunun Türk Ceza Adalet Sisteminde Algılanışı (Geleneksel Ceza Adalet Anlayışına Eleştirel Bir Bakış)”, *Ceza Hukuku Dergisi*, Sayı:9, Yıl:2009, s.195 (Çetintürk-Eleştirel Bakış).

⁷ Yavuz, s.90.

⁸ Tarhanlı, s.11; Yavuz, s.91.

⁹ Yavuz, s.93.

¹⁰ Yavuz, s.93.

¹¹ Çetintürk-Eleştirel Bakış, s.194.

¹² Çetintürk, Ekrem, *Onarıcı Adalet*, 1. Baskı, Ankara, 2008, s.50 (Çetintürk-Onarıcı Adalet).

¹³ Yerdelen, Erdal/Altuntaş, Şeyda/Erdem, Özge/Özbek, Mustafa Serdar/Boz, Burak/Yılmaz, Berna Aysen, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma*, 1. Baskı, Ankara, 2018, s.13 (Yerdelen v.d.).

¹⁴ Arıcan, s.71.

¹⁵ Yavuz, s.94.

¹⁶ Özbek, Mustafa Serdar, “Çağdaş Ceza Adaleti Sistemlerinde Alternatif Çözüm Arayışları ve Arabuluculuk Uygulaması”, *Kazanıcı Hukuk Dergisi*, Sayı:1, Yıl:2010, s.141 (Özbek-Arabuluculuk Uygulaması).

devlet değil, mağdurun kendisidir. Bu nedenle onarıcı adalet sistemi mağdurun zararının giderilmesi temeli üzerine kurulmuştur¹⁷. Onarıcı adalette failin eyleminin sonuçlarını kabullenerek topluma kazandırılması amaçlanır¹⁸. Bu amacın gerçekleşebilmesi için ise fail ve mağdurun uzlaştırılması gerekir¹⁹.

Birleşmiş Milletler Çalışma Topluluğu (United Nations Working Party) tarafından yapılan tanımda onarıcı adalet şu şekilde tanımlanmaktadır: “İşlenmiş bir suçtan etkilenen tarafların tümünü, suç nedeniyle ortaya çıkan zararlı sonuçları ve suçun geleceğe yönelik etkilerini nasıl giderecekleri konusundaki meseleyi toplu olarak çözmeleri için bir araya getiren süreçtir. Burada amaç, mümkün olduğu ölçüde zararın tazmin ve telafisi veya suçun neden olduğu zararın ve yaralanmanın giderilmesidir²⁰.” Bir araya gelen tarafların mağduriyetin neden olduğu sonuçları ortadan kaldırmak ve tekrar barışı sağlamak amacıyla belirlenen plan doğrultusunda anlaşmanın şartlarını yerine getirmeleri onarıcı adalet sürecini oluşturur²¹.

Onarıcı adalette suç, mağduru, faili, yakınlarını ve toplumu etkileyen haksızlık ve yaralanmadır ve ceza adalet sisteminin önceliği bu yaraların sarılmasıdır²².

Onarıcı adalet anlayışında suçun devlete karşı işlendiği düşüncesi değil bireylere karşı işlendiği düşüncesi hakimdir²³. Onarıcı adalette failin eylemi sonucu kararı devlet değil mağdur, fail ve ilgililer verir. Bu nedenle bu kişiler adalet sürecine katılabilmektedirler²⁴.

Failin suç teşkil eden eylemi sonucu zarar gören mağdur öncelikle haksızlığa uğramasının üzüntüsü ile failin cezalandırılmasını ister. Ancak zaman içinde cezalandırma isteği azalan mağdur zararının giderilmesi sonucu faildeki

¹⁷ Arıcan, s.79; Özbek, Mustafa Serdar, **Onarıcı Adalet**, (Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, Ceza İşleri Genel Müdürlüğü Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı, Ankara, 2018, Yayın No:1, s.6) (Özbek-Onarıcı Adalet); Yerdelen v.d., s.15.

¹⁸ Arıcan, s.79; Özbek, Mustafa Serdar, **Çocuk Adalet Sisteminde Onarıcı Adalet Anlayışı ve Çocuk Arabuluculuğu** (Uluslararası Çocuklar İçin Adalet Sempozyumu, Ankara 5-7 Aralık 2012, Adalet Bakanlığı, Türkiye Adalet Akademisi, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, UNICEF Türkiye, Ankara, 2013, s.29) (Özbek-Çocuk Arabuluculuğu); Yerdelen v.d., s.15.

¹⁹ Arıcan, s.79.

²⁰ Yavuz, 95.

²¹ Uludağ, Şener, “Onarıcı ve Cezalandırıcı Adalet: Paradigma Değişikliğini Tetikleyen Şartlar”, **Polis Bilimleri Dergisi**, Sayı:4, Yıl:2011, s.129.

²² Uludağ, s.130.

²³ Kaplan, Mahmut, “Onarıcı Adalet ve Türk Ceza Hukukuna Yansımaları”, **Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Sayı:1, Yıl:2015, s.61.

²⁴ Çetintürk-Onarıcı Adalet, s.14; Yerdelen v.d., s.15.

cezalandırılma isteğinden de vazgeçer²⁵. Mağdur, mağduriyetinin giderilmesi sonucunda kafasını meşgul eden düşünceden de kurtulmuş olacaktır²⁶.

Onarıcı adalette toplumun ihtiyaçları göz önünde bulundurularak failin cezalandırılmasından ziyade mağdurun maddi-manevi zararlarının giderilmesi sonucu failin affedilerek toplumsal barışın korunması amaçlanır²⁷. Zira aksi halde failin cezalandırılması ile mağdurun oluşan zararları giderilmeyeceği gibi fail ve mağdur arasında var olan husumet yeni eylemlere de konu olabilir²⁸. Onarıcı adalette cezalandırma düşüncesi son çaredir²⁹. Onarıcı adalet ile failin rehabilite edilmesi herkesin menfaatine olacaktır³⁰.

Onarıcı adalet sisteminde failin sorumluluklarını üstlenmesi sağlanarak eyleminin mağdurda meydana getirdiği sonuçları anlaması ve bu sonuçları gidermesi beklenir³¹.

Onarıcı adalette kötülünen fail değil eylemdir. Bu nedenle fail suçlu olarak görülmekten kurtulur³².

Onarıcı adalet sisteminde failin, mağdur ile görüşmesi de sağlanarak mağdurun zararlarının giderilmesi ve bu kapsamda kendisine gerekli desteğin sunulması, failin topluma kazandırılarak suç işleminin önüne geçilmesi, failin toplum içinde kendisini geliştirmesine yardımcı olunması, husumetin fail ve mağdur arasındaki görüşmeler sonucunda giderilerek daha hızlı ve etkili bir şekilde adaletin sağlanması amaçlanır³³.

II. ONARICI ADALET VE UZLAŞTIRMANIN TARİHÇESİ

A. MUKAYESELİ HUKUKTA UZLAŞTIRMANIN TARİHÇESİ

Onarıcı adalet sisteminin tarihi çok eskilere dayanmaktadır. Özellikle toplumların devlet olmasına kadar geçen süreçte onarıcı adalet sistemi uygulanmıştır.

---

²⁵ Yavuz, s.97.

²⁶ Uludağ, s.130.

²⁷ Yavuz, s.95.

²⁸ Yavuz, s.97.

²⁹ Alan Akcan, Esra, “Ceza Hukukunda Mağdurun Korunmasına Yönelik Düzenlemeler”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Özel Sayı, Yıl:2014, s.3955.

³⁰ Uludağ, s.131.

³¹ Çetintürk-Onarıcı Adalet, s.17.

³² Uludağ, s.130.

³³ Çetintürk-Onarıcı Adalet, s.16.

Devletlerin ortaya çıkması sonucunda da uyuşmazlıkların devletler tarafından çözümlenmesi süreci başlamıştır³⁴.

Eski dönemlerde göçebe halinde yaşayan gruplarda, iki farklı grup içindeki bir kişinin diğer gruptaki bir kişiye zarar vermesi halinde her iki grup içerisinde kendisine yaşı gereği de itimat edilen kişilerin bir araya gelmesi ile görüşmeler yapılarak tazminat karşılığında husumet sonlandırılmaktaydı³⁵.

Eski toplumlarda failin eyleminden zarar gören mağdur, failin de aynı şekilde veya daha ağır zarar görmesini isteme hakkına sahipti. Ancak bu hallerde mağdurun zararı giderilmemekte, adeta failden intikam alınması sağlanmaktaydı. Hatta mağdura verilen takdir hakkı sonucunda faile daha ağır zarar verilmesi ile huzur ve barış ortamının sürekliliği sağlanamamaktaydı. Bu nedenle de uzlaşma gibi alternatif çözüm yolları ortaya çıkmıştır³⁶. Uzlaşmanın çıkış sebeplerinden biri de mağdurun mahkemeler aracılığıyla çözüm aramasına rağmen mahkemelerin iş yoğunluğu nedeniyle yargılama süreçlerinin uzun sürmesidir³⁷.

Şüpheli ile mağdur uzlaşmasının 1974 yılında Kanada'da (Ontoria, Elmira), yirmi iki defa mala zarar verme suçunu işleyen ve ceza almayan iki çocuğun suçlarını kabul etmeleri ile doğduğu kabul edilmektedir. Bu davada Mennonite kontrol memuru (probation/parole officer) ve Mennonite gönüllü koordinatörü, davaya bakan hakime, çocuklarla mağdurun görüştürülmesi ve terapiye dayalı bir yol izlenmesini önermiştir. Bu teklife başlangıçta kuşkuyla bakan hakim, çocukların mağdurlara verdikleri zararı öğrenmeleri için görüşmelerine ve kendilerine bilgi verilmesine karar vermiştir. Mağdurların sigorta kapsamı dışında kalan zararları belirlenerek kalan kısmın çocuklar tarafından tazminine karar verilmiştir³⁸.

Kurumsal anlamda uzlaşmanın örneklerine M.Ö. 3000 yıllarında Mısır, Babil ve Asur'da rastlanmıştır³⁹.

Roma Hukuku'nda Justinian Kanunları ile uzlaşma hükümleri kabul edilmiştir. Kamu zararına karşı işlenen suçlarda idam cezası verilirken özel hukuku ilgilendiren kişilere karşı işlenen suçlarda ise zararın giderilmesine yönelik kısas öngörülmüştür.

---

³⁴ Yerdelen v.d., s.22.

³⁵ Baytaz, Abdullah Batuhan, "Onarıcı Adalet Genel Bir Bakış", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Sayı:1, Yıl:2013, s.121.

³⁶ Yerdelen v.d., s.22.

³⁷ Sezer, Ahmet, Öğreti ve Uygulamada Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma, 1. Baskı, Ankara, 2010, s.24.

³⁸ Özbek, Mustafa, "Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaştırma", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı:3, Yıl:2005, s.291 (Özbek-Uzlaştırma).

³⁹ Yerdelen v.d., s.22.

Mağdur, zararının giderilmesinde tatmin edilmemiş ise kısas uygulanmaktaydı⁴⁰. On İki Levha Kanunları'nda da kısas hükümlerine yer verilerek mağdurun zararının giderilmesi öngörülmüştür⁴¹. Yine Eski Mezopotamya'da Hammurabi Kanunlarında da mağdurun zararının giderilmesi ile ilgili düzenlemeler yer almaktadır⁴².

ABD'de ticari arabuluculuk Felemenk ve İngiliz kolonist döneminde ortaya çıkmıştır. Din adamları uyuşmazlıklarda toplumda erkek üyelerden oluşan bir organ kurularak kusur ve zarar tespiti yapılması ile kendi uzlaşma yöntemlerini seçmiş, avukatlar ve mahkemeler Hristiyan birliğinin bozulacağı düşüncesi ile bu yöntemi reddetmiştir⁴³.

İlk fail-mağdur uzlaştırma programı 1978 yılında İndiana Elkhart'da Denetimli Serbestlik Bölümünün bünyesinde başlayarak yaygın hale gelmiştir⁴⁴.

İlk fail-mağdur arabuluculuk programı ise 1974 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunan Ontorio şehrinde gerçekleştirilmiştir⁴⁵.

Onarıcı adalete ilişkin Avrupa'daki ilk uygulamalar 1981 yılında Norveç, 1983 yılında Finlandiya ve 1985 yılında Avusturya'da gerçekleştirilmiştir. 80'li yılların sonlarında İtalya, İspanya ve Portekiz'de de çocuk faillere yönelik fail-mağdur uzlaştırma sistemine ilişkin uygulamalar yapılmıştır⁴⁶. Ayrıca Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi 14.05.1981 tarihli oturumunda Adalete Ulaşmayı Kolaylaştırma Tedbirleri başlıklı tavsiye kararını almış ve AİHS'in 6. maddesi gereğince uzun süren yargılama ve yargılama giderlerinin yüksekliği nedeniyle yargılamaları basitleştirme çalışmaları yapılmasına karar verilmiştir⁴⁷.

B. ULUSLARARASI HUKUKTA UZLAŞTIRMA

Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler de uzlaşma konusunda kararlar almıştır. 15.03.2001 tarihinde kabul edilen Mağdurların Ceza Soruşturmalarındaki Durumu Hakkında Avrupa Birliği Konseyi Çerçeve Kararı kabul edilerek ceza soruşturmalarında mağdurların korunmasına yönelik kurallar belirlenerek üye devletlerin kendi kanunlarında da buna ilişkin zorunlu düzenlemeleri yapmaları

---

⁴⁰ Yerdelen v.d., s.23.

⁴¹ Kafes, Veli, "Ceza Hukukunda Mağdurun Zararının Giderilmesi", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı:1, Yıl:2011, s.96.

⁴² Kafes, s.95.

⁴³ Yerdelen v.d., s.24.

⁴⁴ Özbek-Uzlaştırma, s.291; Yerdelen v.d., s.26.

⁴⁵ Baytaç, s.121.

⁴⁶ Baytaç, s.121.

⁴⁷ Yerdelen v.d., s.28.

belirtmiştir. Kararın 1/e maddesine göre uzlaştırma, ceza soruşturması öncesinde veya sırasında, yetkili kişi tarafından yürütülen, suçun faili ve mağduru arasındaki müzakerenin çözümlenmesidir⁴⁸.

1. Avrupa Konseyinin Tavsiye Kararlarında Uzlaştırma

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi benzer konulara ilişkin uyuşmazlıklarda üye devletlerindeki hukuk düzenlerinde asgari bir standart getirmek amacıyla tavsiye kararları almaktadır. Bunlar arasında onarıcı adalete yönelik kararlar da vardır⁴⁹.

Bakanlar Komitesi 1977 yılında Suç Mağdurlarına Tazminat Ödenmesi Hakkındaki 27 Sayılı Tavsiye Kararı'nda suç mağduru olan ya da suç sonucu ölen kişilerin bakmakla yükümlü olduğu kişilerin tazminat alamaması durumunda devletin alınamayan tazminata katkıda bulunması gerektiği belirtilmiştir⁵⁰. Bu kapsamda da 24.11.1983 tarihinde 116 sayılı Şiddet Suçlarının Mağdurlarının Zararlarının Tazmin Edilmesine İlişkin Avrupa Sözleşmesi kabul edilerek kasten işlenen şiddet suçu mağdurlarının durumları, ölümleri halinde bakmakla yükümlü oldukları kişilerin durumlarıyla ilgilenilmesi, failin meçhul olması ya da ödeme gücünün olmaması halinde devlet tarafından tazminatın ödenmesi amaçlanmıştır⁵¹.

Avrupa Konseyi 28 Haziran 1985 tarihinde Ceza Hukuku ve Ceza Usul Hukuku Çerçevesinde Mağdurun Korunmasına İlişkin R(85)11 sayılı, 1987 yılında Mağdurlara Yardım ve Mağdur Edilmenin Önlenmesi Hakkında (87)21 sayılı Tavsiye Kararları ile mağdurun özel hayatının korunması, kendisinin ve ailesinin güvenliğinin sağlanması, ihtiyaçlarının giderilmesi, uzlaştırma kurumunun işlevsel hale getirilmesi amaçlanmıştır⁵².

Avrupa Konseyi, 17.09.1987 tarihli R(87)18 sayılı kararında yargılamanın hızlanmasını, yargılamanın uzunluğundaki sorunları, yargılamadaki gecikmeler nedeniyle adaleti olumsuz yönde etkilediği konularına değinmiştir⁵³.

⁴⁸ Özgenç, Nuri Berkay, *Türk Hukukunda ve Mukayeseli Hukukta Uzlaşma*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2013, s.181 (Özgenç-Uzlaşma); Yerdelen v.d., s.44.

⁴⁹ Yerdelen v.d., s.44.

⁵⁰ Özbek, Veli Özer, *Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi*, 1. Baskı, Ankara 1999, s.111 (Özbek-Mağduriyetin Giderilmesi).

⁵¹ Karakaş Doğan, Fatma, "Suçtan Doğan Mağduriyetin Devlet Tarafından Giderilmesi ve Suç Mağdurlarına Yardım Hakkında Kanun Tasarısı", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı:95, Yıl:2011, s.213; Özgenç-Uzlaşma, s.184; Yerdelen v.d., s.28-45.

⁵² Karakaş Doğan, s.214; Yerdelen v.d., s.46.

⁵³ Yerdelen, v.d., s.46.

Avrupa Konseyi'nin, 15.09.1999 tarihli 679. oturumunda uzlaşmanın genel ilkeleri tavsiye edilerek uzlaşmanın ceza soruşturmalarında sorunları çözmeye seçenek olduğu belirtilmiştir⁵⁴.

2. Birleşmiş Milletler Belgelerinde Uzlaştırma

Suç mağdurlarının uluslararası alandaki haklarının temel dayanağını BM Genel Kurulu'nun 29.11.1985 tarihli ve 40/34 sayılı kararı ile kabul edilen Suçtan ve Yetki İstismarından Mağdur Olanlara Adalet Sağlanmasına Dair Temel Prensipler Bildirisi oluşturmaktadır. Bildiride faillerin, mağdurlara, ailelerine veya bakmakla yükümlü oldukları kişilere tazminat vermesi gerektiği, tazminatın ödenememesi halinde ise devletin tazminat ödemek için uğraşması kabul edilmiştir⁵⁵. Ayrıca Ekonomik ve Sosyal Konsey 2000 yılında Cezai Konularda Onarıcı Adalet Programlarının Kullanılması Hakkındaki Temel İlkeleri kabul etmiştir⁵⁶.

C. İSLAM HUKUKUNDA UZLAŞTIRMA

Ukubat olarak adlandırılan İslam Ceza Hukukunda uyuşmazlıkların çözümünde sulh yolu tercih edilmiştir⁵⁷. Ukubata göre kul hakkına karşı işlenen suçlarda kısas ve diyet cezaları öngörülmüştür⁵⁸.

Kur'ân-ı Kerîm'de Bakara suresinin 178. ayetinde; *“Ey iman edenler! Öldürülenler hakkında size kısas farz kılındı. Hüre hür, köleye köle, kadına kadın (öldürülür). Ancak her kimin cezası, kardeşi (öldürülenin velisi) tarafından bir miktar bağışlanırsa artık (taraflar) hakkaniyete uymalı ve (öldüren) ona (gereken diyeti) güzellikle ödemelidir. Bu söylenenler, Rabbinizden bir hafifletme ve rahmettir. Her kim bundan sonra haddi aşarsa muhakkak onun için elem verici bir azap vardır.”* ayetinden de anlaşılacağı üzere zarar veren eylem karşısında mağdur da zarar verene karşı aynı zararı verme hakkına sahiptir. Ancak zarar veren tarafından diyet olarak adlandırılan mal veya paranın ödenmesi halinde kısas hükümleri uygulanmayacaktır⁵⁹.

⁵⁴ Yerdelen v.d., s.47.

⁵⁵ Karakaş Doğan, s.215.

⁵⁶ Yerdelen v.d., s.47.

⁵⁷ Soysal, Tamer, *Türk Ceza Hukukunda Uzlaşma* (Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, İstanbul, 2005), s.207.

⁵⁸ Gümüsel, Ebru, *Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma Kurumu*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2007, s. 22.

⁵⁹ Gümüsel, s.23.

D. TÜRK HUKUKUNDA UZLAŞTIRMANIN TARİHÇESİ

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun asıl amacı failin haklarının korunması olmayıp mağdurun haklarının korunması da amaçlarındandır. Uluslararası alanda mağdurun korunmasına yönelik hukuki düzenlemelerin yapılması ile hukukumuzda da bu yönde düzenlemeler yapılmıştır. Uzlaştırma kurumu mağdurun pasif olan rolünün değişmesi ve konumunun güçlendirilmesi düşüncesinden çıkmıştır⁶⁰.

Mağdur-fail arabuluculuğu ceza ve ceza muhakemesi hukukumuzda uzlaştırma kurumu olarak yer almaktadır. Uzlaştırma kurumunun hukukumuzda girişi 5237 sayılı TCK, 5271 sayılı CMK ve 5395 sayılı ÇKK ile olmuştur. Ayrıca Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Uzlaştırmanın Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik ile de uzlaştırmanın uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar belirtilmiştir.

Uzlaştırma kurumu ceza adalet sistemimize ilk olarak Dönmezer Tasarısı olarak bilinen 2001 tarihli TCK Tasarısı'nın 39/2. maddesi⁶¹ ve 2001 tarihli CMUK Tasarısı'nın 265. maddesi ile girmiştir. Tasarıya göre iki yıla kadar hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren ve mala karşı işlenen suçlar ile süresine bakılmaksızın taksirle işlenen suçlarda uzlaştırma hükümlerinin uygulanması öngörülmüştür⁶².

Bu tasarı sonrasında da TCK, CMK ve ÇKK'da uzlaştırmaya ilişkin hükümlere yer verilmiştir.

5560 Sayılı Kanun'un 45. maddesi ile yürürlükten kaldırılan TCK'nın 73/8. maddesinde uzlaştırma kurumu; *"Suçtan zarar gören gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olup, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı bulunan suçlarda, failin suçu kabullenmesi ve doğmuş olan zararın tümünü veya büyük bir kısmını ödemesi veya gidermesi koşuluyla mağdur ile fail özgür iradeleri ile uzlaştıklarında ve bu husus Cumhuriyet savcısı veya hakim tarafından saptandığında kamu davası açılmaz veya davanın düşürülmesine karar verilir."* şeklinde düzenlenmişti.

2005 yılında uzlaştırma kurumu hukukumuzda girmiştir. Uzlaştırma ile failin sadece cezalandırılmasının yeterli olmadığı, mağdurun zararının da tazmin edilmesi, fail ve mağdur arasındaki husumete son verilmesi, uzun süren yargılamalardan ve failin mahkeme masraflarından kurtarılması amaçlanmıştır⁶³.

---

⁶⁰ Ekici Şahin, Meral/Yemenici, Kürşat, "6763 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler Işığında Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma", *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı:1, Yıl:2018, s.452.

⁶¹ Çulha, Rifat, *Uzlaşma* (Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, İstanbul, 2005), s.44.

⁶² Yerdelen v.d., s.31.

⁶³ Yerdelen v.d., s.34.

02.12.2016 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanan 6763 sayılı Kanun öncesinde CMK’nın 253/3. maddesindeki soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete tabi olsa bile etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlarda uzlaştırma hükümlerinin uygulanamaması uzlaştırma hükümlerinin sınırını daraltmaktaydı. Ayrıca uzlaştırma kurumunu denetleyecek bir makamın bulunmaması ve uzlaştırma hükümlerinin tam olarak anlaşılabilmesi nedeniyle de uzlaştırma kurumundan beklenen fayda 6763 Sayılı Kanun öncesine kadar sağlanamamıştır⁶⁴.

Uzlaştırma işlemleri tarafsız ve konunun uzmanı bir kişi tarafından yerine getirilmelidir⁶⁵.

Uzlaşma ile amaçlanan mağdurun zararlarının giderilmesi ve husumetin sonlandırılmasıdır. Bu nedenle de mağdur ve failin bir araya getirilerek uzlaştırmacı eşliğinde görüştürülmeleri gerekir⁶⁶. Ancak mağdur ve failin bir araya gelmeleri zorunlu olmasa da görüşmenin sağlanması sonucunda uzlaşma sağlanamamış olsa bile uzlaşma süreci daha verimli yürütülmüş olacaktır.

Uzlaşma ile tarafların sorunlarını baskı ve cezalandırmaya dayalı olmaksızın çözüme olanağı vardır⁶⁷.

CMK’da uzlaştırmaya tabi suçlar sınırlı olarak düzenlemiştir. Failin uzlaşmayı kabul etmesine rağmen mağdurun kabul etmemesi halinde uzlaştırma işlemleri sonuçsuz kalmaktadır. Bu hallerde suçun bireyselleştirilmesi kapsamında TCK’nın 61. maddesi gereğince ceza verilirken failin uzlaşma talebi de indirim sebebi olarak düzenlenebilir⁶⁸. Ancak failin, mağdurun gerçek anlamda tespit olunabilen zararını ödemeksizin bir kısım ödemede bulunmasının ya da ödeme taahhüdünün mağdur tarafından kabul edilmeyerek uzlaşmanın sağlanamaması durumu fail için indirim sebebi olmamalıdır. Aksi halde uzlaştırmayla amaçlarından olan mağdurun zararının giderilmesinden vazgeçilerek tamamen fail lehine işlemler yürütülmüş olacaktır.

Uzlaştırma teklifi zamanının suç tiplerine göre ayrıştırılması gerekmektedir. Mağdurun kızgınlığı geçmeden sağlıklı düşünemeyeceğinden uzlaştırmayla amacına aykırı şekilde tekliflerin yapılmaması gerekir⁶⁹.

---

⁶⁴ Yerdelen v.d., s.34.

⁶⁵ Yerdelen v.d., s.36.

⁶⁶ Yerdelen v.d., s.37.

⁶⁷ Bıçak, Vahit, *Suç Muhakemesi Hukuku*, 3. Baskı, Ankara, 2013, s.389.

⁶⁸ Yerdelen v.d., s.39.

⁶⁹ Yerdelen v.d., s.39.

III. ALTERNATİF UYUŞMAZLIK ÇÖZÜM YOLLARI

Ekonomik ve sosyal hayattaki gelişmişlik, suçların sayısında ve yeni suç tiplerinde artışı da beraberinde getirmiştir. Bu nedenle de alternatif uyuşmazlık çözüm yolları ortaya çıkmıştır⁷⁰. Alternatif uyuşmazlık çözümünde yer alan uyuşmazlıktan kastedilen kişiler arasındaki menfaat çatışmasının giderilememesidir⁷¹. Alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının amacı uyuşmazlıkların dava açılmadan çözülmesidir⁷². Basit ve kamusal nitelikte olmayan uyuşmazlıklar bu yollarla çözülebilecektir. Bu yollara tarafların isteği ile başvurulup ilişkilerin devamı sağlanarak, devletin egemenlik haklarına hanel getirmeksizin, adil bir karar yerine tarafların tatmin edici çözüme ulaşması amacıyla başvurulur⁷³.

Son yıllarda dava masraflarının yüksek oluşu, davaların emek ve zaman kaybına neden oluşu tarafları sorunlarının çözümünde alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına sevk etmiştir⁷⁴.

Alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının tercih edilmesi, uyuşmazlığın işbirliğine dayalı olarak, tarafların yüz yüze görüşmesini ve tarafların ihtiyaçlarına göre seçecekleri çözüm yöntemini belirlemelerine olanak sağlar⁷⁵. Tarafların işbirliği sonucu alacakları karara uyma olasılıkları, zorlama bir karara nazaran daha yüksek olacaktır⁷⁶.

Alternatif uyuşmazlık çözümü, *“tarafsız ve objektif konumda bulunan üçüncü bir kişinin, aralarında uyuşmazlık bulunan tarafları, ortaklaşa bir çözüme ulaşmaları için bir araya getirerek iletişim kurlmalarını ve bu suretle sorunlarının çözümünü kendilerinin bulmalarını sağlamasını yahut onlara somut olayın koşullarına ve özelliklerine uygun olarak, üzerinde mutabakata varabilecekleri optimal çözüm önerileri üretip sunmak suretiyle, uyuşmazlığın halli bağlamında destek vermesini öngören ve Devlet mahkemelerinde cereyan eden yargılamaya nazaran seçimlik bir yol olarak işlerlik kazanan ve tümüyle gönüllülük esası üzerine*

⁷⁰ Alan Akcan, s.3950.

⁷¹ Ildır, Gülgün, *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü ve Hak Arama Özgürlüğü* (75. Yaş Günü İçin Prof. Dr. Baki Kuru Armağanı, Ankara, 2004), s.386 (Ildır-Hak Arama Özgürlüğü).

⁷² Yerdelen v.d., s.53.

⁷³ Tanrıver, Süha, “Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Özellikle Arabuluculuk”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı:64, Yıl:2006, s.152 (Tanrıver-Arabuluculuk).

⁷⁴ Özbek, Mustafa, “Dünya Çapındaki Adalete Ulaşma Hareketiyle Ortaya Çıkan Gelişmeler ve Alternatif Uyuşmazlık Çözümü”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı:2, Yıl:2002, s.138 (Özbek-Alternatif Uyuşmazlık Çözümü); Ildır-Hak Arama Özgürlüğü, s.386.

⁷⁵ Ildır-Hak Arama Özgürlüğü, s.388.

⁷⁶ Ildır-Hak Arama Özgürlüğü, s.389.

*inşa edilmiş olan uyuşmazlık çözüm yolları bütünüdür*⁷⁷.” Ancak alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının tamamında onarıcı adalet kapsamında onarıcı amaçlar yoktur⁷⁸.

A. MÜZAKERE

Müzakere, tarafların, kendilerini temsil eden avukatlarının da bulunduğu ve üçüncü bir kişinin bulunmadığı bir ortamda, birbirleri ile görüşerek uyuşmazlığı çözmelerini amaçlayan bir yöntemdir⁷⁹. Bu yöneteme genellikle devletler arasındaki uyuşmazlıklarda başvurulur⁸⁰. Türk Ceza Hukuku’nda müzakere yöntemi kabul edilmemekle birlikte şikâyete tabi suçlarda taraflar müzakereler ile şikâyetten vazgeçebilmektedirler⁸¹.

B. ARABULUCULUK

Arabuluculuk, uyuşmazlığın taraflarının müzakerede bulunmak için bir araya geldikleri ve çözüm aradıkları, bağımsız ve tarafsız üçüncü bir kişinin de katılımıyla gerçekleştirilen bir yöntemdir⁸². Amerikan Alternatif Uyuşmazlık Çözümü Danışma Kurulu’nun tanımına göre ise arabuluculuk; *“uyuşmazlık içindeki tarafların uyuşmazlığın içeriğine veya çözüme ilişkin belirleyici etkisi olmayan, fakat sürece ilişkin olarak tavsiye veya karar verme yetkisi bulunan bir uyuşmazlık çözümü uygulayıcısı yardımı ile uyuşmazlık konularının belirlenmesi, çözüm önerileri üretilmesi, alternatiflerin değerlendirilmesi ve bir anlaşmaya varılması çabasını içeren bir süreçtir*⁸³.” Tarafların ilişkilerini sürdürme konusundaki isteklerinin baskın olması halinde arabuluculuk ortaya çıkar⁸⁴. Arabulucu sadece tarafları bir araya getirip menfaatlerini dengeleyerek görüşmelerini sağlar, bunun dışında çözüm önerilerinde bulunmadığı gibi haklı ve haksızı tespit ederek karar da vermez⁸⁵. Arabuluculuk görüşmelerinde, tarafların birbirleriyle görüşmelerinin ilerletilmesi,

⁷⁷ Tanrıver-Arabuluculuk, s.151.

⁷⁸ Yerdelen v.d., s.53.

⁷⁹ Tanrıver-Arabuluculuk, s.160.

⁸⁰ Tanrıver-Arabuluculuk, s.160; Yerdelen v.d., s.53.

⁸¹ Yerdelen v.d., s.160.

⁸² Tanrıver-Arabuluculuk, s.165.

⁸³ Kekeç, Elif Kısmet, *Arabuluculuk Yoluyla Uyuşmazlık Çözümünde Temel Aşamalar ve Taktikler*, 3. Baskı, Ankara, 2016, s.23.

⁸⁴ Çolak, Haluk/Taşkın, Mustafa, *Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi*, Ankara, 2007, s.1031; Ildır, Gülgün, *Alternatif Uyuşmazlıklar Çözümü (Medeni Yargıya Alternatif Yöntemler)*, 1. Baskı, Ankara, 2003, s.89 (Ildır-Alternatif Yöntemler).

⁸⁵ Soysal, s.213; Tanrıver-Arabuluculuk, s.165-166.

uyuşmazlığın çözülememesi halinde olası sonuçları görerek buna göre görüşmelerini şekillendirmeleri sağlanır. Arabulucu, uzayan görüşmelerde sinirlenen tarafları sakinleştirerek daha yaklaşımcı olmalarını sağlar⁸⁶. Taraflar, aralarında çıkabilecek ihtilaf nedeniyle zorunlu arabuluculuğu seçmeleri halinde dahi, arabulucunun girişimleri sonunda uzlaşmak zorunda değildir⁸⁷.

Arabulucuya dava açılmadan veya açıldıktan sonra başvurulabilir. Arabulucuya görevi karşılığında ücret ödenir. Arabulucu, görüşmelerin içeriğini başkalarına aktaramaz. Ancak taraflardan birinin diğerine karşı suç oluşturabilecek eylemi fark etmesi halinde bunları değerlendirecektir. Arabuluculuk görüşmelerindeki söylemler mahkemelerde delil olarak da kullanılamaz⁸⁸.

C. KISA DURUŞMA

Kısa duruşma, tarafsız ve bağımsız üçüncü bir kişi ile taraf temsilcilerinden oluşan bir kurulun uyuşmazlığı çözmek için bir araya geldikleri, genelde iş uyuşmazlıklarında başvuru olan bir yöntemdir⁸⁹. Taraflar sürecin ne şekilde tamamlanacağını kendileri belirler. Bu kapsamda izlenecek yöntemi, sürecin aşamalarını, delilleri, üçüncü kişiye verilen yetkinin sınırlarını taraflar tespit eder⁹⁰.

Kısa duruşma yönteminde taraflar, danışman olan üçüncü bir kişinin görüşlerini de nazara alarak anlaşmaya çalışırlar⁹¹. Taraflar oturumlarda üçüncü bir kişinin başkanlığını kabul edebilir ve bu kişiye uyuşmazlığı sonlandıran nihai kararı verme yetkisi de verebilirler⁹². Taraflar, önceden belirlenen ve taraflara bildirilen gün ve saatte, iddialarını ve bunlara dayanak teşkil eden delillerini kurula sunarak kurulun karar vermesini sağlarlar⁹³.

1986 yılında Telecredit ve TRW şirketleri arasındaki uyuşmazlık 3 ay kadar süren müzakereler ve şirket yetkililerinin görüşmeleri sonunda anlaşmayla sonuçlanmıştır⁹⁴.

---

⁸⁶ Tanrıver-Arabuluculuk, s.164-165.

⁸⁷ Soysal, s.213.

⁸⁸ Yerdelen v.d., s.55.

⁸⁹ Ildır-Alternatif Yöntemler, s.108; Tanrıver-Arabuluculuk, s.164.

⁹⁰ Tanrıver-Arabuluculuk, s.164-165.

⁹¹ Özbek-Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, s.140; Yerdelen v.d., s.59.

⁹² Tanrıver-Arabuluculuk, s.164.

⁹³ Tanrıver-Arabuluculuk, s.164.

⁹⁴ Özbek-Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, s.141.

Kısa duruşma, yüksek miktarlı ve uzun yargılamayı gerektiren tazminat davalarında tercih edilen bir yöntem olmakla birlikte sözlü muhakeme ve pahalı bir yöntem olması nedeniyle çok fazla tercih edilmemektedir⁹⁵.

D. TARAFSIZ ÖN DEĞERLENDİRME

Tarafsız ön değerlendirme, taraflar arasındaki uyuşmazlığın ne şekilde gerçekleşip devam ettiği ve devamında neler olabileceği konusunda bağımsız, tarafsız ve deneyimli bir kişiden değerlendirmelerinin alınmasıdır⁹⁶. Bu yöntemde üçüncü kişi edindiği bilgilerle olaya yaklaşarak uyuşmazlığın giderilmesinde tarafların seçecekleri yolu bulmalarına yardımcı olur⁹⁷.

Üçüncü kişi taraflar ve avukatlarıyla görüşüp, tarafların üstün ve zayıf olan yönlerini tespit ederek değerlendirme raporu hazırlar⁹⁸. Taraflar değerlendirme sonunda çıkan öneriyi benimseyerek uyuşmazlığı sonlandırabilir⁹⁹.

E. VAKIALARIN SAPTANMASI

Vakıa saptanması, uyuşmazlığın eksiksiz bir şekilde tarif edilmesini, uyuşmazlığın dayanağını oluşturan sebepler ile sonuçlarını, tarafların üzerinde anlaştıkları tarafsız, bağımsız ve genellikle uzmanlığı bulunan deneyimli bir kişi aracılığıyla açıklığa kavuşturulma yöntemidir¹⁰⁰.

Vakıa saptayıcısı tarafların kendilerinin müzakereleri sonucunda uzlaşamamaları durumunda müdahil olarak rapor hazırlar. Hazırlanan raporda uzlaşamaması durumunda tarafların kendileri yönünden olumsuz yönlerini belirterek, dava açılması halinde olası ihtimaller hakkında değerlendirme yapmalarını sağlar¹⁰¹.

Yöntem taraflarca belirlenir, ancak yöntemin belirlenmemesi halinde vakıa saptayıcısı tarafından belirlenir. Vakıa saptayıcısı uyuşmazlık hakkında bilgi

⁹⁵ Çolak/Taşkın, s.1132; Soysal, s.214; Yerdelen v.d., s.59.

⁹⁶ Çolak/Taşkın, s.1132; Ildır-Alternatif Yöntemler, s.83; Soysal, s.214; Tanrıver-Arabuluculuk, s.161; Yerdelen v.d., s.59.

⁹⁷ Ildır-Alternatif Yöntemler, s.83; Soysal, s.214.

⁹⁸ Özbek-Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, s.141; Tanrıver-Arabuluculuk, s.161.

⁹⁹ Ildır-Alternatif Yöntemler, s.85.

¹⁰⁰ Ildır-Alternatif Yöntemler, s.78; Özgenç-Uzlaşma, s.61; Tanrıver-Arabuluculuk, s.162; Yerdelen v.d., s.61.

¹⁰¹ Ildır-Alternatif Yöntemler, s.80; Özgenç-Arabuluculuk, s.61; Tanrıver-Arabuluculuk, s.162.

toplayarak tarafları ve tanıkları da dinleyerek öneri içeren ya da içermeyen raporunu hazırlar¹⁰². Rapor sonrasında taraflar görüşerek anlaşmaya çalışırlar.

Vakıa saptayıcısının önerisinin tarafları bağlayacağı kararlaştırılmışsa ve öneri maddi olgulara ilişkinse bu halde münhasır delil sözleşmesi türü olan hakem-bilirkişi sözleşmesi ortaya çıkar¹⁰³. Vakıa saptanması yöntemine genellikle hisse senetlerinin değerlerinin belirlenmesinde, şirket birleşmelerinde fiyat ayarlanmasının yapılmasında, sigorta, gaz ve petrol projelerinde ortak hisse değerlerinin tayini ve inşaat sözleşmelerinde metraj hesaplamalarındaki uyuşmazlıklarda başvurulur¹⁰⁴.

Vakıa saptanması yöntemine, tarafsız ön değerlendirme yönteminden farklı olarak uyuşmazlığın başında değil sonunda başvurulur. Ayrıca vakıa saptanmasında daha detaylı araştırma yapılır¹⁰⁵.

F. KISA JÜRİ YARGILAMASI

ABD federal hukuk siteminde geliştirilmiş bir yöntemdir. Bu yöntemde taraflar, iddialarını ve delillerini jüriye sunarlar. Jüri, tanık dinlememekle birlikte avukatların tanık anlatımlarına dayalı beyanlarını dinler¹⁰⁶. Bu yöntemde normal bir yargılamadaki usuli işlemler yapılmaz. Jürinin kararı tarafları bağlamaz ve taraflar isterse jüri yargılaması yoluna ya da dava açma yoluna başvurabilirler¹⁰⁷.

G. İDDİA PAZARLIĞI

İddia pazarlığı, ABD’de uygulanan savcı-sanık uzlaşmasına dayanan bir yöntemdir. Sanık, dava açılmadan önce suçunu kabul ederse, başka suçlar hakkında bilgi verirse ya da temin ettiği menfaati iade ederse cezasında indirim alır¹⁰⁸. Özellikle organize suçlarda savcılara faydası büyüktür¹⁰⁹. Pazarlığın uygulama alanı geniş olup başka suça ilişkin bilgilerin açıklanması da pazarlığın konusu olabilir¹¹⁰. Ancak anlaşmanın sağlanamaması halinde dava açılmaz ve savcı tarafından sanığa

¹⁰² Ildır-Alternatif Yöntemler, s.80; Özgenç-Arabuluculuk, s.61; Tanrıver-Arabuluculuk, s.162; Yerdelen v.d., s.61.

¹⁰³ Tanrıver-Arabuluculuk, s.163; Yerdelen v.d., s.61.

¹⁰⁴ Ildır-Alternatif Yöntemler, s.79; Özgenç-Arabuluculuk, s.62; Tanrıver-Arabuluculuk, s.163; Yerdelen v.d., s.61.

¹⁰⁵ Çolak/Taşkın, s.1132; Özgenç-Arabuluculuk, s.61; Tanrıver-Arabuluculuk, s.162; Yerdelen v.d, s.61.

¹⁰⁶ Özbek-Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, s.141; Yerdelen v.d, s.62.

¹⁰⁷ Çolak/Taşkın, s.1133; Soysal, s.214; Yerdelen v.d., s.62.

¹⁰⁸ Çolak/Taşkın, s.1133; Yapar, Mehmet Emin, *Ceza Muhakemesinde İddia Pazarlığı*, 1. Baskı, Ankara, 2013, s.115; Yerdelen v.d., s.63.

¹⁰⁹ Yapar, s.115.

¹¹⁰ Çolak/Taşkın, s.1133.

ceza verilir. Verilen karara karşı kanun yollarına başvurulabilir¹¹¹. Anlaşmanın geçerliliği mahkemenin onayına bağlıdır¹¹².

Diğer yöntemlerden farklı olarak üçüncü kişiden yardım alınmaz. ABD’de mahkûmiyetlerin %90’ı bu yöntem ile gerçekleşmektedir¹¹³.

H. YARGIÇ KİRALAMA

Yargıç kiralama yönteminde taraflar ücreti karşılığında, genellikle emekli hakimlerden ya da kıdemli avukatlardan seçtikleri bir hakimin vereceği karara uyacakları konusunda anlaşılır. ABD’nin California ve Los Angeles eyaletlerinde sıkça uygulanan bir yöntemdir¹¹⁴.

Yargıç kiralama yönteminin geçmişi 1872 yıllarına kadar gitmektedir. Ancak bu yıllarda sadece bazı konu ve olgular yönünden bu yöntem uygulanmıştır. 1976 yılında ticari bir davada bu yönteme başvurulması ile yaygın hale gelmiş ve bu yolda şirketler kurulmuştur¹¹⁵.

İ. TAHKİM

Tahkim, uyuşmazlığın üçüncü bir kişi veya organ tarafından karara bağlanmasıdır. Diğer alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerindeki karar bağlayıcı değilken tahkimde verilen kararlar bağlayıcıdır¹¹⁶.

Tahkim yargılamasındaki usul kuralları davalardaki kurallara göre daha esnek olsa da tahkimde de taraflar iddia ve delillerini belirtir, tanık dinlenebilir ve karar verilir¹¹⁷. Hakem sayısının, uyuşmazlık başlamadan veya sonrasında belirlenmiş olmasının, ulusal ya da uluslararası yargı veya siyasi bir organ olmasının önemi yoktur¹¹⁸.

Tahkimde, hakemlerin hukukçu olması gerekmektedir. 1907 La Haye Sözleşmesi’nin 37. maddesindeki tanıma göre “*Uluslararası hakemliğin amacı, devletler arasındaki uyuşmazlıkların, devletlerin kendi seçecekleri yargıçlarla ve hukuka uygun olarak çözülmesidir*”¹¹⁹.

¹¹¹ Yerdelen v.d., s.63.

¹¹² Yapar, s.117.

¹¹³ Çolak/Taşkın, s.1133; Yerdelen v.d., s.63.

¹¹⁴ Özgenç-Arabuluculuk, s.64; Yerdelen v.d., s.63.

¹¹⁵ Yerdelen v.d., s.64.

¹¹⁶ Özbek-Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, s.142; Yerdelen v.d., s.65.

¹¹⁷ Özbek-Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, s.142.

¹¹⁸ Yerdelen v.d., s.65.

¹¹⁹ Pazarcı, Hüseyin, *Uluslararası Hukuk*, 8. Baskı, Ankara, 2009, s.455-456.

Hakem kararlarına karşı sınırlı bir şekilde temyiz yoluna başvurularak iptal edilebilmeleri mümkündür. Hakemlerin muhakemesinde veya kötü niyetli işlemlerinde tarafların haklarına esaslı bir şekilde zarar verilmesi, yerleşik bir kamu düzenini ihlal edilmesi veya tarafların tahkim yolu ile çözülmesini belirlemedikleri uyuşmazlık hakkında karar verilmiş ise bu kararlar iptal edilebilir¹²⁰.

Genellikle ticari uyuşmazlıklarda tahkime başvurulmaktadır. Uyuşmazlık doğmadan ya da doğduktan sonra tahkime gidilebilir¹²¹.

IV. UZLAŞMA KURUMUNUN BENZER KURUMLARLA İLİŞKİSİ VE FARKLARI

A. SULH

Sulh kurumu Türk Ceza Kanunu ile Ceza Muhakemesi Kanunu'nda düzenlenmemekle birlikte Hukuk Muhakemeleri Kanunu, İcra İflas Kanunu, Türk Medeni Kanunu, Türk Borçlar Kanunu, Türk Ticaret Kanunu, Harçlar Kanunu, Kadastro Kanunu, İş Mahkemeleri Kanunu ve Vergi Usul Kanunu'nda düzenlenmiştir.

Sulh, iki tarafın karşılıklı istekleri ile aralarındaki mevcut çekişmeyi ortadan kaldırmayı veya çekişmenin ortaya çıkmasına engel olmaları anlamına gelmektedir¹²². Sulhun sözlük anlamı ise uzlaşmak demektir. Hukuki anlamda sulh ise aralarında uyuşmazlık bulunan tarafların anlaşması ile uyuşmazlığı sona erdirmeleridir.

Sulh, HMK'nın 313. maddesinde, *“görülmekte olan bir davada, tarafların aralarındaki uyuşmazlığı kısmen veya tamamen sona erdirmek amacıyla, mahkeme huzurunda yapmış oldukları bir sözleşme”* olarak tanımlanmıştır.

Uzlaştırmanın özel hukuktaki görünümü sulhtur. Bu yolla uyuşmazlık daha hızlı çözülmekte, mahkeme masrafları azalmakta ve toplumsal huzur sağlanmaktadır.

Sulh şarta bağlı olarak yapılabilirken, uzlaştırma şarta bağlı olarak yapılamaz. Şartlı sulh halinde mahkemece karar verilmesine yer olmadığına, şartsız sulh halinde ise sulh sözleşmesine göre karar verilir.

¹²⁰ Özbek-Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, s.142; Yerdelen v.d., s.66.

¹²¹ Özbek-Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, s.142; Yerdelen v.d., s.66.

¹²² Yılmaz, Ejder, Hukuk Sözlüğü, Ankara, 1996, s.846.

B. ÖNÖDEME

Önödeme, kamu davası açılmadan veya açıldıktan sonra yargılamanın sona ermesini ve failin cezalandırılmamasını sağlayan bir kurumdur¹²³.

Önödeme, uzlaştırma kapsamındaki suçlar hariç olmak üzere yalnız adli para cezasını gerektiren veya kanun maddesinde öngörülen hapis cezasının yukarı sınırı altı ayı aşmayan suçlarda, suç için öngörülen maktu para cezasını, maktu olmayıp alt ve üst sınırları belirlenen para cezalarında alt sınırdan hesaplanan parayı, hapis ve adli para cezası birlikte öngörülen suçlarda ise hapis ve adli para cezasının alt sınırlarından hesaplanan parayı ve soruşturma giderlerinin ödenmesi halinde kamu davası açılmasını engeller.

Önödeme failin ödediği para cezası devlet hazinesine geçerken uzlaştırmada mağdurun zararı mağdura ödenmektedir. Her iki kurumda da şartların sağlanması halinde soruşturma aşamasında kovuşturmayaya yer olmadığı, kovuşturma aşamasında ise düşme kararı verilir. Önödeme de yargılama yapılmaksızın uyuşmazlık sonlandırılarak maddi ve manevi olarak mağduriyet önlenmektedir.

C. ETKİN PİŞMANLIK

Etkin pişmanlık, şüpheli veya sanık tarafından mağdurun zararının giderilmesi ile cezalarında indirim yapılmasını sağlayan bir kurumdur. Zararın bizzat fail tarafından giderilmesi gerektiğine dair düzenleme bulunmadığından, failin yakınları tarafından giderilmesi halinde de etkin pişmanlık hükümleri uygulanacaktır¹²⁴. Mağdurun zararının kısmen giderilmesi halinde TCK'nın 168/4. maddesine göre etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanabilmesi için mağdurun açık rızasının varlığı gerekir. 3763 sayılı Kanun'un 34. maddesi ile CMK'nın 253/3. maddesinde yer alan "etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar ile" ibaresi çıkarılarak etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar yönünden de uzlaştırma hükümlerinin uygulanması mümkün hale gelmiştir.

Etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanabilmesi için mağdurun rızası aranmazken uzlaştırmada mağdurun rızası aranmaktadır. Etkin pişmanlık halinde failin cezasında indirim yapılmakta iken uzlaştırma halinde failin ceza almasının önüne geçilmektedir.

¹²³ Öztürk, Bahri/Erdem, Mustafa Ruhan/Özbek, Veli Özer, *Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, 5. Baskı, Ankara, 2000, s.66.

¹²⁴ Kafes, s.130.

D. ŞİKÂYET

Şikâyet, suçtan zarar gören kimsenin yetkili organlara bildirimde bulunarak soruşturma ve kovuşturma işlemlerinin başlatılmasının sağlanmasıdır. TCK'nın 73. maddesinde soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlarda şikâyet hakkına sahip kişinin altı ay içinde şikâyet hakkını kullanmaması halinde soruşturma ve kovuşturmanın yapılmayacağı belirtilmiştir. Yine TCK'nın 73/3. maddesinde suçtan zarar görenin birden fazla olması halinde zarar görenlerden biri şikâyet hakkını kullanmazsa diğerlerinin haklarının düşmeyeceği belirtilmiştir.

Uzlaşmada mağdur şikâyetinden vazgeçmemekte sadece uzlaşmayı kabul etmektedir¹²⁵.

Uzlaştırma süreci devam ederken suçtan zarar görenin şikâyetinden vazgeçmesi halinde şikâyet, uzlaşmaya üstün tutularak soruşturma aşamasında kovuşturmaya yer olmadığı, kovuşturma aşamasında düşme kararı verilir.

Şikâyetten feragat henüz şikâyette bulunulmamış ise mümkün olup şikâyet hakkı doğmasına rağmen bu hakkın kullanılmamasıdır¹²⁶. Şikâyetten vazgeçmede ise şikâyet yoluna başvurulmuştur ve TCK'nın 73/6. maddesi gereğince sanığın kabulüne bağlıdır. Zira şikâyete tabi suçlarda şikâyet yokluğu düşme kararı ile davayı sona erdirmekte iken, sanık tarafından şikâyetten vazgeçmenin kabul edilmemesi halinde şartların oluşması halinde beraat kararı verilebilmektedir.

Şikâyetten vazgeçme hükmün kesinleşmesine kadar mümkünken, uzlaştırmaya CMK'nın 253/18. ve CMUY'nin 7/5. maddeleri gereğince bir defa başvurulabilir. Ancak tarafların kendi aralarında düzenledikleri uzlaşma belgesi ile uzlaşmaları da mümkündür.

Şikâyetten vazgeçmede, mağdurun zararının giderilmesi zorunluluğu yoktur. Uzlaştırmada ise zararın giderilmesi ya da giderilme taahhüdü vardır.

Şikâyetten vazgeçme belli kurallara göre yapılmazken, uzlaştırmada izlenmesi gereken kurallar vardır.

E. KAMU DAVASININ AÇILMASININ ERTELENMESİ

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi, failin kişiliğine, suçun niteliğine, fail ve toplum açısından önemine göre belirli sürelerle iyi halli olmak koşuluyla kamu

¹²⁵ Çulha, s.47.

¹²⁶ Karakehya, Hakan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2. Baskı, Ankara, 2016, s.179.

davasının açılmasından vazgeçilmesidir. CMK'nın 171/2. maddesinde üst sınırı bir yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı, yeterli şüphenin varlığına rağmen kamu davasının açılmasının beş yıl süreyle ertelenebileceği belirtilmiştir. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi ve uzlaştırma soruşturma evresinde alternatif çözüm önlemlerindedir¹²⁷.

CMK'nın 171/3. maddesinde kamu davasının açılmasının ertelenmesinin koşulları sayılmıştır. Buna göre;

-Şüphelinin daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezası ile mahkûm olmamış bulunması,

-Yapılan soruşturmanın, kamu davası açılmasının ertelenmesi halinde şüphelinin suç işlemekten çekineceği kanaatini vermesi,

-Kamu davası açılmasının ertelenmesinin, şüpheli ve toplum açısından kamu davası açılmasından daha yararlı olması,

-Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi,

şartlarının birlikte gerçekleşmesi halinde kamu davasının açılması ertelenebilir.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesinin uzlaştırmadan farkı, uzlaştırmanın taraf iradeleri ile sağlanması mümkünken kamu davasının açılmasının ertelenmesi Cumhuriyet savcısının takdirine bağlıdır. Ayrıca CMUY'nin 7/9. maddesine göre uzlaşmaya tabi suçlarda uzlaştırma hükümleri uygulandıktan sonra uzlaşmanın sağlanamaması halinde kamu davasının açılmasının ertelenmesi yönünde değerlendirme yapılacaktır. Uzlaşma halinde uyuşmazlık son bulmaktayken kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı deneme ve denetim süresini içerdiğinden belirli şartların yerine getirilmemesi halinde kamu davası açılmaktadır. CMK'nın 253/19. maddesinde edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde, 171. maddedeki şartlar aranmaksızın, şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verileceği belirtilmiştir. Bu halde uzlaştırmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde kamu davası açılacaktır.

---

¹²⁷ Yenisey, Feridun/Nuhoğlu, Ayşe, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 4. Baskı, Ankara, 2016, s.789.

F. HÜKMÜN AÇIKLANMASININ GERİ BIRAKILMASI

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumunun temelinde uzlaşma ve kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumları gibi mağdurun zararının giderilerek faile ceza verilmeksizin barışın sağlanması fikri vardır¹²⁸. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması ile sanık hakkında kurulan mahkûmiyet hükmü şartların sağlanması halinde hiçbir sonuç doğurmaz.

CMK'nın 231/6. maddesinde hükmün açıklanmasının geri bırakılması şartları sayılmıştır. Buna göre;

-Sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan mahkûm olmamış bulunması,

-Mahkemece, sanığın kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışları göz önünde bulundurularak yeniden suç işlemeyeceği hususunda kanaate varılması,

-Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi,

şartlarının birlikte gerçekleşmesi halinde hükmün açıklanması geri bırakılabilir. Giderilecek zarardan kasıt maddi zarar olup manevi zarar bu kapsamda değerlendirilmeyecektir¹²⁹. Zira mağdurun hukuk mahkemelerinde özel hukuk hükümlerine göre manevi tazminat davası açma hakkı da vardır.

Uzlaşmanın fail tarafından kabul edilmesi gerektiği gibi CMK'nın 231/6. maddesine göre hükmün açıklanmasının geri bırakılmasının da sanık tarafından kabul edilmesi gerekir. CMUY'nin 7/9. maddesi gereğince uzlaşmaya tabi suçlarda uzlaşma hükümleri uygulandıktan sonra uzlaşmanın sağlanamaması halinde hükmün açıklanmasının geri bırakılması yönünde değerlendirme yapılacaktır. CMK'nın 254/2. maddesinde edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde sanık hakkında, 231. maddedeki şartlar aranmaksızın hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verileceği belirtilmiştir. Bu halde uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde CMK'nın 213/11. maddesindeki şartlar aranmaksızın kamu davası açılacaktır.

¹²⁸ Yenisey/Nuhoğlu, s.790-791.

¹²⁹ Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 03.02.2009 tarihli ve 2008/11-250 Esas ve 2009/13 Karar sayılı kararı.

V. UZLAŞTIRMANIN CEZA VE CEZA MUHALEMESİ HUKUKU İLKELERİ BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

A. GENEL OLARAK

Ceza hukuku “devletin, ceza yaptırımı tehdidi ile uygulanmasını sağlamaya çalıştığı emir ve yasakları kapsayan hukuk kurallarını ifade etmektedir”¹³⁰. Ceza hukuku yasaklayıcı ve cezalandırıcı hükümleri ile toplum kurallarının ihlal edilmesini önlemek ve ihlal halinde de düzeni yeniden sağlamayı amaçlamaktadır¹³¹. Cezaların amacı, kişinin başkalarına zarar vermesini engelleyip başkalarının da aynı şekilde davranmasını önlemek, insanları üzmemek ancak eylemi de görmezden gelmemektir¹³². Fail cezalandırılırken topluma kazandırılması amaçlanırken¹³³, bireylerin hakları gözetilerek toplum huzuru sağlanmaktadır¹³⁴.

Ceza muhakemesinin amacı, insan hakları ve ihlallerine neden olmadan, ceza muhakemesi hukukunun ilkeleri gözetilerek maddi gerçeğin araştırılıp bulunması, adaletin gerçekleştirilmesi ve barışın sağlanmasıdır¹³⁵.

B. ADİL YARGILANMA HAKKI VE UZLAŞTIRMA

Adil yargılanma hakkından anlaşılması gereken, ceza muhakemesi işlemlerinde irade serbestisini engelleyen veya savunmanın kısıtlanması sonucunu doğuracak yollara başvurulmaksızın mevzuat kapsamında soruşturma ve kovuşturmanın tamamlanmasıdır¹³⁶. Adil yargılanma hakkı hukuk devleti ilkesinden ve insan onurunun korunmasından türetilmiş yargılamaya ilişkin temel bir hak niteliğindedir¹³⁷. Adil yargılanma hakkı bütün yargılama kolları bakımından

¹³⁰ Özgeç-Uzlaşma, s.94.

¹³¹ Aközek, Esra, *Türk Ceza Adalet Sisteminde Uzlaşma Kurumu*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 2016, s.47; Kaymaz, Seydi/Gökcan, Hasan Tahsin, *Uzlaşma ve Önödeme*, 2. Baskı, Ankara, 2007, s.82.

¹³² Beccaria, Cesare, Çev. Sami Selçuk, *Suçlar ve Cezalar Hakkında*, 2. Baskı, Ankara, 2010, s.69-70.

¹³³ Aközek, s.47.

¹³⁴ Yerdelen v.d., s.80.

¹³⁵ Öztürk, Bahri/Tezcan, Durmuş/Erdem, Mustafa Ruhan/Özge Sırma, Gezer/Saygılar, Kırıt/Yasemin, F./Özaydın, Özdem/Alan Akcan, Esra/Özaydın, Özdem; Erden Tütüncü/Efser, *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, 11. Baskı, Ankara, 2017, s.31 (Öztürk v.d.-Nazari ve Uygulamalı).

¹³⁶ Yerdelen v.d., s.80.

¹³⁷ Ersoy, Uğur, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Aleyhe Değiştirme (reformatio in peius) Yasağı*, 1. Baskı, Ankara, 2018, s.161 (Ersoy-Aleyhe Değiştirme Yasağı).

geçerlilik taşıyan, vazgeçilmesi mümkün olmayan, etik bir temeli olan usuli bir güvence veya usuli bir şart olarak ifade edilebilir¹³⁸.

AİHS'in 6. maddesinde adil yargılanma hakkı düzenlenmiş olup sözleşmenin tarafı olmamız nedeniyle Anayasa'nın 36. maddesinde de adil yargılanma hakkı düzenlenmiştir. Buna göre, herkes meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir. Yine CMK'nın 160/2. maddesinde Cumhuriyet savcısı maddi gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için, emrindeki adli kolluk personeli marifetiyle, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür.

Anayasamızın 2. maddesinde Türkiye Cumhuriyeti'nin temel niteliklerinden birisi olarak sayılan hukuk devleti ilkesi ile adil yargılanma hakkı vatandaşlar açısından hak, devlet açısından ise temel bir görev olarak ifade edilebilir¹³⁹.

Adil yargılanma hakkı AİHS'in 6. maddesinde sayılan öğelerden bağımsız, genel bir haktır¹⁴⁰. Adil yargılanma hakkı kavramı; makul sürede yargılanma hakkını, bağımsız ve tarafsız bir mahkemede yargılanma hakkını, duruşmaya katılma hakkını, aleni duruşma hakkını, yargılama sonucu verilen kararın denetlenmesi hakkını, kanunla kurulmuş mahkemede ve tabî hakim tarafından yargılanma hakkını, silahların eşitliği hakkını içermektedir.

1. Makul Sürede Yargılanma Hakkı

Hukuk devletinin gereği olarak isnat olunan eylemin makul bir süre içinde sonuçlandırılması gerekir¹⁴¹. Anayasa'nın 141/4. maddesinde, davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğu belirtilmiştir. Makul sürenin hesabında soruşturma evresi de dahildir¹⁴². Uzlaştırma, mağdurun zararının giderilmesi sonucunda mahkemelerin iş yükünü azaltarak yargı sürecini hızlandırmakta ve makul sürede yargılanma hakkına hizmet etmektedir. Kısa süren

---

¹³⁸ Tanrıver, Süha, "Hukuk Yargısı (Medeni Yargı) Bağlamında Adil Yargılanma Hakkı", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı:53, Yıl:2004, s.191 (Tanrıver-Adil Yargılanma Hakkı).

¹³⁹ Ersoy-Aleyhe Değişirme Yasağı, s.164.

¹⁴⁰ Centel, Nur/Zafer, Hamide, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 14. Baskı, İstanbul, 2017, s.162.

¹⁴¹ Özbek, Veli Özer/Doğan, Koray/Bacaksız, Pınar/Tepe, İlker, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 10. Baskı, Ankara, 2017, s.54 (Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe-Muhakeme).

¹⁴² Öztürk v.d.-Nazari ve Uygulamalı, s.159.

yargı süreci ile yargıya olan güven artmakta, mağdurun zararı daha hızlı telafi edilmekte ve fail ceza tehdidinden kurtulmaktadır¹⁴³.

2. Bağımsızlık ve Tarafsızlık

Hakim, aynı olaylarda vermiş olduğu kararlarında tarafsız ve bağımsız olduğu sürece adalet herkes için aynı sonucu doğuracaktır. Failin uzlaşma teklifini kabulü, suçu işlediği anlamına gelmez. Failin amacı kendisini ceza sorumluluğundan kurtarmaktır. Fail tarafından uzlaşmanın kabul edilmesine rağmen uzlaşmanın sağlanamaması halinde hakim salt bu nedenle failin suçlu olduğunu düşünmemeli ve tarafsız olmalıdır¹⁴⁴.

AİHS'in 6. maddesinde herkesin tarafsız ve bağımsız bir mahkemede yargılanma hakkının bulunduğu, Anayasa'nın 9. maddesinde yargı yetkisinin Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılacağı, 138/2. maddesinde hiçbir organ, makam, merci, veya kişinin yargılama yetkisinin kullanılmasında mahkemelere, hakimlere emir ve talimat veremeyeceği, tavsiye ve telkinde bulunamayacağı belirtilerek hakimlerin bağımsız ve tarafsız olduğu vurgulanmıştır.

CMK'nın 253/10. maddesinde hakimin davaya bakamayacağı haller ile reddi sebeplerinin, uzlaştırmacılar için de geçerli olduğu belirtilerek uzlaştırmacının da tarafsız ve bağımsız olacağı vurgulanmıştır. Ayrıca CMUY'nin 6/1-a maddesinde de tarafsız ve bağımsızlığa ek olarak taraflara eşit fırsatlar verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Eşit fırsatların verilmesi de kimseye üstünlük verilmeyerek tarafsız olunması gerektiğinin göstergesidir. Yine CMUY'nin 6/1-e maddesine göre uzlaştırmacı, *"Taraflardan biriyle herhangi bir kişisel veya iş ilişkisinin bulunması, uzlaştırmacının sonucuna yönelik doğrudan veya dolaylı, malî veya diğer menfaatinin bulunması ya da taraflardan biri için uzlaştırma dışında bir yetkiyle görev yapması gibi bağımsızlığı veya taraflarla arasındaki menfaat çatışmasını etkileyebilecek ya da bu izlenimi verebilecek durumları açıklamadan görev yapamaz veya göreve devam edemez."* Böyle bir durumun varlığının açıklanması halinde dahi uzlaştırmacının hissi davranmasına yol açacağından görevlendirilmemesi gerektiği kanaatine varılmıştır.

---

¹⁴³ Yerdelen v.d., s.81-82.

¹⁴⁴ Yerdelen v.d., s.82.

3. Aleniyet

Adil yargılanma hakkı aleni yargılamayı da gerektirmektedir. AİHS'in 6/1. maddesinde duruşmanın aleni bir şekilde yürütülmesi ve hüküm verilmesi gerektiği, Anayasa'nın 141/1. maddesinde duruşmaların herkese açık olduğu belirtilerek aleniyet vurgulanmıştır.

Uzlaştırmanın, kovuşturma aşamasında duruşma salonu dışında yapılması nedeniyle aleniyet ilkesinin ihlal edildiği, soruşturma aşamasında ise ihlal edilmediğine dair görüşler vardır¹⁴⁵.

4. Denetim

Hakimler tarafından verilen kararların hukuka aykırı olabilmeleri mümkündür. Bu nedenle bu kararların başka bir mahkeme veya yüksek yargı organı tarafından incelenmesi mümkün kılınarak kişiler arasındaki adalete güven duygusunun artması sağlanır¹⁴⁶. AİHS Ek 7 No'lu Protokolün 2. maddesinde mahkûmiyet halinde sanığın daha yüksek mahkemede hükmü inceleyebilme hakkı öngörülmüştür. Yine Anayasa'nın 141. maddesinde mahkeme kararlarının gerekçeli olması gerektiği belirtilerek, mahkemenin hükme etki eden nedenleri tartışması ile de denetim sağlanmaktadır.

CMK'nın 253/23. maddesinde de uzlaşma sonucunda kanun yollarına başvurulabileceği belirtilmiştir. Soruşturma aşamasında uzlaşma sonucu kovuşturmayaya yer olmadığına dair kararlara karşı CMK'nın 173/1. maddesi gereğince bu kararı veren Cumhuriyet savcısının yargı çevresinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerdeki sulh ceza hakimliğine itiraz yoluna; kovuşturma aşamasında verilen düşme kararlarına karşı ise istinaf yoluna başvurulabilecektir.

5. Kanunla Kurulmuş Mahkeme ve Tabî Hakim İlkesi

AİHS'in 6. maddesinde herkesin, esas hakkında karar vermeye yetkili yasayla kurulmuş bir mahkemeden davasının görülmesini isteme yetkisinin bulunduğu belirtilmiştir. Anayasa'nın 37. maddesinde hiç kimsenin tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılmayacağı, bir kimseyi kanunen tabi olduğu

---

¹⁴⁵ Yerdelen v.d., s.85.

¹⁴⁶ Toroslu, Nevzat/Feyzioğlu, Metin, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, 2016, s.320-321; Yerdelen v.d., s.85.

mahkemeden başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü mercilerin kurulamayacağı belirtilmiştir.

Uzlaştırma işlemlerinde yargılama yapılmadığından tabii hakim ilkesi uygulanamayacaktır¹⁴⁷.

6. Silahların Eşitliği

Silahların eşitliği ilkesi, şüpheli veya sanığın savunma için ihtiyaç duyulan zaman ve kolaylıklara sahip olması, yargılamada savunma hakkının kısıtlanmaması, şüpheli veya sanığa tanınan hakların hiçbir engelleme ve zorlaştırma olmadan kullanılabilmesi demektir¹⁴⁸. Şüpheli veya sanığın ve müdafin bu anlamda silahların eşitliğine yönelik haklarının başında delillerin toplanmasını talep etme, dosyayı inceleme, belge örneği alma gibi haklar gelmektedir¹⁴⁹. Silahların eşitliği tarafların davayı takip ederken karşı tarafın sahip olduğu şartlarla iddialarını mahkemeye sunabilmesidir¹⁵⁰.

Silahların eşitliği ilkesi anayasal ilkeler olan hukuk devleti ve eşitlik ilkelerinin (Any.m.2,10) yargılama hukuklarındaki yansıma biçimlerindedir¹⁵¹.

CMK'nın 160. maddesine göre Cumhuriyet savcısı, maddî gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için, emrindeki adli kolluk görevlileri marifetiyle, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür. CMK'nın 170/5. maddesine göre iddianamenin sonuç kısmında, şüphelinin lehine ve aleyhine olan hususların ileri sürüleceği belirtilmiştir. Her iki madde de şüpheli veya sanığın aleyhine olan delillerin yanı sıra lehe delillerin de toplanması ile eşitliğin sağlanacağı açıktır.

Uzlaştırma işlemlerinde yargılama yapılmadığından silahların eşitliği ilkesi uygulanamayacaktır. Tarafların iddialarına dayanak teşkil eden delilleri belirterek kendi lehlerine sonuç alma gibi bir durumları yoktur¹⁵².

---

¹⁴⁷ Yerdelen v.d., s.87.

¹⁴⁸ Öztürk v.d.-Nazari ve Uygulamalı, s.133.

¹⁴⁹ Kaymaz/Gökcan, s.93; Yerdelen v.d., s.87.

¹⁵⁰ Ersoy-Aleyhe Değişirme Yasağı, s.173.

¹⁵¹ Tanrıver-Adil Yargılanma Hakkı, s.210.

¹⁵² Yerdelen v.d., s.88.

C. HAK ARAMA ÖZGÜRLÜĞÜ VE UZLAŞTIRMA

AİHS'in 6. maddesinde herkesin, gerek medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili anlaşmazlıkların çözümlenmesi, gerek kendisine yöneltilen herhangi bir suçlamanın karara bağlanması konusunda, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde adil ve açık olarak görülmesini isteme hakkına sahip olduğu düzenlenmiştir. Anayasamızın 36. maddesinde de, herkesin meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilerek hak arama özgürlüğü güvence altına alınmıştır.

Hak arama özgürlüğü ilkesi yargılama aşaması açısından öngörölmüş iken uzlaşmanın sağlanması halinde yargılama yapılmamaktadır. Uzlaşmanın sağlanamaması halinde ise tarafların yargılamaya katılma hakları devam edecektir.

D. ADALET İLKESİ VE UZLAŞTIRMA

Adalet, yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanmasıdır.

Adaletin gecikmeden ve toplumun adalete olan güveni sarsılmadan sağlanması gerekir. Uzlaşma ile de adaletin kısa sürede sonuçlanması sağlanmaktadır¹⁵³.

E. MASUMİYET KARİNESİ VE UZLAŞTIRMA

AİHS'in 6/2. maddesinde bir suç ile itham edilen herkesin, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılacağı belirtilmiştir. Benzer düzenleme Anayasa'nın 38/4. maddesinde de düzenlenmiştir. Suçun fail tarafından gerçekleştirildiğinin sabit olmaması halinde şüpheden sanık yararlanır ilkesinin uygulanması da masumiyet karinesinin sonucudur¹⁵⁴.

Uzlaştırmada, masumiyet karinesi bakımından farklı görüşler vardır. Fail uzlaşma teklifini kabul etmeyerek yargılama sonunda suçsuzluğunun kanıtlanmasını tercih edebileceği gibi, uzlaşmayı kabul eden failin suçunu da kabul ettiği düşünülmektedir. Bu nedenle de uzlaştırma, masumiyet karinesine aykırı kabul edilmektedir. Oysaki failin kabul ettiği, mağdura karşı yapmış olduğu haksızlık olup suçun kendisi tarafından işlendiği değildir¹⁵⁵.

¹⁵³ Özgenç-Uzlaşma, s.110; Yerdelen v.d., s.89.

¹⁵⁴ Yerdelen v.d., s.89.

¹⁵⁵ Yerdelen v.d., s.90.

F. EŞİTLİK İLKESİ VE UZLAŞTIRMA

Anayasa'nın 10. maddesine göre tüm bireyler kanun önünde eşittir. Taraflar eşit oranda iddia ve savunmalarını ileri sürebilmeli, aynı türden delillere dayanabilmelidir¹⁵⁶.

Uzlaşma işlemlerinde de aynı şekilde eşitlik sağlanmalıdır. Tarafların tamamı tam olarak bilgilendirilmeli, eşit bir şekilde dinlenmeli, tarafsız olunarak biri diğerine tercih edilmemelidir.

G. KAMU DAVASININ MECBURİLİĞİ İLKESİ VE UZLAŞTIRMA

Kamu davasının açılmasında mecburilik ve takdirilik olmak üzere iki sistem uygulanmaktadır. Kanunen geçerli olan şartların varlığı halinde kamu davası açılması mecburi iken, bu şartların varlığına rağmen kamu yararının olmaması halinde kamu davasını açılmasında ise takdirilik söz konusudur¹⁵⁷. CMK'da kamu davasının açılmasında kural olarak takdirilik sistemi değil mecburilik sistemi kabul edilmiştir¹⁵⁸.

CMK'nın 160. maddesine göre Cumhuriyet savcısı suçun işlendiği izlenimini veren bir hali öğrenir öğrenmez kamu davasını açıp açmamaya karar verir. Hazırlık işlemlerine başlanması "*araştırma mecburiyeti ilkesi*" gereğidir. Toplanan delillere göre suçun işlendiği yolunda yeterli şüphe varsa iddianame düzenlenerek kamu davası açılacaktır¹⁵⁹.

Kamu davası açıldıktan sonra Cumhuriyet savcının iddianameyi geri alma yetkisi yoktur. Hakim tarafından şartların varlığı halinde iddianamenin iadesi mümkün ise de iade şartları ile hakimin yasaklılığı ya da reddi sebepleri yoksa hakim tarafından da dava sonuçlandırılmalıdır¹⁶⁰.

Uzlaştırma, kamu davasının mecburiliği ilkesinin istisnasıdır. Uzlaşmanın sağlanması halinde düşme kararı verilerek davaya son verilecektir¹⁶¹.

---

¹⁵⁶ Yerdelen v.d., s.90.

¹⁵⁷ Yerdelen v.d., s.91.

¹⁵⁸ Toroslu/Feyzioğlu, s.32.

¹⁵⁹ Özbek, Veli Özer/Doğan, Koray/Bacaksız, Pınar/Tepe, İlker, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 8. Baskı, Ankara, 2017, s.740 (Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe-Genel Hükümler).

¹⁶⁰ Yerdelen v.d., s.92.

¹⁶¹ Yerdelen v.d., s.92.

H. KUSUR SORUMLULUĞU VE UZLAŞTIRMA

Ceza hukukunda özellikle taksirli suçlarda kusur sorumluluğu önemlidir. Zira temel ceza miktarı belirlenirken bilirkiŐiler tarafından hazırlanan kusur raporu da nazara alınır. Uzlaşma halinde ise failin kusurlu olup olmamasının, suçu iŐlediđini kabul edip etmemesinin bir önemi yoktur. Önemli olan uzlaşmanın sağlanıp sağlanamamasıdır.

İ. RE'SEN ARAŞTIRMA İLKESİ VE UZLAŞTIRMA

Ceza yargılamasında tarafların sunduğu delillerin yanı sıra re'sen araştırma ilkesi kapsamında taraflarca ileri sürülmeyen delillerin de toplanması gerekmektedir. Uzlaşma halinde ise uzlaştırmacının ya da hakimin mağdurun gerçek anlamda maddi-manevi tatmin edilerek zararının giderildiğine dair beyanının gerçekliğinin araştırılması söz konusu değildir.

J. MADDİ GERÇEĞİN ARAŞTIRILMASI İLKESİ VE UZLAŞTIRMA

CMK'nın 160. maddesinde Cumhuriyet savcısının, maddi gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için, emrindeki adli kolluk görevlileri marifetiyle, Şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almakla ve Şüphelinin haklarını korumakla yükümlü olduğu belirtilmiştir. Maddi gerçeğin tespiti sonucu, gerçek failin bulunarak cezalandırılması ile mağdurun ve toplumun vicdanı rahatlayacaktır.

Uzlaşmanın sağlanması halinde ise maddi gerçeğin araŐtırılmasından vazgeçilmektedir. Mağdurun gerçekte uğradığı zarar tespit edilmeyip beyanı esas alındığından zararının giderilip giderilmediği de araŐtırılmamaktadır.

VI. UZLAŞTIRMANIN FAYDALARI

Uzlaştırma, mağdur ile fail arasındaki uyuşmazlığın müzakereler sonunda giderilerek mağdurun zararının telafi edilmesini amaçlar. Uyuşmazlığın kısa sürede çözümlenmesi ile adalete güven artarak toplumsal barış da korunur.

A. MAĞDUR AÇISINDAN FAYDALARI

Uzlaştırmanın amacı, mağdur ve fail arasındaki uyuşmazlığı sonlandırmaktır. Mağdurun zararının giderilerek anlaşmanın sağlanması uzlaştırmanın esaslı

noktalarındandır¹⁶². Uzlaştırma görüşmeleri ile mağdur, failin eylemi sonrasında zor durumda kaldığını, neden kendisine karşı eylemin gerçekleştirildiğini, yaşadıklarını faile anlatabilecektir. Bu sayede manevi olarak da yıpranan mağdur bir nebze de olsa rahatlayacaktır¹⁶³.

Mağdur, uzlaştırma ile failin kendisine tekrar haksız eylem gerçekleştirebileceği düşüncesinden kurtularak “acaba tekrar gelir mi, bu defa bana nasıl zarar verir, nerde ve ne zaman karşıma çıkar” gibi soruların cevabını aramaktan kurutulmuş psikolojisinin bozulması engellenir¹⁶⁴.

Mağdur, kendisine insan olarak değer verildiğini hissetmesi sonucunda failin teklifini değerlendirmede daha ılımlı olabilecektir¹⁶⁵.

Mağdur, eylem sonucunda zararının dava açılmaksızın giderilmesini failden isteyerek uzun süren davaları takip etmekten kurtulacak ve zararı daha hızlı telafi edilmiş olacaktır¹⁶⁶.

Mağdura yapılan haksızlığın kabulü ile mağdurun daha saygın hale getirilmesi, mağdurun faile görüşmesi sonucu psikolojik olarak rahatlama, intikam duygusunun ortadan kalkması, uzun süren yargılama sonrasında bir kez daha yaşanabilecek mağduriyet önlenecektir¹⁶⁷.

B. FAİL AÇISINDAN FAYDALARI

Uzlaştırma sonucunda çıkan kararda failin kendi iradesi de etkilidir. Zira fail müzakerelere katılarak kendisinin de uygun bulacağı teklifi kabul edecektir. Uzlaşma ile fail, mağdurun durumunu bizzat gözlemleyerek verdiği zarar sonucunda mağdurun ruh halini anlamaya çalışacaktır¹⁶⁸. Bir anlamda fail kendisi ile de hesaplaşacaktır¹⁶⁹.

¹⁶² Arıcan, s.84.

¹⁶³ Yerdelen, Erdal, *Uzlaştırmanın Esasları* (Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, Ceza İşleri Genel Müdürlüğü Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı, Ankara, 2018, Yayın No:1), s.32 (Yerdelen-Uzlaştırmanın Esasları).

¹⁶⁴ Yerdelen-Uzlaştırmanın Esasları, s.32.

¹⁶⁵ Yerdelen-Uzlaştırmanın Esasları, s.32.

¹⁶⁶ Özbek, Veli Özer, *CMK İzmir Şerhi-Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu'nun Anlamı*, 1. Baskı, Ankara, 2005, s.994 (Özbek-İzmir Şerhi); Şahin, Cumhur/Göktürk, Neslihan, *Ceza Muhakemesi Hukuku II*, 6. Baskı, Ankara, 2017, s.210; Yerdelen-Uzlaştırmanın Esasları, s.32.

¹⁶⁷ Yavuz, s.103; Yerdelen v.d., s.94.

¹⁶⁸ Adalet Bakanlığı/Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, Ceza Uyuşmazlıklarında Uzlaşma El Kitabı, Ankara, 2009, s.33; Yerdelen-Uzlaştırmanın Esasları, s.33.

¹⁶⁹ Özbek-İzmir Şerhi, s.995.

Failin, mağdurdan özür dilemesi ve neden haksız eylemi gerçekleştirdiğini açıklamasına olanak sağlanır¹⁷⁰.

Fail, suç işlemeye devam etmeyeceği gibi suçun daha rahat bir şekilde işlenmesi yolunda tecrübe de kazanmayacaktır¹⁷¹.

Her ne kadar suç işlemiş olsa da fail de toplumun bir bireyi olarak insan olması nedeniyle kendisine değer verildiğini anlayacaktır¹⁷².

Fail, ceza infaz kurumlarında kalmak yerine özgür yaşayışına devam ederek kendi ruh halinde de olumsuz izler kalmadan, daha bilinçli yaşayarak planladıklarını gerçekleştirebilecektir. Failin adli sicil kaydında herhangi bir olumsuzluk olmaması halinde çalışabileceği alanlar daha fazla olacaktır. Ayrıca uzlaşmanın sağlanması halinde mahkûmiyet yönünde karar verilemeyeceğinden hak yoksunlukları da söz konusu olmayacaktır.

Fail, aleyhine hüküm kurulmaktan kurtulduğu gibi yargılama giderlerinden de sorumlu olmayacaktır.

Özellikle maddi açıdan kayba uğrayan mağdurun fail tarafından zararının giderilmesi sonucunda faile kin gütmeyecek ve zarar verme düşüncesinde ise bu düşüncesinden vazgeçecektir¹⁷³.

Uzlaştırmaya tabi suçların kapsamının genişletilmesi gerektiğini değerlendirilmekle birlikte failin sürekli olarak bu hükümlerden yararlandırılmaması kanaatine varılmıştır. Aksi halde özellikle suçu meslek edinen ya da suç işleme konusunda tereddüdü olmayan kişilerin takipsizlik ya da düşme kararları nedeniyle uzlaşırsam sorun kalmaz düşüncesi ile hareket ederek suç işleminin de önüne geçilemeyecektir. Bu kapsamda uzlaşma ile sonuçlanan davalarda sanık hakkında verilen kararların hükmün açıklanmasının geri bırakılması ve karşılıksız yararlanma uygulamalarında olduğu gibi bunlara mahsus bir sisteme kaydedilerek uzlaştırma uygulamasında sınırlama getirilebileceği kanaatine varılmıştır.

C. TOPLUM AÇISINDAN FAYDALARI

Uzlaştırma kurumu ile bozulan toplumsal barış yeniden sağlanarak faillerin, toplum içinde dışlanmaksızın bütünleşmeleri sağlanır¹⁷⁴.

¹⁷⁰ Yerdelen-Uzlaştırmanın Esasları, s.32.

¹⁷¹ Yerdelen v.d., s.94.

¹⁷² Yerdelen-Uzlaştırmanın Esasları, s.32.

¹⁷³ Adalet Bakanlığı/ Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, s.33.

¹⁷⁴ Adalet Bakanlığı/ Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, s.34.

Mağdurun zararının giderilmesi halinde mağdur ile birlikte toplumun da adalete olan güveni artacaktır. Zararın giderilmesi ile mağdur ve toplumun morali düzelecek, ruhsal yönden rahatlama olacaktır¹⁷⁵.

Uzlaşma ile cezaevlerinin olumsuz yansımaları oluşmadan toplumsal barışın sağlanması ile kamu düzeni de sağlanmış olacaktır¹⁷⁶. Ancak uzlaştırmanın fail açısından faydalarında da belirtildiği üzere sınırsız sayıda uzlaştırma uygulamaları toplumsal barışı sağlamayacağı gibi düzenin daha da bozulmasına neden olabilecektir.

D. CEZA ADALETİ SİSTEMİ AÇISINDAN FAYDALARI

Günümüzde yargı organlarının iş yükü oldukça ağırdır. Zira hemen hemen en küçük haksızlıklar halinde dahi hukuki süreç başlatılmaktadır. Bu da yargının iş yükünü her geçen gün artırmaktadır. Tarihsel olarak yargı reformu çalışmalarında mahkemelerin iş yükü “*mücadeleci sisteme*¹⁷⁷” zarar veren bir sorun olarak görülmüştür¹⁷⁸.

Uzlaşmanın sağlanması ile yargı organlarının iş yükü azalacaktır¹⁷⁹. Diğer davaların çözümüne daha fazla zaman ayrılarak daha kısa sürede ve daha sağlıklı karar verilecektir. Bu şekilde dava ekonomisi de sağlanmış olacaktır¹⁸⁰.

VII. KARŞILAŞTIRMALI HUKUKTA VE TÜRK CEZA HUKUKUNDA UZLAŞTIRMA

A. KARŞILAŞTIRMALI HUKUKTA UZLAŞTIRMA

1. Genel Olarak

Farklı ülkelerdeki uzlaştırma modelinin hangi konular üzerinde uygulandığının, nasıl geliştiğinin belirlenerek buna göre yöntem tespit edilmesi önem arz etmektedir. Ülkelerin çoğunda aynı konularda sıkıntılar yaşanmaktadır. Bu nedenle uzlaştırmayı

¹⁷⁵ Çolak, Haluk, “Yeni Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu’nda Cezai Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolu Olarak Uzlaşma”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Yıl:2006, Sayı:63, s.127.

¹⁷⁶ Çolak, s.128.

¹⁷⁷ Anglo-Amerikan hukuk sisteminin temelindeki görüşe göre hukuk kuralları mücadeleci sistem aracılığıyla uygulanır. Savcı, davalının her türlü şüpheden uzak şekilde suçluluğunu kanıtlamakla, müdafii de suçsuzluğunu kanıtlamakla yükümlüdür. Hakim ise tarafsız olup tarafların savaşmasını sağlar (Özbek-Arabuluculuk Uygulaması, s.122).

¹⁷⁸ Özbek-Arabuluculuk Uygulaması, s.123.

¹⁷⁹ Adalet Bakanlığı/ Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, s.35; Şahin/Göktürk, s.210.

¹⁸⁰ Ersoy, Uğur, “Ceza Hukukunda Uzlaşma”, *Hukuk Gündemi Dergisi*, Sayı:2, Yıl:2005, s.65 (Ersoy-Uzlaşma).

etkin bir şekilde kullanan ülkelerin deneyimlerinden yararlanılması çözüm arayışında etkili olacaktır¹⁸¹.

2. Almanya

Alman ceza hukukunda mağdurun zararının giderilmesi amacıyla Mağdurun Zararının Tazmini Hakkında Kanun kabul edilmiş, Mağdurun Korunması Hakkında Kanun ile kapsam genişletilmiştir¹⁸². Bu çalışmalar sonunda da uzlaşma hükümleri uygulanmaya başlanmıştır¹⁸³. Almanya’da 1984 yılında çocuklar ve yetişkinler için pilot uzlaştırma projeleri başlatılmıştır. Uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti ile trafik suçları mağduru olmayan suçlar ile yetişkinler tarafından işlenen ağır nitelikli suçlar dışında uzlaştırma yönünden sınırlandırma yapılmamıştır¹⁸⁴.

Alman ceza hukukunda uzlaştırma fail ve mağdur arasında uzlaştırmacı tarafından gerçekleştirilen klasik uzlaştırma ve gönüllü olarak zararın giderilmesini içermektedir¹⁸⁵. Taraflar, uzlaştırmacı ile bir araya gelmek zorunda değildir¹⁸⁶. Arabulucu tarafından önce fail ile görüşülerek uzlaşmayı kabulü halinde mağdur ile de görüşülmektedir¹⁸⁷. Failin uzlaşma yönündeki çabaları da uzlaşma için yeterlidir¹⁸⁸. Ancak failin suçunu kabul etmemesi halinde soruşturma ve kovuşturmayla devam edilir¹⁸⁹.

Almanya’da uzlaştırma konusundaki ilk kanuni düzenleme 1953 tarihli Alman Çocuk Adalet Kanunu’nda 1990 yılında yapılan değişiklikle çocuklar yönünden yapılmıştır¹⁹⁰. Düzenleme ile uzlaştırma seçeneği önlem niteliğini alarak soruşturma getirilmiştir¹⁹¹.

Alman Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 153. maddesi ile hafif nitelikteki suçlar yönünden kamu yararı olmaması halinde uzlaştırma yolu öngörülmüştür¹⁹².

Alman Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 153/a maddesinde dava açılmadan önceki süreçte hakim ve sanığın onayı alınarak alt sınırı bir yıldan az ya da hapis

---

¹⁸¹ Çetintürk, s.259.

¹⁸² Soygüt Arslan, Mualla Buket, *Türk Ceza ve Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma Kurumu*, 1. Baskı, İstanbul, 2008, s.44.

¹⁸³ Kaymaz/Gökcan, s.70; Sezer, s.38.

¹⁸⁴ Çetintürk, s.271.

¹⁸⁵ Çetintürk, s.265.

¹⁸⁶ Çetintürk, s.265.

¹⁸⁷ Kaymaz/Gökcan, s.70; Sezer, s.38.

¹⁸⁸ Çetintürk, s.266.

¹⁸⁹ Sezer, s.39.

¹⁹⁰ Sezer, s.38; Soygüt Arslan, s.45.

¹⁹¹ Çetintürk, s.267.

¹⁹² Çetintürk, s.268.

cezası veya sadece adli para cezası olan bir suçtan dolayı suçun ağırlığına göre maddede belirtilen yükümlülüklerin sanığa teklif edilmesi ve yükümlülüklerin sanık tarafından yerine getirilmesi sonucunda savcının ceza takibatı yapmayacağı düzenlenmiştir. Dava açılması halinde ise sanık ve savcının onayı ile durma kararı verilerek yükümlülüklerin yerine getirilmesi halinde sanığa ceza verilmeyecektir¹⁹³.

1994 yılında Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'na eklenen 46/a maddesi ile açıkça uzlaştırma düzenlenmiştir. 46/a-1 maddesi ile failin menfaati veya hakkı tamamen veya büyük ölçüde gidermesi ile uzlaşma sağlanabilmektedir¹⁹⁴. Zarar tamamen karşılanmasa dahi failin özrünün, mağdur tarafından kabulü de uzlaşma için yeterlidir¹⁹⁵. 46/a-2 maddesinde ise mağdurun zararının tamamen veya büyük ölçüde gidermesi şartına bağlanan tazminat düzenlenmiştir. Uzlaştırmanın gerçekleşmesi halinde faile verilecek hapis cezası bir yıldan az veya para cezası 360 günü geçmiyorsa ceza verilmeyebilecektir. Diğer hallerde ise indirim yapılabilecektir¹⁹⁶.

Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 155/a maddesi ile hakim ve savcının muhakemenin her aşamasında uzlaştırma hükümlerinin uygulanabilirliğini kontrol edeceği düzenlenmiştir¹⁹⁷.

3. Amerika Birleşik Devletleri

Uzlaştırma Anglo-Amerikan kökenli bir kurumdur¹⁹⁸. Taraflar anlaşma yolu dışında iddia pazarlığı yolunu seçerek sanığın mahkûmiyetine karar verilmesini sağlayabilirler¹⁹⁹. Amerikan ceza hukukunda önemli olan ihtilafın çözülmesi olup maddi gerçeğe ulaşmak önemli değildir. Sanığın suçunu ikrarı sonucunda yargılama yapılması da gereksizdir²⁰⁰.

Amerikan ceza hukukunda sanık aleyhine delillerin toplanması ile sanığa en ağır isnatta bulunularak cezalandırılması istenir. Duruşma başlayana kadar mahkemenin muvafakatiyle isnadın değiştirilmesi mümkündür. Cezanın türü ve miktarı konusunda sanık müdafî ile savcı arasında uzlaşma/pazarlık görüşmeleri

¹⁹³ Çolak, s.128-129; Soygüt Arslan, s.45.

¹⁹⁴ Çolak, s.129.

¹⁹⁵ Çetintürk, s.270.

¹⁹⁶ Sezer, s.41.

¹⁹⁷ Çolak, s.129; Kaymaz/Gökcan, s.72; Sezer, s.40.

¹⁹⁸ Yerdelen v.d., s.99.

¹⁹⁹ Yerdelen v.d., s.99.

²⁰⁰ Kaymaz/Gökcan, s.74; Şahin, Cumhuriyet, *Ceza Muhakemesi Kanunu Gazi Şerhi*, Ankara, 2005, s.783 (Şahin-Gazi Şerhi).

yapılır. Sanık ile yapılan uzlaşma/pazarlık görüşmeleri ise geçersizdir²⁰¹. Görüşmelere isnadın kapsamı dışında tutuklamanın sona erdirilmesi, özel infaz şekli belirlenmesi, şartlı tahliye, şüphelinin arkadaşlarının ya da yakınlarının soruşturulmaması da konu olabilir²⁰².

ABD’de ilk kez 1978 yılında uzlaştırma uygulanmıştır²⁰³. 1994 yılında ABD Barosunun destekleriyle uzlaştırma yaygın hale gelmeye başlamıştır²⁰⁴. Uzlaştırma konusunda kanuni düzenleme olmasa dahi uzlaştırma uygulandığı gibi eyaletler arasında farklı uzlaştırma modeli de uygulanabilmektedir. Bazılarında geniş çaplı uygulanırken bazılarında dar kapsamlı uygulanmakta ve eğitim, maliyet, değerlendirme, gizlilik gibi konularda farklılıklar bulunmaktadır²⁰⁵. Eyaletlere göre aynı fiile yönelik farklı cezaların öngörülmesi savcının isnadı daraltma ya da genişletme konusunda sanık üzerinde baskı kurma olanağı sağladığından uzlaşma uygulamasının geniş kabul görmesine neden olmuştur²⁰⁶.

ABD’de uzlaştırma suçlama pazarlığı ve hüküm pazarlığı şeklinde uygulanmaktadır. Suçlama pazarlığına göre suçun niteliği savcı tarafından belirlenirken, sanığın ikrarı ile hakim tarafından ceza verilir. Savcı cezanın üst sınırından cezalandırma talep edebilir. Sanık tarafından kanun yollarına başvurulamaz. Hüküm pazarlığında ise tarafların belirleyeceği ceza hakim tarafından verilir²⁰⁷.

4. Avusturya

Avusturya’da uzlaştırma kurumu 1989 yılında Çocuk Ceza Kanunu ile düzenlenmiş olup Avusturya Ceza Muhakemesi Kanunu’nda 2000 yılında yapılan değişiklikle yetişkinler içinde uygulanmaya başlanmıştır²⁰⁸. Zamanla çocuklar yönünden seçenek tedbirlerin kapsamı genişletilmiş, uzlaştırma kapsamındaki suçların adli sicil kayıtlarına geçmesi uygulanmasına son verilmiştir²⁰⁹.

---

²⁰¹ Kaymaz/Gökcan, s.75; Sezer, s.36.

²⁰² Şahin-Gazi Şerhi, s.786.

²⁰³ Çetintürk, s.289.

²⁰⁴ Yerdelen v.d., s.101.

²⁰⁵ Çetintürk, s.287.

²⁰⁶ Kaymaz/Gökcan, s.74; Sezer, s.36.

²⁰⁷ Şahin-Gazi Şerhi, s.786; Yerdelen v.d., s.101.

²⁰⁸ Soygüt Arslan, s.49.

²⁰⁹ Çetintürk, s.298.

Avusturya Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 90. maddesine göre uzlaştırma seçenek tedbir niteliğindedir²¹⁰. Yalnızca para cezası veya yetişinler için 5 yıldan az hapis, çocuklar için ise 10 yıldan az hapis cezasının öngöröldüğü suçlarda uzlaştırma hükümleri uygulanabildiği gibi savcı tarafından zararın giderilmesi şartı da belirlenebilir²¹¹. Ayrıca uzlaştırma hükümlerinin uygulanması savcının takdirindedir²¹².

5. Fransa

1993 yılında Fransız Ceza Muhakemesi Kanunu'nda yapılan değişiklikle uzlaştırma uygulanmaya başlanmıştır. Çocuklar yönünden uzlaştırma hükümleri ise 1945 yılında uygulanmaya başlanmıştır²¹³. Uzlaştırma hafif cezayı gerektiren basit suçlar yönünden uygulanmaktadır²¹⁴. Savcı tarafından öncelikle uzlaştırma seçenek tedbiri uygulanarak sonuca göre takipsizlik kararı verilecek ya da ceza muhakemesine devam edilecektir²¹⁵. Uzlaştırma hükümlerinin yargılamasına seçenek olarak etki etmesi soruşturma ile sınırlıdır²¹⁶. 1999 yılında Ceza Muhakemesi Kanunu'nda değişiklik yapılarak mağdurun failden zararının giderilmesini isteme hakkı getirilmiştir²¹⁷.

Arabuluculuğun amacı, mağdurun zararının giderilmesi, ihtilafa son verilmesi ve şüphelinin topluma kazandırılmasıdır²¹⁸. Arabuluculuk ile zararın giderilmesi, özür dilenmesi, savcı tarafından sanığın kamuya yararlı işte çalıştırılması, düşük miktartlı para cezası verilmesi veya adli tevbihte bulunulması öngörülebilir²¹⁹. Fransız ceza hukukunda yetişkinler ve çocuklar yönünden uzlaştırma hükümleri ayrı uygulanarak çocukların eğitimine önem verilmiştir²²⁰.

Arabuluculuk uygulamasının usulü ve danışmanlık amacıyla Fransa'da 1998 yılında Adli Başvuru ve Uyuşmazlıkların Dostça Çözümüne Dair Kanun kabul

---

²¹⁰ Çetintürk, s.299.

²¹¹ Çetintürk, s.300.

²¹² Çetintürk, s.301.

²¹³ Soygüt Arslan, s.46.

²¹⁴ Kaymaz/Gökcan, s.68; Sezer, s.42.

²¹⁵ Çetintürk, s.326.

²¹⁶ Sezer, s.42.

²¹⁷ Çetintürk, s.327.

²¹⁸ Kaymaz/Gökcan, s.68; Sezer, s.42.

²¹⁹ Şahin-Gazi Şerhi, s.800.

²²⁰ Çetintürk, s.328.

edilmiş, Adalet ve Hukuk Evi olarak adlandırılan birimler kurularak danışmanlık hizmeti ve uzlaştırmaya yönelik hizmetler verilmeye başlanmıştır²²¹.

6. İtalya

İtalya’da 1999 yılında uzlaşma-barış hakimliği kurulmuş olup, fail tarafından mağdurun zararının giderilmesi ya da tehlikenin ortadan kaldırılması halinde hakim suçun ortadan kalktığına hükmetmektedir²²².

Müzakereler sonucunda sonuç alınamayacak önemli ve karışık ihtilaflarda normal yargılama usulü uygulanırken, diğer ihtilaflarda uzlaşma hükümleri uygulanmaktadır²²³.

İtalyan Ceza Muhakemesi Kanunu’na göre üç yıla kadar hapis cezasını gerektiren suçlarda sanık ve savcı duruşma başlayana kadar anlaşarak isnadı belirleyebilirler. Savcı ya da sanığın uzlaşma teklifinin diğeri tarafından kabul edilmemesi halinde hakim yanıt için süre verir, uzlaşılması halinde hapis cezalarında 1/3’e kadar indirim yapılabilir. Uzlaşmaya göre para cezası da talep edilebilir. Uzlaşma sonunda hakim tarafından talep edilen cezaya hükmedilebileceği gibi talebin reddedilip yargılamaya devam edilmesi de mümkündür²²⁴. Hakim, zararın önemsiz miktarda olması, hareketin rastlantısal olması, davanın sanığın aile, sağlık ve işine zarar verecek olması halinde mağdurun da rızasını almak şartıyla yargılama yapmayabileceği gibi para cezası, hapis cezası, evde hapis cezası, kamuya yararlı bir işte çalıştırma cezası gibi seçenek tedbirlere de hükmedebilir²²⁵.

İtalyan ceza sisteminde, daha önce mevzuatımızda yer alan ancak yürürlükten kaldırılan CMUK’un 461. maddesindeki gibi ceza kararnamesi de vardır. Bu sisteme göre savcı tarafından cezanın niteliği ve miktarı belirlenerek hakimden talepte bulunulması sonucunda hakim tarafından ceza verilebilmektedir. Ancak hakim, sanığa hiç ceza vermeyeceği gibi dosyayı savcıya iade de edebilir²²⁶.

---

²²¹ Hekimoğlu, Fahrettin, “Fransa’da Hukuki Danışmanlık ve Arabuluculuk Uygulaması”, *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı:2, Yıl:2002, s.34-35; Kaymaz/Gökcan, s.69; Sezer, s.44.

²²² Soygüt Arslan, s.48.

²²³ Şahin-Gazi Şerhi, s.799.

²²⁴ Kaymaz/Gökcan, s.74; Sezer, s.47; Şahin-Gazi Şerhi, s.799.

²²⁵ Soygüt Arslan, s.48.

²²⁶ Kaymaz/Gökcan, s.74; Şahin-Gazi Şerhi, s.798.

7. İngiltere

İngiltere’de uyuşmazlıkların sonlandırılmasında uzlaşma kurumu etkin bir şekilde kullanılmaktadır²²⁷. Failin cezalandırılmasından ziyade zararın giderilmesi talep edilmektedir²²⁸.

İngiltere’de savcı tarafından cezaya ilişkin görüş açıklanmaz. Uzlaşmanın sağlanması halinde mahkemeler tarafından 1/3 veya 1/4 oranında cezada indirim yapılır²²⁹.

Polisler tarafından suçun sübutu yönünde tam olarak elde edilemeyen delillerin varlığı halinde suçlama pazarlığı yoluna gidilip sorguya son verilerek suçlamaların bir kısmından vazgeçilebilmektedir. Bu halde sanık asıl suçu dışında daha az cezayı gerektiren başka bir suçtan yargılanmaktadır. Ayrıca davanın açılmasından sonra delil yetersizliği olmasına rağmen sanık tarafından suçlamanın kabulü halinde hakimin muvafakati ile savcı tarafından suçlama sınırlandırılabilir²³⁰.

İngiltere’de hırsızlık, sahtecilik gibi ağır suçlarda Crown Court, trafik gibi basit suçlarda Magistrates Court yargılama yapmaktadır. Magistrates Court’da tek suçlarda en fazla altı ay, birden fazla suçlarda ise en fazla bir yıl hapis cezası verilebilmektedir²³¹.

8. Kanada

Kanada hukukunda ilk olarak 1974 yılında uzlaştırma uygulamaya konulmuş olup federal düzeyde uygulanması ise 1996 yılında gerçekleşmiştir²³². Uzlaşmanın temelinde muhakemenin hızlandırılması ve mahkemelerin iş yükünün azaltılması vardır²³³.

Uzlaşma savcı ve müdafii arasında gerçekleştirilir. Savcının isnadını sınırlandırabilmesi için hakimin rızası şarttır. Ancak uzlaşma görüşmesinde hakim yer almadığından ve ikrarın cezayı azaltacağı yönünde bir düzenleme de bulunmadığından şüpheli ikrarının olumsuz sonuçlarını da üstlenmektedir²³⁴. Hakimin görevi şüphelinin ikrarını kabul etmek ve savcının tavsiyelerini değerlendirerek cezayı belirlemektir. İkrarın iradiliği konusunda hakimin inceleme

²²⁷ Şahin-Gazi Şerhi, s.791.

²²⁸ Soygüt Arslan, s.41.

²²⁹ Kaymaz/Gökcan, s.77.

²³⁰ Sezer, s.45.

²³¹ Şahin-Gazi Şerhi, s.790.

²³² Kaymaz/Gökcan, s.78.

²³³ Sezer, s.37.

²³⁴ Şahin-Gazi Şerhi, s.789.

yetkisi yoktur²³⁵. Ayrıca şüpheli ikrar dışında muhbirlik ya da tanıklık yaparak soruşturma makamları ile işbirliği de yapabilir²³⁶.

9. İspanya

İspanyol Ceza Muhakemesi Kanunu'nda 1988 yılında yapılan değişiklikle kısaltılmış muhakeme imkânı getirilmiştir. Altı yıla kadar hapis cezası öngörülen suçlarda isnat olunan en yüksek cezanın sanık tarafından kabulü halinde hakim duruşma yapmadan kararını vermek zorunda iken, altı yıldan fazla ve on iki yıldan az hapis cezasını gerektiren suçlarda uzlaşma talebinin kabulü hakim tarafından takdirine bırakılmıştır²³⁷.

Kısaltılmış yargılamada cezada indirim yapılacağı taahhüdü olmamakla birlikte hakim alt sınırdan hüküm kurabilmektedir. Yine sanığın ikrarı savcı tarafından lehe değerlendirilerek cezanın miktarında azaltma talep edilebilir²³⁸.

Sınırlı uzlaşmada sanık, hepsi aynı anda açılabilen kamu davası, şahsi dava ve suç işlendiğini öğrenen her vatandaş tarafından açılabilen halk davasında talep edilen cezalardan en ağırını seçtiğini açıklamasıyla dava sona ermektedir. Ancak talebin kabulü ikrar anlamına gelmemektedir. Savcının iddianame düzenlemesi ile savunma makamı uzlaşma açıklamasında bulunabileceği gibi delillerin toplanmasından önce de talep edilebilmektedir. Bu halde mahkemenin onayı olmaksızın dava sona ermektedir. Ancak uzlaşmanın sanık ve müdafî tarafından kabulü gerekmektedir. Sanık tarafından uzlaşmanın kabul edilmesine rağmen müdafî tarafından kabul edilmemesi halinde hakim yargılamaya devam etmek zorundadır²³⁹. Uzlaşma için mağdurun da tatmin edilmesi gerektiğinden ve mağdurun şahsi dava açma hakkı bulunduğundan savcının iddiasından daha ağır cezanın sanık tarafından kabul edilmesi ile mağdur tazminat davası açamayacaktır. Bu nedenle sanığın mağduru tatmin etmesi önemlidir²⁴⁰.

Sanıkların birden fazla olması halinde uzlaşma yönündeki irade açıklamasının da tüm sanıklarca yapılması gerekmektedir. Aksi halde duruşmalara devam edilir²⁴¹.

---

²³⁵ Şahin-Gazi Şerhi, s.790.

²³⁶ Soygüt Arslan, s.42; Şahin-Gazi Şerhi, s.788.

²³⁷ Sezer, s.48; Şahin-Gazi Şerhi, s.795.

²³⁸ Sezer, s.49; Şahin-Gazi Şerhi, s.794.

²³⁹ Şahin-Gazi Şerhi, s.795-796.

²⁴⁰ Kaymaz/Gökcan, s.78.

²⁴¹ Şahin-Gazi Şerhi, s.796.

Tam uzlaşmada sanık eylemi gerçekleştirdiğini ikrar ederek cezanın azaltılmasını da sağlamış olur. Sanık, müdafinin de hazır olduğu sorgu hakimi önünde suçunu ikrar ederse sorgu hakimi dosyayı ceza hakimine gönderir, ceza hakimi tarafları duruşmaya davet ederek derhal hüküm verilir. Bu yolda savcı ve sorgu hakiminin de uzlaşma yönündeki talebi uygun bulmaları ve mağdurun zararının giderilmiş olması, ayrıca sanığın gerçek anlamda pişmanlığının gözlenmesi gerekir. Hakim, tarafların kanun yollarından vazgeçtiklerini açıklamaları şartıyla cezayı indirebileceği veya erteleyebileceği gibi beraat yönünde dahi karar verebilir²⁴².

10. Hollanda

Hollanda Ceza Kanunu'na göre, 16 yaşından büyük şüphelinin polis tarafından belirlenen bedeli ödemesi halinde soruşturma sona erdirilir. Savcı tarafından da, altı yıla kadar hapis cezası öngörülen tüm suçlarda, kovuşturma başlayana kadar şüphelinin üst sınırdan önödeme teklifinde belirlenen miktarı ödemesi, suç nedeniyle elde ettiği kazançtan vazgeçmesi veya mağdurun zararını gidermesi halinde soruşturma sona erdirilir²⁴³. Savcının önerisi kabul edilmese dahi kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verilebilir. Dava açılması halinde savcılık aşamasında önerilmiş miktar mahkemeyi bağlamayacağı gibi önerinin kabul edilmesi halinde kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verilmesi üzerine şüpheli bu karara itiraz ederek uzlaşmanın geçmişe yönelik ortadan kaldırılmasını da sağlayabilir²⁴⁴.

B. TÜRK CEZA HUKUKUNDA UZLAŞTIRMA

1. Uzlaştırmaya İlişkin Temel Kavramlar

a. Uzlaşma

Uzlaşma, güncel Türkçe sözlükte, uyuşma, uzlaş, uzlaşım, mutabakat, konsensüs anlamlarına gelmektedir²⁴⁵. Hukuk dilinde uzlaşma ise, karşıtlar

²⁴² Kaymaz/Gökcan, s.79; Şahin-Gazi Şerhi, s.797.

²⁴³ Şahin-Gazi Şerhi, s.801.

²⁴⁴ Şahin-Gazi Şerhi, s.802.

²⁴⁵ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c4ef73f24d145.72966017 (Erişim Tarihi:01.02.2019)

arasındaki anlaşmazlıkların ortadan kaldırılması yoluyla birlik sağlama, uygulanacak işlerde tartışma yoluyla bir bütünlük ve birliğe varma demektir²⁴⁶.

Yargıtay kararlarında da uzlaşmanın tanımı yapılmamakla birlikte Yargıtay'ın bir kararında²⁴⁷; *“Uzlaştırmanın amacı, ceza adalet sisteminde, mağdurun yararlarının gözetilmesi, mağdurun tatmin edilmesi, suça karşı salt ceza yaptırımını uygulamak yerine zararın giderilmesi ve onarıma ağırlık verilmesidir. Uzlaştırmanın hedefi, suçun işlenmesinden sonra fail ve mağdur arasında meydana gelen çekişmeyi, bir uzlaştırmacının girişimiyle çözmektir. Failin neden olduğu zararın giderilmesi, fail-mağdur arasındaki barış, uzlaşmanın asıl unsurunu oluşturur. Fail-mağdur arasında uzlaşma dışında da, zararın gideriminin sağlanması olanaklıdır. Ancak uzlaşma kurumunda, zararın giderilmesi ve onarım yanında ayrıca bir de moral unsur vardır. Bu nedenle uzlaşma, suçun faili bakımından cezanın “özel önleme” fonksiyonuna yardım ettiği gibi, mağdurun ve genel olarak kamunun da yararlarının korunmasını sağlar. Fail, uzlaşma ile, kural olarak, işlediği suçun sorumluluğunu kabul edip üstlenerek ve sonuçlarını da gidererek toplumla yeniden bütünleşme olanağını elde etmiş olur. Böylece failin ceza sorumluluğunu tespit ve zararın giderilmesi için gereken yapılmış bulunacağından, mağdur bakımından da adalet yerine getirilmiş olur. Fail-mağdur arasındaki uzlaşma bundan başka, kamuda da, fille ihlâl edilmiş olan hukuk kurallarının geçerliliğini vurgulamış ve dolayısıyla toplumsal barışın yeniden kurulmasına hizmet etmiş olur. Uzlaşmayla sonuçlanan suçlarda mükerrerlik oranı daha düşük olmaktadır. Keza, tarafların özgür iradesi ile başarıyla sonuçlanan uzlaşmada, klasik yargılama sonucunda ortaya çıkan kararın yarattığı memnuniyetsizlik dolayısıyla ortaya çıkan yeni suç işleme ve hakkını bizzat alma eğilimleri de ortadan kalkmaktadır. Nihayet uzlaşma, bu kapsamdaki suçlar dolayısıyla kişilerin mahkûm olmamaları dolayısıyla, ceza infaz kurumlarındaki kapasitenin azaltılması bakımından da olumlu bir etkiye sahiptir.”* denilerek uzlaşmaya ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

Uzlaşma kavramına ilişkin doktrinde yapılan tanımlara örnek olarak şunlar gösterilebilir:

²⁴⁶ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bilimsanat&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5c4efb5ad632f9.23754460 (Erişim Tarihi:01.02.2019)

²⁴⁷ Yargıtay 18. Ceza Dairesi'nin 28.02.2018 tarihli ve 2017/7877 Esas ve 2018/2764 Karar sayılı kararı.

“Uzlaşma hafif ve nispeten hafif suçların fail ve mağdurlarının bir araya getirilerek, mağdurun bir şekilde tatmin edilmesi sonucu fail hakkında kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmesi veya davanın düşürülmesidir”²⁴⁸.

“Anlaşma, uyuşma, pazarlık, pazarlıklı adalet, sulh gibi kavramlarla da ifade edilen uzlaşma, ceza muhakemesinde sùjeler arasındaki işbirliğinin çeşididir. Uzlaşmada amaç, bir yargılama kararına ulaşmasını sağlamak değil, tarafların işbirliği halinde belirli bir sonucu elde etmeyi denemeleridir”²⁴⁹.

“Uzlaşma, tarafların, herhangi bir üçüncü kişinin yardımı olmadan, aralarındaki uyuşmazlığa bir çözüm bulabilmek ve bir anlaşma zemini oluşturabilmek amacıyla yaptıkları görüşmelere verilen isimdir”²⁵⁰.

“Ceza hukukumuz bakımından yepyeni bir kurum olan uzlaşma aslında bir suçtan doğan mağduriyetin giderilmesi yöntemidir”²⁵¹.

“Uzlaşma kurumu, uyuşmazlığın yargı dışı yolla ve fakat adli makamlar denetiminde çözümlenmesini amaçlayan bir yöntem olup, fail ve mağdurun suçtan doğan zararın giderilmesi konusunda anlaşmalarına bağlı olarak, devletin de ceza soruşturması ve kovuşturmasından vazgeçmesi ve suçun işlenmesiyle bozulan toplumsal düzenin, barış yoluyla yeniden tahsisini sağlayıcı nitelikte bir hukuksal kurum şeklinde tanımlanabilir”²⁵².

Uzlaşma CMK'nın 253, 254 ve 255. maddelerinde düzenlenmiş, ancak tanımı yapılmamıştır. CMUY'nin 4/1-j maddesinde uzlaşma; *“Uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin Kanun ve bu Yönetmelikteki usul ve esaslara uygun olarak anlaşmış olmaları”* şeklinde tanımlanmıştır.

b. Uzlaştırma

Uzlaştırma, güncel Türkçe sözlükte; *“Uyuşmazlığın çözümlenebilmesi amacıyla yapılan yasal çalışmaların tümü, iki yanın birbirine uymayan isteklerinde*

---

²⁴⁸ Soyaslan, Doğan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 5. Baskı, Ankara, 2014, s.352.

²⁴⁹ Şahin-Gazi Şerhi, s.776.

²⁵⁰ Özbek-Uzlaştırma, s.295.

²⁵¹ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe-Muhakeme, s.830.

²⁵² Çetin, Soner Hamza, “Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaşma” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı:82, Yıl:2009, s.1.

karşılıklı yararları birbirine yakınlaştırma yoluyla karşıtları arasında bir anlaşma sağlama” şeklinde tanımlanmıştır²⁵³.

Uzlaştırma kavramına ilişkin doktrinde yapılan tanımlara örnek olarak şunlar gösterilebilir:

“Uzlaştırma, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören arasında işlenen bir suçtan kaynaklanan uyuşmazlığın, Kanun ve Yönetmelikteki usul ve hükümlere uygun olarak, tarafsız bir avukat veya hukuk öğrenimi görmüş kişiler aracılığıyla giderilmesi işlemidir”²⁵⁴.

“Uzlaştırma, soruşturma veya kovuşturmanın dışında gerçekleşen bir uyuşmazlık çözüm sürecidir”²⁵⁵.

“Uzlaştırma, şüpheli ile mağdur arasında, tarafsız bir uzlaştırmacının yaptığı, barıştırma, bir edim üzerinde anlaşırma ve zararı giderme yöntemidir”²⁵⁶.

Uzlaştırmacının tanımı CMK’da yapılmamıştır ancak CMUY’nin 4/1-k maddesinde uzlaştırma; *“Uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle şüpheli veya sanık ile mağdur, suçtan zarar gören veya kanuni temsilcisinin, Kanun ve bu Yönetmelikteki usul ve esaslara uygun olarak uzlaştırmacı tarafından anlaşırılmaları suretiyle uyuşmazlığın giderilmesi süreci”* şeklinde tanımlanmıştır.

c. Uzlaştırmacı

CMUY’nin 4/1-1 maddesinde uzlaştırmacı; *“Şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören arasındaki uzlaştırma müzakerelerini yöneten, Cumhuriyet savcısının onayıyla görevlendirilen avukat veya hukuk öğrenimi görmüş kişi”* olarak tanımlanmıştır.

Uzlaştırma kavramına ilişkin doktrinde yapılan tanımlara örnek olarak şunlar gösterilebilir:

“Kanun koyucu, uzlaştırma işlemleri ve görüşmelerinin idare edilip yürütülmesini sağlamak üzere uzman bir kişinin görev yapmasının gerekli bulunduğunu kabul etmiş ve bu kişinin adını uzlaştırmacı olarak belirlemiştir”²⁵⁷.

²⁵³ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bilimsanat&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5c4efc f3d2b886.24855191 (Erişim Tarihi:05.02.2019)

²⁵⁴ Özbek, Mustafa, “Ceza Muhakemesi Kanununda Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Mağdur Fail Uzlaştırmacının Usul ve Esasları”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı:4, Yıl:2007, s.154 (Özbek-Mağdur Fail Uzlaştırmacının Usul ve Esasları).

²⁵⁵ Özbek-Mağdur Fail Uzlaştırmacının Usul ve Esasları, s.172.

²⁵⁶ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe-Muhakeme, s.830.

²⁵⁷ Kaymaz/Gökcan, s.175.

d. Şüpheli ve Sanık

CMK'nın 2/1-a maddesine göre şüpheli, “*soruşturma evresinde suç şüphesi altında bulunan kişi*”, sanık ise “*kovuşturmanın başlamasından itibaren hükmün kesinleşmesine kadar suç şüphesi altında bulunan kişi*” olarak tanımlanmıştır. Yani şüpheli ve sanık arasındaki ayırım muhakeme safhasına göre belirlenmiştir. Suçun çocuk tarafından işlenmesi halinde ise bu kişiler suça sürüklenen çocuk olarak adlandırılır. 5395 sayılı ÇKK'nın 3/1-a maddesine göre suça sürüklenen çocuk, “*Kanunlarda suç olarak nitelendirilen bir fiili işlediği iddiasıyla hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da izlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuk*” şeklinde tanımlanmıştır.

Sadece gerçek kişiler şüpheli ya da sanık olabilir²⁵⁸. Zira TCK'nın 20/2. maddesinde tüzel kişiler için ceza yaptırımı uygulanamayacağı belirtilmiştir. CMK'nın 249. maddesinde de tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlarda tüzel kişinin organ veya temsilcisinin şüpheli ya da sanık olabileceği belirtilmiştir.

e. Mağdur ve Suçtan Zarar Gören

Uzlaştırma kurumu mağduru ön plana çıkarmıştır²⁵⁹. Zira uzlaştırma kurumunun temelinde mağdur veya suçtan zarar gören kişinin zararının giderilmesi vardır. Zararı giderilen mağdur bir anlamda korunmaktadır. Bu koruma ise sosyal devlet ilkesinin gereğidir²⁶⁰.

Mağdur, güncel Türkçe sözlükte; “*haksızlığa uğramış (kimse) kıygın*” şeklinde tanımlanmıştır²⁶¹.

Mağdur veya suçun pasif süjesi, suçu öngören normla korunan, suçun esasını oluşturan varlık veya menfaatin sahibi veya hamilidir²⁶².

Mağdurun, eylem sonucu doğrudan zarar gören kişi olarak sınırlandırılması halinde ise mağdur ve suç konusunu birbirinden ayırmak imkânsızlaşacağından

²⁵⁸ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe-Muhakeme, s.213.

²⁵⁹ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe-Muhakeme, s.234.

²⁶⁰ Değirmenci, Olgun, “Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Hakları”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı:77, Yıl:2008, s.35.

²⁶¹ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5ce4eb6a43c3f6.84915892 (Erişim Tarihi:07.02.2019)

²⁶² Toroslu, Nevzat, *Ceza Hukuku Genel Kısım*, 17. Baskı, Ankara, 2012, s.106 (Toroslu-Genel Kısım).

eleştirilmiştir²⁶³. Böyle bir sınırlama, suç sonucu ihlal olunan menfaatleri de göz ardı eder²⁶⁴.

Karşılaştırmalı hukukta mağdur “*bir suçtan dolayı öldürülen, yaralanan veya zarar gören kişi*” anlamında kullanılmaktadır²⁶⁵.

29 Kasım 1985 tarihinde 40/34 sayılı Genel Kurul Kararı ile kabul edilen Birleşmiş Milletler Deklarasyonu’nda da mağdur kavramı tanımlanmıştır. Buna göre; “*Üye ülkelerde yürürlükte olan ceza kanunlarını ihlal eden eylemlerden dolayı fiziksel, ruhsal veya duygusal olarak zarara uğrayan, ekonomik kayba maruz kalan veya temel hakları önemli ölçüde zarar gören kişi veya topluluklardır*”²⁶⁶.

Mağdur ile suçun konusu birbirinden farklıdır. Mağdur eylemin gerçekleştirildiği kişidir²⁶⁷.

Suçun mağdurunun kim olduğu konusunda doktrinde tartışmalar vardır. Bir görüşe göre suçun mağduru gerçek veya tüzel kişilerdir²⁶⁸. Aile ve toplum, hukuki kişiliği olmadığından suçun mağduru olamaz.

Diğer görüşe göre suçun mağduru devlettir²⁶⁹. İhlal edilen genel menfaat de devlete aittir²⁷⁰. TCK’da aile düzenine karşı, kamu idaresinin güvenilirliğine ve işleyişine karşı, topluma karşı işlenen suçlarda mağdur devlettir²⁷¹.

Üçüncü görüşe göre suçun mağduru gerçek kişiler olup tüzel kişilerin mağduriyeti söz konusu değildir. Bu görüşe göre, tüzel kişiler ancak suçtan zarar gören olabilir. Devlet veya tüzel kişilerin hak sahibi olamamaları nedeniyle mağdur olamayacakları belirtilmiştir²⁷².

Suçun mağduru ile suçtan zarar gören kavramları birbirinden farklıdır. İşlenen suç nedeniyle mağdur dışındaki bir kişinin de hakkının ihlali sonucu zarar görürse,

---

²⁶³ Katoğlu, Tuğrul, “Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı:2, Yıl:2012, s.660.

²⁶⁴ Katoğlu, s.660.

²⁶⁵ Değirmenci, s.37.

²⁶⁶ Değirmenci, 39.

²⁶⁷ Dönmezer, Sulhi/Erman, Sahir, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım*, Cilt II, 10. Baskı, İstanbul, 1994, s.425; Kafes, s.87; Şahin, Cumhur, *Ceza Muhakemesi Hukuku I*, 8. Baskı, Ankara, 2017, s.120 (Şahin-Muhakeme).

²⁶⁸ Demirbaş, Timur, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 12. Baskı, Ankara, 2017, s.557; Erem, Faruk/Danişman, Ahmet/Artuk, Mehmet Emin, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 1. Baskı, Ankara, 1997, s.242.

²⁶⁹ Demirbaş, s.556.

²⁷⁰ Yerdelen v.d., s.114.

²⁷¹ Dönmezer/Erman, s.427.

²⁷² Artuk, Mehmet Emin/Gökçen, Ahmet/ Yenidünya, Ahmet Caner, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 5. Baskı, Ankara, 2011, s.313-314; Katoğlu, s.672.

zararının giderilmesini isteyebilir²⁷³. Suçtan zarar gören, “*tazmin edilebilir bir zarara uğrayan, dolayısıyla iade ve tazmini isteme hakkına sahip olan ve ceza davasına katılabilen kişidir*”²⁷⁴.

Mağdur, suçtan zarar görendir ancak her suçtan zarar gören mağdur değildir. Yani suçtan zarar gören kavramı daha geniş kapsamlıdır²⁷⁵.

Bir görüşe göre suçtan doğrudan zarar gören mağdur, dolaylı zarar gören ise suçtan zarar görendir²⁷⁶.

Suçun mağduru, suçtan doğan ceza ilişkisinin tarafını oluştururken suçtan zarar gören suçun işlenmesi sonucu ortaya çıkan hukuki ilişkinin tarafıdır²⁷⁷. Kasten öldürme suçunda mağdur ölen olup, suçtan zarar gören ölenin mirasçısıdır.

Mağdur ve suçtan zarar görenin aynı kişi olduğu hallerde doğrudan zarar görme söz konusudur. Yaralama suçlarında mağdur ve suçtan doğrudan zarar gören yaralanan kişidir.

Mağdur ve suçtan zarar görenin kanun yollarına başvurabilmesi de farklı düzenlenmiştir. CMK'nın 234. maddesinde mağdur ve şikâyetçinin kamu davasına katılma hakkının bulunduğu, CMK'nın 237. maddesinde mağdur, suçtan zarar gören ve malen sorumlu olanların hüküm verilinceye kadar şikâyetçi olup kamu davasına katılabilecekleri düzenlenmişken, CMK'nın 260. maddesinde katılan sıfatını alanlar ile katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görenlerin de kanun yoluna başvurabilecekleri belirtilmekle daha önce katılan sıfatı olmasa da kanun yollarına başvurulabilecekleri belirtilmiştir. CMK'nın 253/1. ve CMUY'nin 7/1. maddelerinde mağduru veya suçtan zarar göreni gerçek ya da özel hukuk tüzel kişisi olan suçlarda uzlaştırmanın mümkün olduğu belirtilmiştir.

f. Edim

Uzlaşmanın olumlu sonuçlanabilmesi için mağdur veya suçtan zarar görenin zararının tazmini gerekecektir. Tazmin ile eksilme de ortadan kalkacaktır. Ceza hukukunda suç tipleriyle korunması amaçlanan hukuki yarar olup bu kapsama zarar ve zarar tehlikesi de dâhildir²⁷⁸.

²⁷³ Kafes, s.87; Öztürk v.d.-Nazari ve Uygulamalı, s.237.

²⁷⁴ Toroslu-Genel Kısım, s.109.

²⁷⁵ Şahin-Muhakeme, s.121.

²⁷⁶ Centel/Zafer, s.924.

²⁷⁷ Demirbaş, s.557; Dönmezer/Erman, s.425; Öztürk v.d.-Nazari ve Uygulamalı, s.237.

²⁷⁸ Özbek-İzmir Şerhi, s.1022; Yerdelen v.d.,s.117.

Edim, “failin eylemi ile sebebiyet verdiği maddi veya manevi zararı gidermesini” ifade etmektedir²⁷⁹. Maddi zarar malvarlığındaki azalmadır. Manevi zarar ise haksızlık nedeniyle kişinin üzüntü duymasıdır²⁸⁰. Edim olarak aynen iade ya da para ödenmesi kararlaştırılabileceği gibi özür dileme de kararlaştırılabilir.

g. Uzlaştırma Raporu

CMUY'nin 4/1-m maddesine göre uzlaştırma raporu; uzlaştırma işlemleri sonuçlandırıldığında uzlaştırmacı tarafından düzenlenen raporu ifade etmektedir.

CMUY'nin 18/1. maddesine göre uzlaştırmacı, uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırdığında CMUY Ek-3'te yer alan uzlaştırma raporu örneğine uygun, tarafların edimlerini ayrı ayrı, şüphe ve tereddüde yer vermeyecek ve mümkünse sıra numarası içerecek şekilde taraf sayısından bir fazla olarak hazırlar.

Bu raporda tarafların, varsa kanuni temsilcilerinin, vekillerinin ve tercümanlarının ad ve soyadları, suçun konusu, kararlaştırılmışsa edim, uzlaşma sağlanamamışsa nedenleri, yapılan giderler ile imzalar yer alır.

h. Uzlaşma Belgesi

CMUY'nin 4/1-n maddesine göre uzlaşma belgesi, uzlaştırmacı görevlendirilmeden önce veya uzlaşma teklifinin reddedilmesinden sonra tarafların uzlaşmaları sonucunda aralarında düzenlemiş oldukları belgeyi ifade eder. CMUY'nin 19. maddesine göre uzlaşma belgesi de uzlaştırma raporu örneğine uygun olarak hazırlanmalıdır. Bu belgenin uzlaştırma raporundan farkı tarafların kendi aralarında anlaşarak kendileri tarafından hazırlanacak olmasıdır.

2. Uzlaştırmaya Hakim Olan İlkeler

a. Uzlaşmanın Tarafların Özgür İradesine Dayanması

Uzlaşmanın hukuken geçerli olabilmesi için öncelikle tarafların özgür iradelerine dayanması gerekir. Bu durum CMK'nın 253/17. ve CMUY'nin 5/1. maddelerinde de belirtilmiştir. Doktrinde tarafların taleplerini karşılıklı olarak

²⁷⁹ Kaya, Mehmet, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Çankaya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2016, s.99.

²⁸⁰ Yerdelen v.d., s.117.

belirtmeleri, tarafların iradelerine göre sonucun şekillenmesi özgür iradenin varlığını göstermektedir²⁸¹.

CMK'nın 253/17. maddesinde Cumhuriyet savcısının, uzlaşmanın, tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka uygun olduğunu belirlemesi halinde raporu ve belgeyi mühür ve imza altına alacağı belirtilmiştir. CMUY'nin 5/1. maddesinde de uzlaştırmanın şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin özgür iradeleri ile kabul etmeleri ve karar vermeleri halinde gerçekleştirileceği belirtilmiştir.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 19 sayılı Tavsiye Kararında “*Ceza meselelerinde uzlaşma, yalnızca tarafların özgür iradeleriyle rıza göstermeleri halinde gerçekleştirilir. Taraflar, uzlaştırma esnasında her zaman bu rızalarını geri alabilmelidir. Ne mağdur ne de fail, uzlaşmayı kabul etmeleri için hukuka aykırı yollarla ikna edilmelidir. Anlaşmalar, taraflarca gönüllü olarak yapılmalıdır*”²⁸² şeklindeki düzenleme ile taraf iradelerinin önemi vurgulanmıştır.

Özgür irade en genel anlamıyla aydınlatılmış iradedir. Uzlaşmanın tarafların özgür iradesiyle gerçekleştirildiğinin kabul edilebilmesi için uzlaştırma müzakerelerine başlamadan önce uzlaştırmanın mahiyeti, temel ilkeleri, uzlaştırma süreci ve sonuçları, uzlaşmayı kabul ya da reddetmelerinin sonuçları hakkında bilgilendirilmeleri gerekir²⁸³. Uzlaşma konusunda hiçbir bilgisi olmayan kişinin irade beyanını özgür olarak kullandığı söylenemez²⁸⁴.

Uzlaşma halinde şüpheli veya sanık pek çok hakkından vazgeçeceği için iradesini doğru kullanabilmesi amacıyla sanığın yeterli ve doğru şekilde bilgilendirilerek muhtemel sonuçların kendisine anlatılması gerekir²⁸⁵. Aksi halde delil yasağı söz konusu olabilecektir²⁸⁶. Şüpheli veya sanık bilgilendirildiği doğrultuda vereceği kararı kendi denetimine uygun şekilde kullanabilecektir.

CMUY'nin 5/6. maddesine göre tarafların yaşları, olgunlukları, eğitimleri, sosyal ve ekonomik durumları gibi faktörler ile ilgili belirgin farklılıklar dikkate alınarak bilgilendirilmeleri gerekmektedir.

---

²⁸¹ Yerdelen v.d., s.120.

²⁸² Yerdelen v.d., s.120.

²⁸³ Kaymaz/Gökcan, s.141; Sezer, s.112.

²⁸⁴ Kaymaz/Gökcan, s.141; Sezer, s.113.

²⁸⁵ Şahin, Cumhur, “Ceza Muhakemesinde Uzlaşma”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı:1/2, Yıl:1998, s.254 (Şahin-Uzlaşma).

²⁸⁶ Şahin-Uzlaşma, s.254.

Uzlaştırmacı, tarafların uzlaşma müzakerelerine katılmaları için teşvik edici çalışmalar yapmalıdır, ancak bu çalışmalar tarafların iradelerini etkileyecek boyuta ulařmamalıdır²⁸⁷.

b. Uzlaşmanın Sirayet Etmezliği

CMK'nın 255. maddesine göre uzlaştırmaya tabi bir suçun birden fazla fail tarafından işlenmesine rağmen mağdurun faillerden biri ile uzlaşması diğer failler lehine de sonuç doğurmayacaktır. Faillerin bir kısmı ile uzlaşılması Şikâyetin geri alındığı sonucunu da doğurmayacağından soruştırmaya devam edilecektir²⁸⁸. TCK'nın 73. maddesine göre iştirak halinde işlenen suçlarda faillerden biri hakkında Şikâyetten vazgeçilmesi halinde vazgeçme sirayet ederek diğer failler yönünden de hüküm ifade eder. Uzlaşma ve Şikâyetten vazgeçme farklı anlamlara gelmektedir²⁸⁹. Bu nedenle uzlaştırmada failler arasında iştirak iradesinin olup olmamasının bir önemi olmaksızın uzlaşma hükümlerinden sadece uzlaşan fail yararlanır.

c. Uzlaşmada Suçun İkrarının Gerekmemesi

İkrar, fail tarafından işlenen suçun kabul edilmesidir. 5560 sayılı Kanunla yapılan değişiklik öncesinde uzlaşmanın sonuç doğurması için failin suçunu ikrar etmesi gerekiydi. Bu Őartın kaldırılması masumluk karinesi açısından da olumlu olmuştur. Suçluluk, yargılama sonucu ortaya ıkacaktır²⁹⁰. Değişiklikle sanık yargılanarak aklanma hakkından kendi isteği ile vazgeebilecektir²⁹¹. Anayasa Mahkemesi'nin 01.10.2009 tarihli ve 2006/106 E.,2009/124 K. sayılı kararında suçtan doğan sorumluluğun kabul edilmesinin kişinin kendisini suçlayıcı beyanda bulunmaya zorlanması olarak kabul edilemeyeceği belirtilmiştir.

Uzlaşma teklifinin kabul edilmesi, Şüpheli ya da sanığın suçu gerçekten işlediği anlamına gelmez. Şüpheli ya da sanık suç işlememiş olsa bile yargılamanın kendisine zarar verecek olması ve beraat etmeme ihtimali ile birlikte aleyhine hükmolunacak mahkeme masrafları ve veklet creti karşısında uzlaşmayı kabul etmektedir²⁹².

²⁸⁷ Yerdelen v.d., s.123.

²⁸⁸ Kaymaz/Gökcan, s. 151.

²⁸⁹ Kaymaz/Gökcan, s.151.

²⁹⁰ etintrk, Ekrem, *Onarıcı Adalet ve Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma*, 1. Baskı, Ankara, 2017, s.483 (etintrk-Onarıcı Adalet ve Uzlaştırma).

²⁹¹ Kaymaz/Gökcan, s.88.

²⁹² Kaymaz/Gökcan, s.88.

d. Delil Olamama

CMK'nın 253/20. maddesine göre uzlaştırma müzakereleri sırasında yapılan açıklamalar, herhangi bir soruşturma ve kovuşturma veya davada delil olarak kullanılamaz. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi 19 Sayılı Tavsiye Kararına göre; *“Uzlaştırmaya katılım, daha sonraki yargı sürecinde suçun ikrarı şeklinde delil olarak kullanılmamalıdır. Uzlaştırmacının raporu, uzlaştırma oturumlarının içeriğini açıklamamalı ve uzlaştırma sırasında tarafların davranışları hakkında bir açıklama veya hüküm içermemelidir”*²⁹³.

CMK'nın 217/2. maddesine göre yüklenen suç hukuka uygun olarak elde edilmiş her türlü delille ispat edilebilir. Anayasa'nın 38. maddesine göre kanuna aykırı olarak elde edilmiş bulgular delil olarak kabul edilemez. Bu kapsamda uzlaştırma müzakereleri sırasında elde edilen delillerin başka bir davada kullanılması halinde hukuka aykırı delilden söz edilecektir.

e. Uzlaştırmanın Öncelikli Olması

Uzlaştırmaya tabi suçlarda dava açılmadan önce uzlaştırma işlemlerinin tamamlanması gerekir. Yine kamu davasının açılmasının ertelenmesi şartlarının bulunması halinde de uzlaştırma işlemleri tamamlanmalıdır. Aksi halde davanın açılması CMK'nın 174/1-c maddesine göre iddianamenin iadesi sebebidir²⁹⁴. İddianamenin kabulünden sonra suçun uzlaşmaya tabi olduğunun fark edilmesi ya da suçun kovuşturma aşamasında uzlaştırma kapsamına alınması halinde dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilerek hazırlanan rapor sonucuna göre karar verilmesi gerekir.

3. Uzlaştırmanın Hukuki Niteliği

Uzlaştırma, alternatif uyuşmazlık çözüm yollarından biridir. Alternatif uyuşmazlık çözümü temelde ceza hukuku ve idare hukuku alanında geliştirilmiştir²⁹⁵.

Bir görüşe göre, ceza hukuku alanında uzlaşma kurumundaki ihtilafın devletle davalı arasında değil taraflar arasında çözülmesi gerektiğinden bahisle cezai sorunları

---

²⁹³ Yerdelen v.d., s.125.

²⁹⁴ *“Uzlaşmanın da bir kovuşturma şartı olduğu dikkate alınarak öncelikle CMK'nın 253 ve 254. maddeleri uyarınca uzlaştırma girişiminde bulunulması, sonuçsuz kalması durumunda yargılamaya devam edilmesi yerine uzlaştırma yoluna gidilmeden hüküm kurulması, kanuna aykırıdır.”* (Yargıtay 5. Ceza Dairesi'nin 28.11.2018 tarihli ve 2007/12290 Esas ve 2008/464 Karar sayılı kararı).

²⁹⁵ Kaymaz/Gökcan, s.49.

medeni hukuk sorunu haline dönüştürmüştür²⁹⁶. Ceza hukuku ve özel hukuk arabuluculuk yöntemleri arasında farklar olsa da her ikisinde de taraflar uzlaşmaktadır. Tarafların sözleşme özgürlüğü özel hukuktaki kadar geniş olmayıp, süreç yargı organlarının onayı ile sonlanmaktadır²⁹⁷. Mağduriyetin giderilmesinin zorunlu olduğu hallerde ceza verilmeyerek uzlaşma “*hukuk uyumsuzluklarını giderme yöntemi*” olarak algılanmaktadır²⁹⁸.

Uzlaştırma, yaptırıma benzemekle birlikte davayı düşüren bir kurumdur. Tarafların uzlaşması ile barış sağlanarak kamu düzeni de korunur. Ayrıca mağdurun zararının da giderilmesi ile adalet sağlanmış olur. Bu nedenle uzlaştırma yaptırım benzeri bir kurumdur²⁹⁹.

Uzlaştırma işlemleri yargı organlarının denetimi altında yürütülür ancak taraflar ile arabulucu arasında çözüm bulunması nedeniyle devletin yargılama yetkisi dışındadır. Uzlaştırma işlemleri sırasında eylemin gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğinin, kim tarafından gerçekleştirildiğinin tespiti yapılmadığından soruşturma ya da yargılama işlemi değildir. Uzlaştırma hükümlerinin uygulanması soruşturma ve kovuşturmayla engel de değildir. Ancak soruşturma aşamasında kovuşturmayla yer olmadığına, kovuşturma aşamasında ise davanın düşmesi sonucunu doğurduğundan uzlaşma kovuşturma engelidir³⁰⁰.

Uzlaşma soruşturmayı ve kovuşturmayı sona erdirdiğinden ve işlemler yargılama hukuku kuralları kapsamında sürdürüldüğünden uzlaştırma “*muhakeme hukuku işlemi*” olarak kabul edilmesi gerekecektir³⁰¹.

Uzlaştırma, ceza hukuku uyumsuzluğunu yargı sürecinde çözdüğünden “*Ceza Muhakemesi kurumu*” olması da doğrudur. Özel hukuktaki alternatif uyumsuzluk çözüm yolları ile benzerlikleri olsa da ceza muhakemesi hukukuna ilişkin özellikler ağır bastığından “*yargısal bir kurum*” olarak da kabul edilecektir. Zira, fail zararı gidermeyi kabul etmektedir³⁰². Uzlaşma ile faile bir şans verilip yaptıklarının farkına

---

²⁹⁶ Kaymaz/Gökcan, s.49.

²⁹⁷ Gökcan, Hasan Tahsin, *Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesiyle İlgili Ceza Hukuku Kurumlarının Sorumluluk Hukuku Yönünden Değerlendirilmesi*, Prof. Dr. Ramazan Arslan’a Armağan, C.I, Ankara, 2015, s.849.

²⁹⁸ Kaymaz/Gökcan, s.50.

²⁹⁹ Ekici Şahin/Yemenici, s.453.

³⁰⁰ Kaymaz/Gökcan, s.50.

³⁰¹ Kaymaz/Gökcan, s.50.

³⁰² Çetin, s.10.

varması sağlanarak kendisi ve toplum için yararlı olması amaçlanır. Bu da uzlaştırma kurumunun “*onarıcı adalet*” yönünü ortaya çıkarmıştır³⁰³.

Uzlaşma, onarıcı adalet düşüncesinin sonucudur. Bu anlayış mağdur eksenli olup zararın giderilmesi ve tarafların anlaşması temeline dayanır. Bu bağlamda uzlaşma bizi ceza teorisinin özel amacı olan mağdurun tatmini ve genel amacı olan adalet ve hukuki barışın tesisine götürür³⁰⁴. Fail ve mağdurun barışması sonucunda fail yanlısını görebilecektir. Anlaşarak ulaşılan adalet daha iyi adalettir³⁰⁵.

CMK'nın 253/19. maddesine göre “*Uzlaşmanın sağlanması halinde, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmaz; açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır.*” Bu nedenle uzlaşma medeni hukuka ilişkin hak talep edilmesini de engeller³⁰⁶.

Uzlaştırmanın zaman bakımından uygulanmasında lehe kanun uygulaması da önemlidir. Uzlaştırma, birey ve devlet arasındaki ceza ilişkisini sonlandırdığından maddi ceza hukuku kurumu olarak kabul edilir. Bu nedenle, zaman bakımından uygulamada TCK hükümleri uygulanacaktır. Yani kesinleşmiş hükümlerde dahi uzlaştırma hükümleri uygulanacaktır. Uzlaştırmanın usul ve esasları CMK'da düzenlenmesi nedeniyle ceza muhakemesi kurumu olarak kabulü halinde ise derhal uygulama ilkesi hükümleri uygulanacaktır³⁰⁷. Bu halde daha önce uzlaştırma hükümleri uygulanan dosyalarda tekrar uygulama olmayacaktır.

Uzlaşmaya tabi suçlarda yeterli şüphenin varlığı halinde Cumhuriyet savcısı tarafından dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilmesi gerekir ve uzlaşmanın sağlanması halinde kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir. Uzlaşma hükümleri uygulanmaksızın dava açılması halinde ise iddianamenin iadesi gerekecektir. Bu yönü ile uzlaştırma soruşturma şartı olsa da soruşturmanın devamına engel değildir. Uzlaştırma kovuşturmaya engeldir. Bu nedenle uzlaştırma Ceza Muhakemesi Hukuku kurumudur³⁰⁸.

Uzlaşmaya tabi suçta uzlaştırma hükümleri uygulanmaksızın dava açılması halinde kovuşturma sırasında bu eksikliğin fark edilmesi üzerine dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilmesi gerekir. Aynı şekilde kovuşturma aşamasında suçun

---

³⁰³ Kaymaz/Gökcan, s.51.

³⁰⁴ İpek, Ali İhsan/Parlak, Engin, *Ceza Muhakemesinde Uzlaşma*, 3. Baskı, Ankara, 2016, s.5.

³⁰⁵ İpek/Parlak, s.5.

³⁰⁶ Kaymaz/Gökcan, s.51.

³⁰⁷ Eriş, Uğur, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma ve Uzlaştırma Eğitimi”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı:137, Yıl:2018, s.246.

³⁰⁸ Ekici Şahin/Yemenici, s.454; Kaymaz/Gökcan, s.52.

uzlaşmaya tabi hale gelmesi durumunda da dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilmesi gerekir. Bu itibarıyla uzlaştırma kovuşturma engelidir³⁰⁹.

Uygulamada uzlaşma, karma nitelikli bir kurum olarak kabul edilmektedir. Yargıtay uzlaşmanın maddi hukuk ve usul hukukuna ait yönlerinin bulunması nedeniyle karma nitelikli olduğuna karar vermiştir³¹⁰. Bu nedenle kesinleşmiş hatta infaz edilmiş kararlarda dahi uzlaştırma hükümleri uygulanabilecektir.

Ancak kanaatimce uzlaştırma karma nitelikli bir kurum olmayıp Ceza Muhakemesi Kanununda düzenlenmiş olması ve uzlaştırmaya ilişkin hükümler uygulanmadan dava açılmaması ya da hüküm kurulmaması nedeniyle ceza muhakemesi kurumudur ve kovuşturma engelidir. Zira uzlaştırmanın en önemli amacı onarıcı adalet kapsamında mağdurun zararının giderilmesi olup failin cezasız bırakılması değildir. Aksi halde failin yararı ön planda olacaktır. Uzlaştırma kurumu, faile sınırsız haklar tanımamalıdır. Bu nedenle kesinleşmiş kararlarda uygulanmaması gerektiği kanaatine varılmıştır.

---

³⁰⁹ Kaymaz/Gökcan, s.52.

³¹⁰ Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 30.10.2007 tarihli, 2007/4-200 Esas, 2007/219 Karar sayılı kararı.

İKİNCİ BÖLÜM

UZLAŞTIRMANIN ŞARTLARI, UYGULANMASI VE SONUÇLARI

I. UZLAŞTIRMNIN ŞARTLARI

A. SUÇUN UZLAŞMA KAPSAMINDA BULUNMASI

1. Uzlaşma Kapsamına Giren Suçlar

a. Şikâyete Tabi Suçlar

Şikâyet, suçtan zarar gören kişilerin korunmalarını sağlamak amacı ile ilgili makamlardan soruşturma ve kovuşturma yapılmasının talep edilmesidir³¹¹. Takibi şikâyete bağlı bir suçun şikâyet olmaksızın soruşturulması ve kovuşturulması mümkün değildir. Doktrinde bir suçun şikâyete tabi olmasının nedenleri iki farklı şekilde açıklanmaktadır. Birinci fikre göre, bazı suçlar kamu düzenini az ihlal etmesi nedeniyle suçun takibinde de kamu faydası ihmal edilecek kadar az olduğundan re'sen soruşturulamaz ve kovuşturulamaz. İkinci fikre göre, bazı suçlarda re'sen soruşturmaya başlanması sonucu olay başkaları tarafından öğrenilebileceğinden suçtan zarar görenin daha fazla zarar görmesine neden olabilmesidir. Bu tür suçlarda kişisel fayda kamu faydasına üstün tutulmuştur³¹².

Kanunda suçla ilgili şikâyet koşulu belirtilmemişse bu suçun takibi re'sen yapılır³¹³. Ayrıca suçun basit halinin şikâyete tabi olması nitelikli hallerinin de şikâyete tabi olacağı anlamına gelmez³¹⁴.

³¹¹ Öztürk v.d.-Nazari ve Uygulamalı, s.46.

³¹² Çetintürk, s.461.

³¹³ Mustafa Albayrak, "Şikâyete Tabi Suçların Özellikleri ve Bu Suçlara Bağlanan Hukuki Sonuçlar", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı:77, Yıl:2008, s.282.

³¹⁴ "Görüldüğü gibi, zorla irza tasaddi suçunun soruşturulması, 765 sayılı TCK döneminde şikâyete tabi tutulmamış, bu suçun kamu adına kovuşturulması gereken suçlardan sayılmıştır. 5237 sayılı TCK'nın 102/1. maddesinde ise, suçun basit hali şikâyete tabi olarak düzenlenmiştir. Ancak, maddenin diğer fıkralarında suçun nitelikli hallerine yer verilmiş, bunlar arasında yer alan suçun evlilik birliği içinde işlenmesi hali şikâyet koşuluna bağlanmış, diğer nitelikli hallerde ise suçun soruşturulması ve kovuşturulmasının şikâyete tabi olup olmadığı konusunda her hangi bir hüküm serdedilmemiştir. Bir suçun basit halinin soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete tabi olması, nitelikli hallerinin de şikâyete tabi olduğu şeklinde yorumlanmamalıdır. Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete tabi olan suç türlerinin soruşturulması ve kovuşturulmasının kamu adına yapılacağı kabulü zorunludur. Yasa koyucunun iradesinin bu doğrultuda değerlendirilmesi yasa oluşturma biçimine uygun düşer." (Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 03.10.2006 tarihli ve 2005/5-193 Esas ve 2006/203 Karar sayılı kararı).

CMK'nın 253/1-a maddesine göre soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlar uzlaşmaya tabidir. Bu durumda küçük ihtilaflarda uzlaştırma yoluna gidilebilecektir. 253/1-b maddesinde ise re'sen takip edilen bazı suçların da uzlaşmaya tabi olduğu belirtilmiştir. Doktrindeki bir görüşe göre uzlaştırmanın amacı ile bir suçun şikâyete tabi olmasının arkasındaki amaç aynı olmadığından uzlaştırmanın şikâyete tabi suçlar yönünden düzenlenmesi uygun değildir³¹⁵. Uzlaştırmanın amacına uygun suçların takibinin şikâyete tabi olmaması nedeniyle bu kapsamda değerlendirilmemesi uzlaştırmanın amacı ile örtüşmemektedir³¹⁶.

i. Türk Ceza Kanunu'na Göre Şikâyete Tabi Suçlar ve Uzlaştırma

TCK'da bazı suçların şikâyete tabi olduğu belirtilmiştir. Şikâyete tabi suçlar CMK'nın 253/1-a maddesi gereği uzlaşmaya da tabidir. Ancak CMK'nın 253/3. maddesine göre şikâyete tabi olan cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar uzlaştırma dışındadır. Etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlarda uzlaştırmanın uygulanamayacağına dair hüküm 6763 sayılı Kanun'un 34. maddesi ile kaldırılarak etkin pişmanlık hükümlerinin uygulandığı suçlarda da uzlaştırma yolu açılmıştır. Değişiklikle birlikte TCK'nın 144. maddesinde düzenlenen paydaşı olunan veya üzerinde elbirliği mülkiyeti söz konusu olan eşya ile ilgili olarak maliklerce veya bir hukuki ilişkiye dayanan alacağın tahsili amacıyla işlenen hırsızlık suçu, TCK'nın 146. maddesinde düzenlenen kullanma hırsızlığı suçu, TCK'nın 151. maddesinde düzenlenen mala zarar verme suçu, TCK'nın 155/1. maddesinde düzenlenen güveni kötüye kullanma suçu, TCK'nın 156. maddesinde düzenlenen bedelsiz senedi kullanma suçu, TCK'nın 159. maddesinde düzenlenen bir hukuki ilişkiye dayanan alacağın tahsil amacıyla dolandırıcılık suçu, TCK'nın 160. maddesinde düzenlenen kaybolmuş veya hata sonucu ele geçmiş eşya hakkında hırsızlık suçu uzlaştırmaya tabi hale gelmiştir.

CMK'nın 253/1. maddesinde yalnızca mağduru veya suçtan zarar gören gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olan suçlarda uzlaştırmanın uygulanabileceğinin belirtilmesi ve TCK'nın 340/2. ve 341. maddelerinde şikâyet hakkının yabancı devlete tanınması nedeniyle uzlaştırma hükümleri uygulanamayacaktır.

TCK'ya göre herkes için uzlaşmaya tabi olan suçlar kasten basit yaralama (m.86/2), kasten yaralamanın ihmali davranışla işlenmesi (m.88), taksirle yaralama

---

³¹⁵ Çetintürk, s.462.

³¹⁶ Çetintürk, s.464.

(m.89/1, bilinçli taksirle yaralama hariç (m.89/2-3-4), tehdit (m.106/1), konut dokunulmazlığının ihlali (m.116/1-2-4), iş ve çalışma hürriyetinin ihlali (m.117/1), kişilerin huzur ve sükûnunu bozma (m.123/1), hakaret (m.125/1-2-4, 125/3-b-c), haksız fiil nedeniyle veya karşılıklı hakaret (m.129/1), kişinin hatırasına hakaret (m.130/1), haberleşmenin gizliliğini ihlal (m.132/1-2-3), kişiler arasındaki konuşmaların dinlenmesi ve kayda alınması (m.133/1-2-3), özel hayatın gizliliğini ihlal (m.134/1-2), hırsızlık (m.141/1-144/1), kullanma hırsızlığı (m.146/1), mala zarar verme (m.151/1), ibadethanelere ve mezarlıklara zarar verme (m.153/1), hakkı olmayan yere tecavüz (m.154/1), güveni kötüye kullanma (m.155/1), bedelsiz senedi kullanma (m.156/1), dolandırıcılık (m.157/1, 159/1), kaybolmuş veya hata sonucu ele geçirilmiş eşya üzerinde tasarruf (m.160/1), şirket veya kooperatifler hakkında yanlış bilgi (m.164/1), suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi (m.165/1), malvarlığına karşı bazı suçların maddede sayılan kişilere karşı işlenmesi (m.167/2), açığa imzanın kötüye kullanılması (m.209/1), aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali (m.233/1), çocuğun kaçırılması ve alıkonulması (m.234/3), ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanmasıdır (m.239/1-2).

ii. Özel Kanunlarda Şikâyete Tabi Suçlar ve Uzlaştırma

CMK'nın 253/1. maddesinde soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlarda uzlaştırma hükümlerinin uygulanacağı düzenlemesi özel kanunları da kapsamaktadır. Zira CMK'nın 253/2. maddesinde "*Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olanlar hariç olmak üzere; diğer kanunlarda yer alan suçlarla ilgili olarak uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, kanunda açık hüküm bulunması gerekir.*" hükmü ile özel kanunlarda yer alan şikâyete bağlı suçlarda da uzlaştırma hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir.

5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Hakkında Kanunu'nun 75/1. maddesine göre 71. maddede düzenlenen manevi haklara tecavüz ve 72. maddede düzenlenen mali haklara tecavüz suçları, 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu'nun 30. maddesinde düzenlenen marka hakkına tecavüz suçu, 6750 sayılı Ticari İşletmelerde Taşınır Rehni Kanunu'nun 16. maddesinde düzenlenen suçlar, 3573 sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabancılarının Aşılattırılması Hakkında Kanun'un 14. maddesinde yer alan suç, 1447 sayılı Ticari İşletme Rehni Kanunu'nun 12. maddesinde düzenlenen suçlar, 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu'nun 80. maddesinde

düzenlenen suçlar, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 62. maddesinde düzenlenen suçlar, 5042 sayılı Yeni Bitki Çeşitlerine Ait İslahçı Haklarının Korunmasına İlişkin Kanun'un 66. maddesinde düzenlenen suçlar, 5941 sayılı Çek Kanunu'nun 5/10. maddesi gereğince birinci fıkrada belirtilen suç hariç olmak üzere 7/4. ve 7/5. maddesinde düzenlenen suçlar, 2004 sayılı İcra İflas Kanunu'nu 331, 332, 334, 337/a-1, 338/1 ve 345/a maddelerinde düzenlenen suçlar, Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 73/A maddesinde düzenlenen suçlar, Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 48/A maddesinde düzenlenen suçlar, Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 24/A maddesinde sayılan suçlar, Markaların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 61/A maddesinde sayılan suçların soruşturma ve kovuşturması şikâyete bağlı olduğundan uzlaşmaya da tabidirler.

b. Şikâyete Bağlı Olup Olmadığına Bakılmaksızın Türk Ceza Kanunu'nda Yer Alan Suçlar

Uzlaştırma, kural olarak şikâyete tabi suçlar yönünden kabul edilmiş olup, şikâyete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın bazı suçların da CMK'nın 253/1-b maddesi gereği uzlaştırmaya tabi olacağı belirtilmiştir. TCK'da istisna olarak sayılan bu suçlar;

- Kasten yaralama (üçüncü fıkra hariç, madde 86; madde 88),
- Taksirle yaralama (madde 89),
- Tehdit (madde 106, birinci fıkra),
- Konut dokunulmazlığının ihlali (madde 116),
- Hırsızlık (madde 141),
- Dolandırıcılık (madde 157),
- Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması (madde 234),
- Ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması (dördüncü fıkra hariç, madde 239)

suçları şikâyete tabi olup olmadığına bakılmaksızın uzlaşmaya tabidir.

Ancak TCK'nın 141. maddesi kapsamında basit hırsızlık suçunun gece vakti işlenmesi halinde ise nitelikli hale geleceğinden uzlaştırma hükümleri uygulanamayacaktır³¹⁷.

Re'sen takip edilen suçların uzlaşmaya tabi olması aynı zamanda şikâyete tabi oldukları sonucunu doğurmaz. Zira şikâyet ve uzlaştırma birbirinden farklı kurumlardır. Bu suçlarda şikâyetten vazgeçilmesi halinde düşme kararı da verilemez.

2. Uzlaşmaya Tabi Olmayan Suçlar

a. Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar

CMK 253/3. maddesine göre soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olsa bile cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda uzlaştırma hükümleri uygulanmaz. Bu düzenlemenin sebebi, özellikle de küçük yaştaki mağdurların rızaları dışında ailelerinin zorlamalarıyla fail ile uzlaştırmaya zorlanmalarına engel olunmasıdır. Aksi halde aile şerefi gibi sebeplerle mağdurlar etki altına alınarak olayın duyulmasına engel olmak adına mağdur üzerinde baskı kurulabilecektir³¹⁸. TCK'da yer alan cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar; 102. maddede yer alan cinsel saldırı, 103. maddede yer alan çocukların cinsel istismarı, 104. maddede yer alan reşit olmayanla cinsel ilişki, 105. maddede yer alan cinsel taciz suçlarıdır.

b. Uzlaşmaya Tabi Bir Suçun Uzlaşmaya Tabi Olmayan Bir Suçla Birlikte İşlenmesi

Şüpheli tarafından birden fazla uzlaştırma kapsamındaki suçun birlikte işlenmesi halinde her bir suç için birbirinden bağımsız olarak uzlaştırma hükümleri uygulanmalıdır³¹⁹. Zira her bir suç, mağdurun ruhsal halini farklı etkiler³²⁰.

5918 sayılı Kanun öncesinde uzlaşmaya tabi bir suçun uzlaşmaya tabi olmayan bir suçla birlikte işlenmesi halinde CMK'da bir düzenleme bulunmamakla birlikte Yönetmeliğin 7/4. maddesindeki düzenleme gereğince uzlaştırma hükümleri uygulanamamaktaydı. Ancak yönetmeliğin yasal dayanağı olmaması nedeniyle uygulamada birlik yoktu. 5918 sayılı Kanun ile yönetmelik hükmüne CMK'nın 253/3. maddesinde yer verilmiştir. Buna göre uzlaştırma kapsamına giren bir suçun,

³¹⁷ Yargıtay 2. Ceza Dairesi'nin 04.04.2019 tarihli ve 2017/1536 Esas ve 2019/6569 Karar sayılı kararı.

³¹⁸ İnceoğlu, Asuman Aytekin/Karan, Ulaş, *Türkiye'de Ceza Davalarında Uzlaşma Uygulamaları: Hukuki Çerçevenin Değerlendirilmesi* (Onarıcı Adalet, Mağdur Fail Arabuluculuğu ve Uzlaşma Uygulamaları: Türkiye ve Avrupa Bakışı İstanbul, 2008), s.51.

³¹⁹ İpek/Parlak s.96.

³²⁰ İpek/Parlak, s.97.

bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmiş olması hâlinde de uzlaşma hükümleri uygulanmayacaktır. Ancak CMUY'nin 10/3. maddesine göre uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmiş olduğu ve kapsama girmeyen suç hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararının verildiği hâllerde dosya, bu karara karşı itiraz süresinin geçmesi veya itirazın reddedilmesi üzerine büroya gönderilir. Aynı şekilde dava açıldıktan sonra uzlaştırma kapsamına girmeyen suç hakkında beraat kararı verilecekse uzlaştırma kapsamındaki suç için dosyayı uzlaştırma bürosuna göndermesi ya da tefrik kararı vererek ayrı ayrı hüküm kurulmalıdır. Tefrik edilmeyerek uzlaştırma bürosuna dosyanın gönderilmesi halinde hakim açısından ihsası rey olarak da nitelendirilemez. Zira ek savunma hakkını düzenleyen CMK'nın 226. maddesinin uygulanmasında da hakim daha az ya da daha fazla cezayı gerektiren hallerde ek savunma hakkı verdiğinde ihsası rey olarak nitelendirilmemektedir. Bu nedenle kıyas yolu ile uzlaştırma bürosuna gönderilmesinde de ihsası rey oluşmayacaktır³²¹.

CMK'nın 253/3. maddesinde aynı failin uzlaştırmaya tabi olmayan başka bir eylemi nedeniyle uzlaştırmaya konu eyleminden de uzlaştırmadan uygulanamayacağı belirtilmiştir. Ancak aynı olayda birden fazla failin olması durumunda aralarında iştirak iradesi olmaması koşuluyla her fail kendi eyleminden sorumlu olur. Bu durumda eylemi uzlaştırma kapsamında olanlar uzlaştırmadan yararlanabilecektir. Zira TCK'nın ceza sorumluluğunun şahsiliği başlıklı 20/1. maddesinde ceza sorumluluğunun şahsî olduğu, kimsenin başkasının fiilinden dolayı sorumlu tutulamayacağı hüküm altına alınmıştır.

Aynı amaç için uzlaştırmaya tabi olan ve olmayan suçların birlikte işlenmesinde, zaman ve yer birlikteliği konusunda da geniş bağlantı vardır³²².

B. MUHAKEME VE CEZALANDIRMA ŞARTLARININ BULUNMASI

1. Ceza Muhakemesi Şartlarının Gerçekleşmesi

Bir suçta uzlaştırma hükümlerinin uygulanabilmesi için öncelikle eylemin soruşturulabilir veya kovuşturulabilir olması gerekir. Soruşturulabilir veya

---

³²¹ Yargıtay 1. Ceza Dairesi'nin 07.05.2019 tarihli ve 2019/874 Esas ve 2019/8390 Karar sayılı kararı.

³²² Geniş bağlantı, CMK m.8 hükmünde sayılan bağlantı sebeplerinden olmasa da mahkemenin iki suça ilişkin yargılama arasında bağlantı olduğu kanaatinde olması halinde gündeme gelir (Çolak/Taşkın, s.131-136; Toroslu/Feyzioğlu, s.318).

kovuşturulabilir olmasından maksat ise muhakeme şartlarının bulunmasıdır. Bu şartlar; şikâyet, izin, talep ve karardır³²³.

Ceza muhakemesinde kural olarak suçların takibi re'sen yapılıır. Şikâyet şartı ise istisnadır³²⁴. Şikâyete tabi suçlarda şikâyetin süresinde yapılmaması halinde soruşturma ve kovuşturma yapılamaz. TCK'nın 73/1. maddesine göre soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olan suç hakkında yetkili kimsenin altı ay içinde şikâyette bulunmadığı takdirde soruşturma ve kovuşturma yapılamayacağı belirtilmiştir. Bu süre hak düşürücü niteliktedir³²⁵. TCK'nın 73/2. maddesine göre bu süre failin ve eylemin birlikte öğrenilmesi ile başlar. Ancak birden fazla fail varsa şikâyet hakkı eylemin ve bu kişilerden birinin öğrenilmesi ile de başlayacaktır³²⁶. Bu durumda şikâyet süresi her fail için ayrıca değerlendirilir³²⁷.

İzin, Cumhuriyet Başsavcılığının başvurusu üzerine fail hakkında kamu davası açılmasında kamu yararı olduğu yönünde irade açıklamasıdır³²⁸. İznin söz konusu olabilmesi için dava açılmasına engel bir hal olmalı ve izin bu engeli kaldırmalıdır³²⁹. İzne tabi bir suçun soruşturulabilmesi için izin şartının gerçekleşmiş olması gerekir. 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'un 3.maddesine göre memur ve diğer kamu görevlilerinin görevleri sebebiyle işledikleri suçlardan dolayı yargılanabilmeleri için izin vermeye yetkili merciler belirtilmiştir. TCK'nın 299. maddesinde düzenlenen cumhurbaşkanına hakaret suçunda kovuşturma yapılması Adalet Bakanının iznine tabi kılınmıştır. İzin verilmesi halinde soruşturma başladıktan sonra uzlaşma hükümleri uygulanacaktır. İzin verilmemesi halinde aynı kanunun 9. maddesinde belirtilen itiraz yoluna gidilmemesi ya da gidilmekle birlikte itirazın reddine karar verilmesi halinde muhakeme şartı gerçekleşmeyecektir. İzin eyleme ilişkin olup tüm failer yönünden sonuç doğurur³³⁰.

Talep, devletin resmi kurumlarının, Cumhuriyet Başsavcılığından dava açılmasını istemesidir³³¹. Talep üzerine soruşturma başlatılması zorunludur. Ancak

³²³ Kaymaz/Gökcan, s.104.

³²⁴ Karakehya, s.175.

³²⁵ Bıçak, s.364; Öztürk, Bahri/Tezcan, Durmuş/Erdem, Mustafa Ruhan/Sırma, Özge/Saygılar Kırat, Yasemin F./Erden, Efser, *Ana Hatlarıyla Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2. Baskı, Ankara, 2013, s.34 (Öztürk v.d.-Ana Hatlarıyla).

³²⁶ Albayrak, s.288.

³²⁷ Öztürk v.d.-Ana Hatlarıyla, s. 34.

³²⁸ Karakehya, s.181; Şahin-Muhakeme, s.66.

³²⁹ Kunter, Nurullah/ Yenisey, Feridun/ Nuhoğlu, Ayşe, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, Birinci Kitap, 17. Baskı, İstanbul, 2009, s.99.

³³⁰ Şahin-Muhakeme, s.67.

³³¹ Bıçak, s.368; Karakehya, s.181; Öztürk v.d.-Ana Hatlarıyla, s.39.

dava açılması zorunluluğu yoktur³³². Talebin geri alınması mümkün değildir³³³. Talep olmaması halinde soruşturmaya başlanamayacağından uzlaştırma hükümleri de uygulanmaz³³⁴.

Karar, milletvekillerinin kovuşturulabilmeleri için gereklidir. Milletvekili olmadan veya olduktan sonra işlenen suçlarda Anayasa'nın 83. maddesinde belirtilen istisnalar dışında soruşturma işlemleri yapılabilir ve dava açılabilir ancak yargılama yapılamaz³³⁵. Bu hallerde durma kararı verilerek dokunulmazlığın kaldırılması kararı beklenmelidir.

2. Failin Kusur Yeteneğinin Varlığı

Failin cezalandırılabilmesi veya hükmedilen cezanın infazının gerçekleştirilebilmesi için failin kusur yeteneğinin bulunması gerekmektedir.

a. Kusurluluk ve Uzlaştırma

i. Yaş Küçüklüğü

İnsanların yaş gelişimlerine bağlı olarak davranışlarını yönlendirme yetenekleri de gelişmektedir³³⁶. Yaş gelişimine paralel olarak kişilerin bir eylemin haksız olup olmadığı konusunda tespit bulabilmeleri mümkün olduğundan davranışlarını buna göre yönlendirmeleri söz konusu olacaktır³³⁷. Anlayabilme ve isteyebilme gücü yaşın ilerlemesi ile doğru orantılıdır³³⁸.

TCK'nın 31/1. maddesine göre on iki yaşını doldurmamış çocukların cezai sorumlulukları yoktur. Zira bu kişilerin davranışlarını yönlendirme yetenekleri gelişmemiştir. Bu nedenle bu kişiler yönünden uzlaştırma hükümleri uygulanamaz.

Fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmuş olup da on beş yaşını doldurmamış olanların işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması hâlinde ceza sorumlulukları olmadığından bu kişiler için de uzlaştırma hükümleri uygulanamaz. On iki-on beş yaş aralığındaki çocukların işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneklerinin varlığı

³³² Centel/Zafer, s.101.

³³³ Öztürk v.d.-Ana Hatlarıyla, s.39.

³³⁴ Kaymaz/Gökcan, s.104.

³³⁵ Demirbaş, s.215.

³³⁶ Çetintürk-Uzlaştırma, s.415.

³³⁷ Çetintürk-Uzlaştırma, s.416.

³³⁸ Hakeri, Hakan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara, 2016, s.381.

hâlinde, bu kişilerin cezalandırılabilirmeleri mümkün olacağından uzlaştırma hükümleri de uygulanabilir.

Fiili işlediği sırada on beş yaşını doldurmuş olup da on sekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında da uzlaştırma hükümleri uygulanabilir. Ancak reşit olmayan kişilere uzlaşma teklifi CMK'nın 253/4. ve CMUY'nin 29/1. maddeleri gereğince kanuni temsilcisine yapılır.

ii. Akıl Hastalığı

Akıl hastalığı, “*insanların davranışlarının hukuki sonuçlarını kavrayabilme veya bunların hukukun gereklerine uygun yönlendirme yeteneğini etkileyen hususlardan birisidir*”³³⁹. Her bir akıl hastalığının etkileri birbirinden farklıdır. Şizofreni, mani, melankoli, paranoya, sara (epilepsi), histeri, zeka geriliği, yaşlılık bunaklığı, kleptomani (hırsızlık hastalığı) gibi rahatsızlıklar akıl hastalığı olarak kabul edilmektedir³⁴⁰. TCK'nın 32/1. maddesine göre akıl hastalığı nedeniyle, işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede azalmış olan kişiye ceza verilemeyeceği belirtilmiştir. Bu kişilerin davranışlarını yönlendirme yetenekleri gelişmemiştir. Bu nedenle bu kişiler yönünden uzlaştırma hükümleri uygulanamaz. TCK'nın 31/2. maddesine göre “*Birinci fıkrada yazılı derecede olmamakla birlikte işlediği fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği azalmış olan kişiye, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine yirmi beş yıl, müebbet hapis cezası yerine yirmi yıl hapis cezası verilir. Diğer hallerde verilecek ceza, altıda birden fazla olmamak üzere indirilebilir. Mahkûm olunan ceza, süresi aynı olmak koşuluyla, kısmen veya tamamen, akıl hastalarına özgü güvenlik tedbiri olarak da uygulanabilir.*” hükmü gereği bu kişilerin ceza ehliyetleri bulunduğundan uzlaştırma hükümleri uygulanabilir.

Akıl hastalığının tespitinde fiilin gerçekleştirildiği zaman nazara alınır. Suç tarihinden sonra akıl hastası olunması halinde yargılamanın durması kararı verilerek sanığın akıl hastalıkları hastanesinde muhafaza, gözlem ve tedaviye tabi tutularak

³³⁹ İçel, Kayıhan/Sokullu Akıncı, Fusun/Özgenç, İzzet/Sözüer, Adem/Mahmutoğlu Fatih S./Ünver, Yener, *Suç Teorisi*, 2. Baskı, İstanbul, 2000, s.214.

³⁴⁰ İçel/Sokullu Akıncı/Özgenç/Sözüer/Mahmutoğlu/Ünver, s.215-216; Özgenç, İzzet, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 13. Baskı, Ankara, 2017, s.405-406 (Özgenç-Genel Hükümler).

tıbbi rapor ile iyileştiğinin tespiti sonucunda davaya devam edilerek sonuca göre karar verilmelidir³⁴¹.

iii. Sağır ve Dilsizlik

Kişilerin doğuştan işitme yeteneğine sahip olmamaları ya da bu yeteneklerini küçük yaşlarda kaybetmeleri halinde konuşma yetenekleri de gelişemeyeceğinden algılama yeteneklerinin de gelişemeyeceği kabul edilmektedir³⁴².

TCK'nın 33. maddesine göre *“Bu Kanunun, fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmamış olan çocuklara ilişkin hükümleri, on beş yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizler hakkında; on iki yaşını doldurmuş olup da on beş yaşını doldurmamış olanlara ilişkin hükümleri, on beş yaşını doldurmuş olup da on sekiz yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizler hakkında; on beş yaşını doldurmuş olup da on sekiz yaşını doldurmuş olanlara ilişkin hükümleri, on sekiz yaşını doldurmuş olup da yirmi bir yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizler hakkında da uygulanır.”* hükmü ile sağır ve dilsizlerin ceza ehliyetleri düzenlenmiştir. Buna göre on beş yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsiz çocukların ceza ehliyetleri olmadığından uzlaştırma hükümleri de uygulanamaz. On beş-on sekiz yaş aralığındaki sağır ve dilsiz çocukların işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneklerinin varlığı hâlinde, bu kişiler hakkında suç oluşacağından uzlaştırma hükümleri uygulanabilir. Fiili işlediği sırada on sekiz yaşını doldurmuş olup da yirmi bir yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizler hakkında da suç oluşacağından bu kişiler için de uzlaştırma hükümleri uygulanabilir.

iv. Geçici Nedenler, Alkol veya Uyuşturucu Madde Etkisi Altında Olma

TCK'nın 34. maddesine göre *“Geçici bir nedenle ya da irade dışı alınan alkol veya uyuşturucu madde etkisiyle, işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede azalmış olan kişiye ceza verilmez.”* hükmü ile alkol veya uyuşturucu maddenin irade ile alınıp suç işlenmesi halinde kusur yeteneğinin tam olduğu, aksi halde ceza verilemeyeceği belirtilmiştir. Uyku hali, ateşli hastalık, sara nöbeti geçici nedenlerden sayılabilir³⁴³. Ancak geçici nedenlerin hastalık halleri olma zorunluluğu

³⁴¹ Hakeri, s.391.

³⁴² Koca, Mahmut/Üzülmez, İlhan, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 9. Baskı, Ankara, 2016, s.312.

³⁴³ Hakeri, s.394.

yoktur³⁴⁴. Sarhoşlukta önemli olan, maddenin sarhoşluk verici olduğunun bilerek alınması olup sonucunda sarhoş olmanın istenip istenmemesinin bir önemi yoktur³⁴⁵. Bağımlılar, kendi istekleri ile alkol veya uyuşturucu maddeyi kullansalar da bu kişilerin güvenlik tedbirlerine hükmedilmeleri gerekir³⁴⁶.

CMK'nın 223/3-a maddesine göre geçici nedenler ya da irade dışı alkol veya uyuşturucu maddenin etkisi ile suç işlenmesi halinde ceza verilmesine yer olmadığı kararı verileceğinden soruşturma aşamasında uzlaştırma işlemleri uygulanmayacaktır. Ancak yargılama sırasında hakim tarafından suçun irade ile alınan alkol veya uyuşturucu maddenin etkisi ile ya da geçici nedenlerin olmaması nedeniyle işlendiği kanaatine varılması halinde uzlaştırma işlemleri tamamlanarak sonuca göre karar verilmelidir³⁴⁷.

v. Cebir veya Tehdit Dolayısıyla Kişinin İrade Yeteneğinin Etkilenmesi

TCK'nın 28. maddesine göre; *“Karşı koyamayacağı veya kurtulamayacağı cebir ve şiddet veya muhakkak ve ağır bir korkutma veya tehdit sonucu suç işleyen kimseye ceza verilmez. Bu gibi hallerde cebir ve şiddet, korkutma ve tehdidi kullanan kişi suçun faili sayılır.”* Sayılan hallerin varlığı halinde kişinin irade yeteneği başkası tarafından etkilenmiş olacağından, istenilen davranışın aksine hareket edilmesi de mümkün değildir.

Tehdit, saldırı ya da kötülüğün ileride gerçekleştirileceğinden bahisle kişinin korkutularak istenilen şekilde davranılmaya zorlanmasıdır³⁴⁸. Tehdidin kusur yeteneğini etkileyebilmesi için muhakkak ve ağır olması gerekir. Ancak mağdurun korkup korkmadığı araştırılmaz³⁴⁹. Cebir bir şeyi yapması veya yapmaması ya da kendisinin yapmasına müsaade etmesi için bir kişiye karşı fiziki güç

³⁴⁴ Koca/Üzülmez, s.317.

³⁴⁵ Koca/Üzülmez, s.320.

³⁴⁶ “... Sanık müdafî temyiz dilekçesinde, sanığın ağır alkoljin tablosu içinde kendi ve çevresi için zararlı olduğundan Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesinde tedavi gördüğünü ileri sürüp rapor ibraz ettiğinden, sanığın suç tarihi itibarıyla akli durumu ve cezai ehliyeti konusunda Adli Tıp Kurumundan rapor alınması, sonucuna göre sanığın hukuki durumunun değerlendirilmesi zorunluluğu, koşulları bulunmadığı halde 765 sayılı TCK'nın 31. maddesinin uygulanması ... BOZULMASINA.” (Yargıtay 1. Ceza Dairesi'nin 12.03.2007 tarihli ve 2007/422 Esas, 2007/1339 Karar sayılı kararı).

³⁴⁷ Çetintürk-Uzlaştırma, s.420.

³⁴⁸ Koca/Üzülmez, s.343.

³⁴⁹ Hakeri, s.425.

kullanılmasıdır³⁵⁰. Cebrin kusur yeteneğini etkileyebilmesi için karşı konulamayacak ve kutulanamayacak derecede olması gerekir.

CMK'nın 223/3-b maddesine göre cebir ve tehdit ile suç işlenmesi halinde ceza verilmesine yer olmadığı kararı verileceğinden soruşturma aşamasında uzlaştırma işlemleri uygulanmayacaktır. Ancak yargılama sırasında hakim tarafından suçun cebir ve tehdit olmaksızın işlendiği kanaatine varılması halinde uzlaştırma işlemleri tamamlanarak sonuca göre karar verilmelidir³⁵¹.

vi. Zorunluluk Hali

Zorunluluk hali, tehlikeye katlanmak hususunda hukukî yükümlülüğü olmayan bir kimsenin, bilerek sebebiyet vermediği ve kendisinin yahut başkasının şahsına yönelik ağır ve muhakkak bir tehlikeyi, ancak kanunun suç olarak öngördüğü ve tehlike ile uygun bir fiil ile bertaraf etmesi halidir³⁵².

TCK'nın 25/2. maddesine göre; *“Gerek kendisine gerek başkasına ait bir hakka yönelik olup, bilerek neden olmadığı ve başka suretle korunmak olanağı bulunmayan ağır ve muhakkak bir tehlikeden kurtulmak veya başkasını kurtarmak zorunluluğu ile ve tehlikenin ağırlığı ile konu ve kullanılan vasıta arasında orantı bulunmak koşulu ile işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmez.”* Zorunluluk halinde hakkın kaybedilmesi ya da başkasına zarar verilmesi tercihinden birisi seçilecektir³⁵³. Zorunluluk halinde fiil sadece mazur görülmektedir. Örneğin kendisini kovalayan köpekten kaçarken başkasının evine camı kırarak giren şahsın zorunluluk hali söz konusudur. Zorunluluk hali kusurluluğu ortadan kaldıran bir nedendir³⁵⁴.

CMK'nın 223/3-b maddesinde zorunluluk halinde suç işlenmişse ceza verilmesine yer olmadığı kararı verileceğinden soruşturma aşamasında uzlaştırma işlemleri uygulanmayacaktır. Ancak yargılama sırasında hakim tarafından suçun zorunluluk hali olmaksızın işlendiği kanaatine varılması halinde uzlaştırma işlemleri tamamlanarak sonuca göre karar verilmelidir³⁵⁵.

---

³⁵⁰ Koca/Üzülmez, s.344.

³⁵¹ Çetintürk-Uzlaştırma, s.422.

³⁵² Toroslu, Nevzat, *Ceza Hukukunda Zaruret Hali*, 1. Baskı, Ankara, 1968, s.6-7 (Toroslu-Zaruret Hali).

³⁵³ Hakeri, s.406.

³⁵⁴ Koca/Üzülmez, s.334.

³⁵⁵ Çetintürk-Uzlaştırma, s.423.

vii. Hukuka Aykırı Fakat Bağlayıcı Emrin Yerine Getirilmesi

TCK'nın 24. maddesinde hukuka aykırı fakat bağlayıcı emrin yerine getirilmesi düzenlenmiştir. Hiyerarşik yapı içinde hukuka aykırı fakat bağlayıcı emir yerine getirilir. Zira emir alanın irade hürriyetinin olmadığı kabul edilmektedir³⁵⁶.

Anayasa'nın 137/1. maddesine göre; *“Kamu hizmetlerinde herhangi bir sıfat ve suretle çalışmakta olan kamu görevlileri üstünden aldığı emri, yönetmelik, tüzük, kanun veya Anayasa hükümlerine aykırı görürse, bu emri yerine getirmez ve bu aykırılığı emri verene bildirir. Ancak, buna rağmen, amir emrinde ısrar eder ve bu emrini yazı ile yenilirse, emir yerine getirilir; bu halde emri yerine getiren sorumlu olmaz.”* hükmü ile de astın, üstünden aldığı emri kontrol ederek bu aykırılığı hukuka aykırı bulması halinde durumu üstüne bildireceği, üstün emrinde yazılı olarak ısrar etmesi halinde hukuka aykırı bağlayıcı emri yerine getirenin sorumlu olmayacağı, sorumluluğun üste ait olacağı belirtilmiştir.

CMK'nın 223/3-b maddesinde hukuka aykırı fakat bağlayıcı emrin yerine getirilmesi nedeniyle suç işlenmesi halinde ceza verilmesine yer olmadığı kararı verileceğinden soruşturma aşamasında uzlaştırma işlemleri uygulanmayacaktır. Ancak yargılama sırasında hakim tarafından suçun zorunluluk hali olmaksızın işlendiği kanaatine varılması halinde uzlaştırma işlemleri tamamlanarak sonuca göre karar verilmelidir³⁵⁷.

Emrin suç teşkil etmesine rağmen yerine getirilmesi halinde ise TCK'nın 24/3. ve Anayasa'nın 137/2. maddeleri gereğince yerine getiren sorumluluktan kurtulamayacaktır.

viii. Haksız Tahrik

Haksız tahrik, haksız bir fiilin meydana getirdiği öfke ile suç işlenmesi sonucu kusur yeteneğindeki azalmadır³⁵⁸. Haksız tahrik halinde failin iradesi zayıflamaktadır. Bu nedenle de haksız tahrik altında suç işlenmesi halinde TCK'nın 29. maddesi gereğince cezada indirim yapılmaktadır. Ancak bu halde haksızlık içeriği devam ettiğinden kusurluluk hali ortadan kalkmamaktadır³⁵⁹. Bu nedenle

³⁵⁶ Çetintürk-Uzlaştırma, s.423.

³⁵⁷ Çetintürk-Uzlaştırma, s.423.

³⁵⁸ Özgenç, İzzet, *Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi (Genel Hükümler)*, 3. Baskı, Ankara, 2006, s.409 (Özgenç-Gazi Şerhi).

³⁵⁹ İcel/Sokullu Akıncı/Özgenç/Sözüer/Mahmutoğlu/Ünver, s.283.

suçun sübutu halinde cezada indirim yapılır. Haksız tahrikin varlığı halinde soruşturma ve kovuşturma evrelerinde uzlaştırma hükümleri uygulanabilir³⁶⁰.

ix. Hata

Gerçekleşen ile amaçlanan arasındaki farklılık hata olarak adlandırılır³⁶¹. TCK'da kusurluluğu etkileyen hata halleri iki şekilde düzenlenmiştir. Bunlardan birincisi TCK'nın 30/3. maddesinde düzenlenen kusurluluğu kaldıran veya azaltan nedenlerin maddi şartlarında hatadır. Buna göre kusurluluğu ortadan kaldıran ya da azaltan nedenlere ait koşulların gerçekleştiği hususunda kaçınılmaz hataya düşen kişi, bu hatasından yararlanacak ve kusurunun varlığından söz edilemeyecektir³⁶². Bu halde kusurluluğu ortadan kaldıran ya da azaltan nedenlerden birinin şartları gerçekleşmediği halde şartların gerçekleştiği konusunda yanılığa düşülmektedir³⁶³. Yanılığın kaçınılmaz olması halinde ise fail hatasından yararlanacak ve cezalandırılmayacağından uzlaştırmaya gidilemeyecektir³⁶⁴.

Kusurluluğu etkileyen hata hallerinden ikincisi ise TCK'nın 30/4. maddesinde düzenlenen ikinci fiilin haksızlık oluşturduğu konusunda hataya düşülmesidir. Gerçekleştirilen eylemin maddi hukuka aykırılık oluşturduğunun bilinemediği durumlarda haksızlık yanılığı mevcuttur. Haksızlığın kaçınılmaz olması halinde ise fail hatasından yararlanacak ve cezalandırılmayacağından uzlaştırmaya gidilemeyecektir³⁶⁵.

b. Şahsi Cezasızlık Sebepleri ile Cezayı Kaldıran Şahsi Sebepler

Şahsi cezasızlık sebepleri, suçun icrası sırasında var olup fiilin haksızlık teşkil etme özelliğini korumasına rağmen faili cezalandırılmaktan koruyan ya da cezasında indirim yapılmasını sağlayan hallerdir³⁶⁶. Örneğin aralarında akrabalık ilişkisi bulunan kişilerin birbirlerinin malvarlığına karşı işledikleri hırsızlık, mala zarar verme, güveni kötüye kullanma ve dolandırıcılık suçlarında TCK'nın 167/1. maddesi gereğince cezalandırılmayacakları belirtilmiştir³⁶⁷. TCK'nın 167/2. maddesinde ise bu suçların, haklarında ayrılık kararı verilmiş olan eşlerden birinin, aynı konutta

³⁶⁰ Çetintürk-Uzlaştırma, s.425.

³⁶¹ Hakeri, s.451.

³⁶² Özgenç-Gazi Şerhi, s.425.

³⁶³ Koca/Üzülmez, s.357.

³⁶⁴ Özgenç-Genel Hükümler, s.468.

³⁶⁵ Çetintürk-Uzlaştırma, s.425.

³⁶⁶ Özgenç-Genel Hükümler, s.650.

³⁶⁷ Özgenç-Genel Hükümler, s.648.

beraber yaşamayan kardeşlerden birinin, aynı konutta beraber yaşamakta olan amca, dayı, hala, teyze, yeğen veya ikinci derecede kayın hısımlarının zararına olarak işlenmesi halinde ilgili akraba hakkında şikâyet üzerine verilecek cezanın yarısı oranında indirileceği belirtilmiştir. Yine TCK'nın 273/1. maddesinde yalan tanıklık suçunun kendisinin, üstsoy, altsoy, eş veya kardeşinin soruşturma ve kovuşturmayaya neden olabilecek bir hususla ilgili olarak yalan tanıklıkta bulunması halinde cezada indirim yapılabileceği gibi ceza vermektен vazgeçilebileceği belirtilmiştir.

CMK'nın 223/4-b maddesi gereğince şahsi cezasızlık sebeplerinin varlığı halinde ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilir. Bu nedenle uzlaştırma hükümlerinin uygulanmasına da gerek yoktur³⁶⁸. Ancak cezada indirim yapılması gereken hallerde uzlaştırma hükümleri uygulanmalıdır³⁶⁹.

Cezayı kaldıran şahsi sebepler, suçun işlenmesi sırasında cezalandırmaya engel olmayan ancak suçun tamamlanması sonrasında ortaya çıkan hallerdir³⁷⁰. Etkin pişmanlık hallerinde bu durum ortaya çıkmaktadır. Örneğin TCK'nın 93. maddesine göre organ veya dokularını satan kişinin resmi makamlar tarafından haber alınmadan önce durumu merciine haber vererek suçluların yakalanmalarını kolaylaştırırsa haklarında cezaya hükmolunmayacağı, TCK'nın 110. maddesinde kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunu işleyen kişinin bu suç nedeniyle soruşturmaya başlanmadan önce mağdurun şahsına zararı dokunmaksızın, onu kendiliğinden güvenli bir yerde serbest bırakması halinde cezasının üçte ikisine kadarının indirileceği belirtilmiştir. Cezayı kaldıran şahsi sebeplerin varlığı halinde suç niteliğinde ve haksızlık içeriğinde herhangi bir değişiklik veya azalma olmamaktadır³⁷¹.

Cezayı kaldıran şahsi sebeplerin varlığı halinde uzlaştırma hükümlerinin uygulanmasına gerek olmayıp, indirim yapılması durumunda uzlaştırma hükümleri uygulanmalıdır³⁷².

---

³⁶⁸ Çetintürk-Uzlaştırma, s.427.

³⁶⁹ Çetintürk-Uzlaştırma, s.428.

³⁷⁰ Özgenç-Genel Hükümler, s.683.

³⁷¹ Özgenç-Genel Hükümler, s.667.

³⁷² Çetintürk-Uzlaştırma, s.430.

C. MAĞDURUN GERÇEK KİŞİ VEYA ÖZEL HUKUK TÜZEL KİŞİSİ OLMASI

CMK'nın 253/1. ve CMUY'nin 7/1. maddelerinde şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören gerçek veya özel hukuk tüzel kişisinin uzlaştırılması girişiminde bulunulacağı belirtilmiştir.

4721 sayılı TMK'nın 28. maddesine göre, kişilik, çocuğun sağ olarak tamamıyla doğduğu andan başlayacağından, bu andan itibaren de suçun mağduru olabilecektir.

TMK'nın 47. maddesinde; *“Başlıbaşına bir malvarlığı olmak üzere örgütlenmiş kişi toplulukları ve belli bir amaca özgülennmiş olan bağımsız mal toplulukları, kendileri ile ilgili özel hükümler uyarınca tüzel kişilik kazanırlar.”* denilerek tüzel kişiler düzenlenmiştir. Bu halde suçtan zarar gören kamu hukuku tüzel kişisi olması halinde uzlaştırma hükümleri uygulanamayacaktır.

Mağduru veya suçtan zarar gören gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olan suçlarda uzlaştırmanın uygulanabileceği belirtilmiştir. Bu nedenle kamu tüzel kişilerine karşı işlenen suçlarda uzlaştırma hükümleri uygulanamamaktadır. Toplumsal barışın sağlanması, bireylerin devlete olan saygınlıklarının ve bağlılıklarının artması amacıyla kamu tüzel kişilerine karşı işlenen suçlarda da uzlaştırma hükümlerinin uygulanması gerektiği kanaatine varılmıştır.

D. ŞİKÂYETE TABİ SUÇLARDA MAĞDURUN ŞİKÂYETÇİ OLMASI

1. Genel Olarak Şikâyetin Varlığı Koşulu

Şikâyet, TCK'nın 73. ve CMK'nın 158. maddelerinde düzenlenmiştir. Şikâyet, suçtan zarar gören kimsenin yetkili organlara bildirimde bulunarak soruşturma ve kovuşturma işlemlerinin başlatılmasının sağlanmasıdır.

Şikâyete tabi suçlarda şikâyetin bulunmaması halinde soruşturma işlemlerine başlanamaz. Başlangıçta var olan şikâyetin sonradan geri alınması halinde ise soruşturma evresinde kovuşturmaya yer olmadığı, kovuşturma evresinde ise düşme kararı verilir. Kovuşturma evresinde suçun şikâyete tabi olduğunun anlaşılıp mağdurun açıkça şikâyetinden vazgeçmemesi halinde CMK'nın 158/7. maddesine göre yargılamaya devam olunacaktır.

Şikâyete tabi suçlarda şikâyetin usulüne uygun olmaması ya da şikâyetin hiç yapılmaması halinde uzlaştırma hükümleri de uygulanamayacaktır³⁷³.

2. Şikâyet Hakkı ve Yetkisi

Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete tabi olan suçlarda şikâyetin yetkili makamlara altı ay içinde yapılması gerekir. Faillerden biri hakkında yapılan şikâyet, şikâyetin bölünmezliği kuralı gereğince diğerlerini de kapsar³⁷⁴. Şikâyetin sirayeti kuralı, TCK'nın 73/5. maddesinde düzenlenen vazgeçmenin sirayeti kuralı ile dolaylı olarak kabul edilmiş olmaktadır³⁷⁵.

Kural olarak şikâyet hakkı mağdura ve suçtan zarar gören kişiye aittir. Şikâyet hakkı kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olup kural olarak mirasçılara geçmez. Bu kuralın istisnası TCK'nın 131/2. maddesinde düzenlenen mağdurun şikâyet etmeden ölmesi veya suçun ölmüş olan kişinin hatırasına karşı işlenmiş olması halinde, ölenin ikinci dereceye kadar üst soy ve alt soyu, eş ve kardeşlerinin şikâyette bulunabilmeleridir.

Birden çok kişinin mağdur veya suçtan zarar görmesi halinde her birinin şikâyet hakkı birbirinden bağımsızdır³⁷⁶. Birden fazla kişinin zarar görmesi halinde ve haklar açısından bağlantı varsa bir kişinin şikâyeti soruşturmanın başlaması için yeterli olacaktır³⁷⁷. Ancak suçun birden fazla kişiye karşı tek bir eylemle gerçekleştirilmesi halinde soruşturma şikâyet edenler yönünden başlayacaktır³⁷⁸. Örneğin şikâyete tabi bir suçun iki kişiye karşı işlenmesine rağmen sadece bir kişinin şikâyetçi olması halinde TCK'nın 43/1. maddesi gereği zincirleme suç hükümleri uygulanamayacaktır.

a. Küçükler Bakımından Şikâyet Yetkisi

TMK'nın 16/1. maddesinde, ayırt etme gücüne sahip küçüklerin yasal temsilcilerinin rızası olmadıkça kendi işlemleriyle borç altına giremeyecekleri,

³⁷³ Donay, Süheyl, *Ceza Yargılama Hukuku*, 2. Baskı, İstanbul, 2012, s.241 (Donay-Yargılama); Soygüt Arslan-Uzlaşma, s.118.

³⁷⁴ İçel, Kayıhan/Sokullu Akıncı, Fusun/Özgenç, İzzet/Sözüer, Adem/Mahmutoğlu Fatih S./Ünver, Yener, *Suç Teorisi*, 2. Baskı, İstanbul, 2000, s.27.

³⁷⁵ Yıldız, Ali Kemal, *Uzlaşma Şikâyet İlişkisi* (Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, 1. Baskı, İstanbul, 2005), s.267.

³⁷⁶ Erem/Danişman/Artuk, s.201;Soygüt Arslan-Uzlaşma, s.120.

³⁷⁷ Soygüt Arslan-Uzlaşma, s.120.

³⁷⁸ Kaymaz/Gökcan, s.111.

karşılıksız kazanmada ve kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları kullanmada bu rızanın gerekli olmadığı belirtilmiştir.

TCK'nın 31/2. maddesinde on iki-on beş yaş aralığındaki çocukların işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneklerinin varlığı hâlinde, ayırt etme gücüne sahip olmaları nedeniyle şikâyet ve şikâyetten vazgeçme haklarını bizzat kullanabileceklerdir. Yine TCK'nın 31/3. maddesi gereğince on beş-on sekiz yaş aralığındaki çocukların ayırt etme gücüne sahip oldukları kabul edildiğinden şikâyet ve şikâyetten vazgeçme haklarını bizzat kullanabileceklerdir³⁷⁹.

Şikâyet hakkına sahip küçüğün bu hakkını kullanmaması halinde kanuni temsilcisinin, küçüğün menfaatlerini korumak için şikâyet hakkını kullanabilmesi mümkündür³⁸⁰. Yine on sekiz yaşından küçüklerin bu yaşına girdikten sonra şikâyet haklarını bizzat kullanabilirler³⁸¹. Bu durumda şikâyetten feragat haklarını da bizzat kullanabileceklerdir.

b. Mağdur Küçükle Kanuni Temsilcisinin Menfaatinin Çatışması

Suç mağduru küçüğün menfaati ile kanuni temsilcisinin menfaatinin çatışması durumunda, ayırt etme gücüne sahip olmayan küçük adına şikâyet kanuni temsilcisi tarafından kullanılamayacaktır. TMK'nın 426/1. maddesine göre bir işte yasal temsilcinin menfaati ile küçüğün veya kısıtlının menfaati çatışıyorsa temsil kayyımının atanacağı belirtilmekle küçüğün menfaatlerinin korunabilmesi için temsil kayyımı atanması gerekmektedir³⁸².

E. UZLAŞMANIN YETKİLİ KİMSE TARAFINDAN YAPILMASI

1. Genel Olarak

Suçtan zarar gören veya mağdur uzlaşma hakkına sahiptir. Ancak şikâyet ve uzlaşma hakkının varlığı ile şikâyette bulunma ve uzlaşma yetkileri farklı hususlardır.

³⁷⁹ Kaymaz/Gökcan, s.114; Yargıtay 3. Ceza Dairesi'nin 25.03.2019 tarihli ve 2018/10243 Esas ve 2019/6140 Karar sayılı kararı.

³⁸⁰ Kaymaz/Gökcan, s.114.

³⁸¹ "... şikâyet ve davaya katılma hakkının, suç tarihinde 17 yaşını, duruşmada beyanı alınırken 18 yaşını doldurmuş olan ve yaralanan Muttalip'e ait olması karşısında..." (Yargıtay 12. Ceza Dairesi'nin 19.03.2019 tarihli ve 2017/8150 Esas ve 2019/3738 Karar sayılı kararı).

³⁸² Yargıtay 14. Ceza Dairesi'nin 17.04.2019 tarihli ve 2018/8889 Esas ve 2019/9173 Karar sayılı kararı.

2. Mağdur veya Suçtan Zarar Görenin Reşit Olması

a. Şikâyete Tabi Suçlarda

Suçtan zarar görenin veya mağdurun reşit olması ve temyiz kudretine sahip olması halinde şikâyetçi ise uzlaşma teklifi kendisine yapılır.

Suçtan zarar görenin veya mağdurun şikâyet hakkını kullanmadan önce ölmesi halinde kural olarak şikâyet hakkı mirasçılara geçmez. Ancak bu kuralın istisnası TCK'nın 131/2. maddesinde belirtilmiştir. Buna göre; *“Mağdur, şikâyet etmeden önce ölürse veya suç ölmüş olan kişinin hatırasına karşı işlenmiş ise; ölenin ikinci dereceye kadar üst soy ve alt soyu, eş veya kardeşleri tarafından şikâyette bulunulabilir”* hükmü ile suçtan zarar görenin ölmesi halinde belirtilen yakınları şikâyet hakkını kullanabilirler.

b. Re'sen Soruşturulan ve Kovuşturulan Suçlarda

Suçtan zarar görenin veya mağdurun reşit olması ve temyiz kudretine sahip olması halinde şikâyetçi ise uzlaşma teklifi kendisine yapılır.

Re'sen takip edilen suçlarda mağdurun veya suçtan zarar görenin şikâyetçi olmaması ile uzlaşmanın sonuçları birbirinden farklıdır. Bu tür suçlarda şikâyet yokluğunda dahi soruşturma ve kovuşturmaya devam edilecektir. Ancak uzlaşmanın sağlanması halinde CMK'nın 253/19. maddesi gereğince hukuki uyumsuzluk da sona erecektir.

3. Mağdur veya Suçtan Zarar Görenin Küçük Olması

a. Şikâyete Tabi Suçlarda

CMK'nın 253/4. maddesinde *“şüphelinin, mağdurun veya suçtan zarar görenin reşit olmaması halinde uzlaşma teklifi kanuni temsilcilerine yapılır”* hükmü düzenlemiştir. Yani mağdur veya suçtan zarar gören ayırt etme gücüne sahip olsa dahi uzlaşma teklifi kanuni temsilcisine yapılacaktır.

CMK'nın 253/19. maddesine göre *“Uzlaşmanın sağlanması halinde, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmaz; açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır.”* hükmü nedeniyle küçüğün menfaatlerinin korunabilmesi için kanun koyucu uzlaşma yetkisini yasal temsilcisine tanımıştır. Şüpheli veya

sağın da uzlaşma sonucu borç altına girebilecek olması nedeniyle uzlaşma teklifinin yasal temsilcisine yapılması gerektiği belirtilmiştir³⁸³.

Reşit olmasına rağmen kısmi akıl hastalarının işlemiş oldukları suçun anlam ve sonuçlarını yeterince algılayamamaları ile reşit olan sağır ve dilsizlerin on sekiz-yirmi bir yaş aralığında bulunmaları halinde bu kişilerin de ayırt etme güçlerinin yeterince gelişmemiş olması nedeniyle bu kişilere yönelik uzlaşma tekliflerinin de yasal temsilcilerine yapılması gerekir³⁸⁴.

Mağdurun yargılama sırasında reşit olması halinde şikâyet hakkı kendisine geçeceğinden kanuni temsilcisi şikâyetten vazgeçerse hüküm ve sonuç doğurmayacaktır³⁸⁵.

b. Re'sen Soruşturulan ve Kovuşturulan Suçlarda

CMK'nın 253/4. maddesi gereğince şüphelinin, mağdurun veya suçtan zarar görenin reşit olmaması halinde uzlaşma teklifi yasal temsilcisine yapılacaktır.

4. Mağdur veya Suçtan Zarar Görenin Ölmesi Halinde Yetki

a. Genel Olarak

Mağdur ve suçtan zarar görenin ölmesi halinde uzlaşma hükümlerinin ne şekilde uygulanacağına dair bir hüküm olmadığından genel hükümlere göre çözüm yolu bulunmaya çalışılmalıdır³⁸⁶.

b. Ölen Mağdurun Büyük Olması Durumu

i. Mağdurun Şikâyet Etmeden Önce Ölmesi

Suçtan zarar görenin veya mağdurun şikâyet hakkını kullanmadan önce ölmesi halinde kural olarak şikâyet hakkı mirasçılara geçmez. Ancak bu kuralın istisnası TCK'nın 131/2. maddesi gereğince ölüm halinde ölenin ikinci dereceye kadar üst soy ve alt soyu, eş veya kardeşleri tarafından şikâyette bulunulabilecek olmalarıdır. Bu nedenle uzlaşma yetkisi de madde de sayılan kişilere tanınmıştır.

Re'sen takip edilen suçlarda suçtan zarar gören kavramı geniş yorumlanmamalıdır. Kasten öldürme suçunda ölenin yakınları suçtan zarar gören

³⁸³ Kaymaz/Gökcan, s.131.

³⁸⁴ Kaymaz/Gökcan, s.132.

³⁸⁵ Albayrak, s.287.

³⁸⁶ Kaymaz/Gökcan, s.133.

olabilse de kasten yaralama suçunda mağdur ve yaralanan aynı kişi olduğundan suçtan zarar gören yoktur. Ancak mağdurun küçük olduğu kasten yaralama suçunda mağdur ve suçtan zarar gören farklı kişilerdir³⁸⁷.

ii. Şikâyetçi Olan Mağdurun Sonradan Ölmesi

Mağdurun şikâyetçi olduktan sonra ölmesi durumunda soruşturma aşamasında herhangi bir sorun olmayacaktır. Ancak mağdurun ölümü sonrasında uzlaşmaya tabi olmayan suçun uzlaşmaya tabi hale gelmesi halinde mağdurun katılan sıfatı olmadığından şüpheli veya sanık aleyhine bir durum olacaktır³⁸⁸.

Mağdur, katılan sıfatını aldıktan sonra ölmesi halinde ise CMK'nın 243. maddesine göre ölenin mirasçıları da davaya katılabileceklerdir.

c. Ölen Mağdurun Küçük Olması Durumu

CMK'nın 253/4. maddesi gereğince mağdurun veya suçtan zarar görenin reşit olmaması halinde uzlaşma teklifi yasal temsilcisine yapılacaktır. Şikâyete tabi suçlarda küçüğün şikâyetçi olmadığını belirttikten sonra ölmesi halinde uzlaşma hükümleri uygulanmayacaktır. Ancak şikâyetçi olduktan sonra ölmesi halinde uzlaşma hükümleri uygulanacaktır.

F. ZARARIN GİDERİLMESİ KONUSUNDA UZLAŞMAYA VARILMASI

1. Genel Olarak Uzlaşmaya Konu Zararın Kapsamı

5560 sayılı Kanun değişikliğinden önce CMK'nın 253/2. maddesinde failin, suçu ve fiilinden doğmuş olan maddî ve manevî zararın tümünü veya bunun büyük bir kısmını ödemeyi veya zararları gidermeyi kabullenmesinden bahsedilmiştir. Yine değişiklik öncesi TCK'nın 73/8. maddesinde suçtan zarar göreni gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olup, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı bulunan suçlarda, failin suçu kabullenmesi ve doğmuş olan zararın tümünü veya büyük bir kısmını ödemesi veya gidermesi koşulundan bahsedilmiştir. Değişiklik sonrasında ise zararın giderilmesine ilişkin düzenlemeye yer verilmemiştir. Ancak CMK'nın 253/17. maddesinden edimden bahsedilmiş, 253/19. maddesinde ise edimin def'aten, ileri tarihte, taksit halinde veya sürekli olmasından bahsedilmiştir. Aynı şekilde

³⁸⁷ Kaymaz/Gökcan, s.135.

³⁸⁸ Kaymaz/Gökcan, s.136.

CMUY'nin 20. maddesinde de kanunda sayılan şekillerde edimin yerine getirilmesinden bahsedilmiştir. Bu nedenle uzlaşma hükümlerinin uygulanabilmesi için edimin kararlaştırılması ve yerine getirilmesi gerekmektedir. Zira uzlaştırmanın amacı mağdurun veya suçtan zarar görenin tatmin edilmesi ve adaletin sağlanmasıdır³⁸⁹.

CMK'nın 253/19. maddesi gerekçesinde edimin maddi ya da manevi şekilde olabileceği gibi özür dileme şeklinde de olabileceği belirtilmiştir.

2. Maddi Zarar

Maddi zarar, haksız fiil hukukunun genel ilkelerine göre mağdurun fiilden önceki ekonomik durumu ile fiilden sonraki ekonomik durumu arasındaki farktan ibarettir. Maddi zarar, fiili zarar olabileceği gibi kâr yoksunluğu şeklinde de olabilir³⁹⁰. Kasten veya taksirli yaralamalar sonucunda oluşan bedensel zararların kapsamına 6098 sayılı TBK'nın 54. maddesi gereğince tedavi giderleri, kazanç kaybı, çalışma gücünün azalmasından ya da yitirilmesinden doğan kayıplar ile ekonomik geleceğin sarsılmasından doğan kayıplar girmektedir.

Zararın meydana gelmesinde mağdurun da kusurunun varlığı halinde hakkaniyete uygun olarak indirim yapılmaktadır. Uzlaştırma hükümlerinin uygulanmasında da kusura dayalı zararda indirim gözetilmelidir³⁹¹.

3. Manevi Zarar

Kişinin şahıs varlığına yapılan hukuka aykırı fiiller dolayısıyla duyduğu ruhi sarsıntı, acı, elem manevi zarar olarak adlandırılır. Şahıs varlığı ya da kişilik hakları; bir şahsın kişi olarak taşıdığı, hukukça korunan değerlerinin tümünü ifade eder. Bu anlamda hayatı, vücut bütünlüğü, sağlık, hürriyet, şeref, isim, resim, ticari itibari gibi değerler kişilik haklarını oluşturur³⁹². TBK'nın 56. maddesinde bedensel bütünlüğün zedelenmesi halinde manevi tazminata hükmedilebileceği belirtilmiştir.

---

³⁸⁹ Donay, Süheyl, Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi, 1. Baskı, İstanbul, 2009, s.428 (Donay-Şerh).

³⁹⁰ Sezer, s.108.

³⁹¹ Kaymaz/Gökcan, s.138.

³⁹² Kaymaz/Gökcan, s.139.

4. Zarar veya Mağduriyeti Giderme Yöntemleri

Maddi zararın giderilmesi taraflarca kararlaştırılan maddi tazminatın ödenmesi, suç sonucu elde edilen malın iade edilmesi ya da suçun işlenmesi ile elde edilen değerlerin geri verilmesi ya da eski hale getirme şeklinde olabilir³⁹³.

Edim olarak kambiyo senedinin verilmesi kararlaştırılmışsa bundan amaç salt senedin verilmesi değil senedin ödenmesidir. Zira senedin verilmesi ile ödenmesi aynı anlama gelmeyecektir. Bu nedenle uzlaştırma raporunda bu durumun ayrıntılı bir şekilde belirtilmesi gerekir. Senedin ödenmemesi halinde mağdur tahsilde tekrür olmamak koşuluyla uzlaştırma raporu ile ilamlı icra takibi yapabileceği gibi kambiyo senetlerine özgü icra takibi de yapılabilir³⁹⁴.

Manevi zararın giderilmesi para ödenmesi şeklinde ya da parayla ölçülmeyen başka bir edim ile kararlaştırılabilir.

Edim olarak, herhangi bir faaliyeti olmayan mağdurun şüpheli ya da sanık yanında belirli bir süre çalışması³⁹⁵, uygulamada örnek olarak da sosyal medyadan özür mesajı paylaşılması, huzurevinde yiyecek dağıtılması, çocuk izlem merkezlerine giden kız çocuklarına kıyafet bağışı, yaşadığı sokağı süpürme kararlaştırılabilmektedir³⁹⁶.

CMUY'nin 33/1. maddesinde örneksene yoluyla edim türleri sayılmıştır. Buna göre;

-Fiilden kaynaklanan maddî veya manevî zararın tamamen ya da kısmen tazmin edilmesi veya eski hâle getirilmesi,

-Mağdurun veya suçtan zarar görenin haklarına halef olan üçüncü kişi ya da kişilerin maddî veya manevî zararlarının tamamen ya da kısmen tazmin edilmesi veya eski hâle getirilmesi,

-Bir kamu kurumu veya kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluş ile yardıma muhtaç kişi ya da kişilere bağış yapmak gibi edimlerde bulunulması,

-Mağdur, suçtan zarar gören, bunların gösterecekleri üçüncü şahıs veya bir kamu kurumu ya da kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluşun belirli hizmetlerinin geçici süreyle yerine getirilmesi,

³⁹³ Kaymaz/Gökcan, s.140.

³⁹⁴ Erdem, Mustafa Ruhan/Eser, Ferda/Özşahinli, Pakize Pelin, *Uzlaştırma Sorularına Hazırlananlar İçin 100 Soruda Uzlaştırma Uzlaştırmanın El Kitabı*, 3. Baskı, Ankara, 2017, s.235.

³⁹⁵ Şahin/Göktürk, s. 216.

³⁹⁶ Erdem/Eser/Özşahinli, s.199-201.

- Topluma faydalı birey olmayı sağlayacak bir programa katılımın sağlanması,
  - Mağdurdan veya suçtan zarar görenden özür dilenmesi,
- edimin konusu olabilecektir.

5. Uzlaşmaya Konu Edimin Hukuka ve Ahlaka Aykırı Olmaması

Taraflar, edimin konusunda üzerinde serbestçe tasarruf edebilirler. CMUY'de edimin konusu sınırlı olarak sayılmamış, sadece örnekler verilmiştir. Her ne kadar CMUY'nin 33/2. maddesi gereğince uzlaştırma için herhangi bir edim belirleme zorunluluğu bulunmasa da, belirlenmesi halinde edimin konusunun hukuka ve ahlaka aykırı olmaması gerekir.

Edim, emredici hükümlere, genel ahlaka, kamu düzenine ve kişilik haklarına aykırı olmamalıdır³⁹⁷.

Mağdurun faile şiddet uygulaması gibi edimler kişilik haklarına aykırı olacaktır. Anayasa'nın 12. maddesine göre "*Herkes kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir.*" Bu nedenle de edimin belirlenmesinde kişisel haklara uygun olması önemlidir.

Edimin hukuka ve ahlaka aykırı olması halinde uzlaştırmacının tarafları bilgilendirmesi gerekir. Aksi halde Cumhuriyet savcısı ya da mahkeme tarafından rapor onaylanmayacaktır.

CMK'nın 253/19. maddesi gereğince uzlaştırma raporu veya belgesi ilam niteliğinde belgelerden olduğundan edimin belirli veya belirlenebilir olması gerekir³⁹⁸.

Günümüzde uzlaştırma kurumundan etkin bir şekilde yararlanılmaktadır. Ancak uzlaştırmacının şartlarından biri olan zararın giderilmesi konusunda yanlış uygulamaların olduğu gözlenmiştir. Uzlaştırma raporlarında uzlaştırmacının edimsiz olarak sağlandığı ve bu haliyle de uzlaştırmacının hüküm ve sonuç doğurduğu görülmüştür. Her ne kadar CMUY'nin 33/2. maddesi gereğince uzlaşmanın edimsiz sağlanabileceği belirtilmiş ise de CMK'da bu yönde bir düzenleme bulunmadığı gibi aksine edimin yerine getirilmesi yönünde hükümler olduğu görülmektedir. Oysaki uzlaştırmacının temelinde onarıcı adalet, bu kapsamda da mağdurun zararının giderilmesi amacı vardır. Mağdurun zararının maddi ya da manevi olarak giderilmesi gerekmektedir. Aksi halde uzlaştırmacının şikâyetten vazgeçmeden hiçbir farkı

³⁹⁷ Yerdelen v.d., s.237.

³⁹⁸ Yerdelen v.d., s.238.

kalmayacaktır. Failin en azından özür dilemesi ile uzlaşmanın sağlanması yoluna gidilmesi gerektiği kanaatine varılmıştır.

Fail tarafından mağdurun zararının giderilmek istenmesine rağmen mağdurun kabul etmemesi halinde uzlaştırma hükümleri uygulanamamaktadır. Oysa uzlaşmada amaç toplumsal barışın sağlanmasıdır. Mağdurun fail ile hiçbir şekilde bir araya gelmek istememesi halinde pişman olan failin husumeti sonlandırma çabaları da hiçbir sonuç doğurmayacaktır. Olsa olsa sonuç cezanın belirlenmesinde takdiri indirim nedeni olarak kabul edilebileceği gibi, maddi zararın karşılanması halinde ayrıca etkin pişmanlık hükümleri uygulanabilecektir. Bu konuda da yeni bir düzenlemeye ihtiyaç olduğu kanısına varılmıştır.

G. UZLAŞMANIN ÖZGÜR İRADEYE DAYANMASI

Uzlaşmanın özgür iradeye dayanması gerektiği CMK'nın 253/17. maddesinde belirtilmiştir. Buna göre, Cumhuriyet savcısı, uzlaşmanın, tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka uygun olduğunu belirlerse raporu veya belgeyi mühür ve imza altına alarak soruşturma dosyasında muhafaza edecektir.

CMK'nın 253/5. ve CMUY'nin 5/5. maddelerine göre uzlaştırma sürecine başlanmadan önce şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören, hakları, uzlaşmanın mahiyeti ve verecekleri kararların hukukî sonuçları hakkında bilgilendirilir. Bilgilendirme, soruşturma aşamasında Cumhuriyet savcısının, kovuşturma aşamasında hakimin görevidir. İradenin özgür bir şekilde kullanılabilmesi için aydınlatılmış olması gerekir. Uzlaşma iradesi açık ve duraksamaksızın açıklanmalıdır³⁹⁹. İradenin özgür olmaması halinde uzlaşma yönündeki açıklamalar hukuken geçerli olmayacaktır⁴⁰⁰.

---

³⁹⁹ "...sanık ve katılan Hasan Baş'ın soruşturma aşamasında uzlaşmak istediklerini beyan ettikleri, ancak şikâyetçi Osman Şahbudak'ın açık beyanı alınmadan kamu davasının açıldığı saptanmış ise de, katılan ile şikâyetçinin kovuşturma aşamasında alınan beyanlarına göre zararlarının giderilmediğinin anlaşıldığı, 02/03/2011 tarihli duruşmada mağdurlar ile görüşüp zararlarını gidereceklerini ve bu yönde beyanda bulunacaklarını ifade eden sanık müdafii ile sanığın, sonraki tarihli celselerde bu yönde yazılı ya da sözlü beyanda bulunmadıkları dolayısıyla uzlaşma istek ve iradesi bulunmadığı anlaşılmakla, tarafların uzlaşma hususunda açık beyanlarının alınarak uzlaşma kurumunun değerlendirilmesi gerekliliğine uyulmaması eksiklik olarak kabul edilmemiş..." (Yargıtay 12. Ceza Dairesi'nin 18.11.2014 tarihli ve 2014/2313 Esas ve 2014/23110 Karar sayılı kararı).

⁴⁰⁰ Soygüt Arslan, s.133.

H. UZLAŞMANIN CUMHURİYET SAVCISI VEYA HAKİM TARAFINDAN SAPTANMASI

CMK'nın 257/17. maddesinde uzlaştırmanın geçerli olabilmesi için uzlaştırma raporunda Cumhuriyet savcısının onayının zorunlu olduğu belirtilmiştir. Kovuşturma aşamasında uzlaştırma raporunun hakim tarafından onaylanması gerekir. Bu şekilde uzlaştırma raporlarına hukuki nitelik kazandırılmaktadır⁴⁰¹. Hakim ve Cumhuriyet savcısı tarafından uzlaştırmaya ilişkin tüm işlemler denetlenerek uzlaştırma raporunun geçerliliği tespit edilecektir. Madde metninden de anlaşılacağı üzere edimin hukuka aykırı olması dışında hakim ve Cumhuriyet savcısının edim konusunda denetleme yetkisi bulunmamaktadır.

İ. ZARARIN UZLAŞMAYA UYGUN OLARAK GİDERİLMESİ

Gerek CMK'da gerekse CMUY'de uzlaştırmanın geçerlilik koşulu olarak zararın giderilmesi konusunda anlaşmaya varılması sayılmamıştır. Ancak edim konusunda anlaşılması halinde anlaşmaya uygun olarak edimin de yerine getirilmesi gerekmektedir. Edimin yerine getirildiği konusunda mağdurun beyanları yeterli olup gerçekten edimin yerine getirilip getirilmediğinin araştırılması gerekmemektedir. Edimin yerine getirildiğinin mağdur tarafından beyan edilmesi halinde kovuşturmaya yer olmadığı ya da düşme kararı verilecektir. CMK'nın 253/19. maddesine göre edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde soruşturma aşamasında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir.

II. UZLAŞTIRMAYA İLİŞKİN ÖZEL DURUMLAR

A. UZLAŞMA HÜKÜMLERİNİN ZAMAN BAKIMINDAN UYGULANMASI

1. Görülmekte Olan Davalarla İlgili Uygulama

Uzlaşma kurumu bir görüşe göre ceza muhakemesi hukuku kurumudur⁴⁰². Usul hükümlerinin zaman bakımından uygulanmasında derhal uygulama ilkesi geçerlidir⁴⁰³. Yani muhakeme kuralı yürürlüğe girdiği andan itibaren tüm usul

---

⁴⁰¹ Soygüt Arslan, s.134.

⁴⁰² Kaymaz/Gökcan, s.145.

⁴⁰³ Toroslu/Fezyioğlu, s.15.

işlemleri için uygulanır. Önceki kuralın sanığın lehine olup olmamasının da bir önemi yoktur⁴⁰⁴. Bu nedenle önceki kanun zamanında tamamlanmış işlemlerde yeni usul kuralları uygulanmaz.

Diğer bir görüşe göre uzlaşma sonucunda ceza ilişkisi sona ereceğinden uzlaşmanın ceza hukuku kurumu niteliği de bulunmaktadır⁴⁰⁵.

Uygulamada uzlaşma karma nitelikli bir kurum olarak kabul edilmektedir. Bu kapsamda TCK'nın 7/2. maddesi gereğince önceki kanun ve sonraki kanunun farklı olması halinde failin lehine olan kanun uygulanacaktır. Bu nedenle bir suçun sonradan uzlaşma kapsamına alınması halinde uzlaşma hükümleri uygulanacaktır.

2. Kesinleşen Hükümlerde Uzlaşma Uygulaması

Uzlaşmanın karma nitelikli bir kurum olması nedeniyle uygulamada kesinleşen kararlarda olduğu gibi infaz edilmiş kararlarda da uyarılama yargılaması yapılmaktadır⁴⁰⁶. Uyarılama yargılaması sonucu düşme kararı verilmesi halinde sonraki suçta şartların varlığı halinde mahkûmiyet kararı yerine hükmün açıklanmasının geri bırakılması ya da hapis cezasının ertelenmesi kararları verilebilecektir.

B. SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLARLA İLGİLİ UZLAŞMA

Suçta sürüklenen çocuklar yönünden 5560 sayılı kanun değişikliği öncesinde çocuklarla ilgili uzlaşma soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olan veya kasten işlenen ve alt sınırı iki yılı aşmayan hapis veya adli para cezasını gerektiren ya da taksirle işlenen suçlarda uygulanmaktaydı. Değişiklik sonrasında ise CMK'nın uzlaşmaya ilişkin hükümleri suça sürüklenen çocuklar bakımından da uygulanır hükmü ile çocuklar yönünden kapsam daraltılmıştır.

Sadece çocuklar için uzlaşmaya tabi suçlar kasten yaralama (m.86/1, 86/2, 86/3-a-b-c-d-e), insan üzerinde deney (m.90/1), organ veya doku ticareti (m.91/2),

⁴⁰⁴ Şahin-Muhakeme, s.45.

⁴⁰⁵ Kaymaz/Gökcan, s.146.

⁴⁰⁶ "... Somut olayda da, TCK'nın 157. maddesi gereğince verilen mahkûmiyet hükmünün kesinleşmesinden sonra 02.12.2016 tarih ve 29906 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak aynı tarihte yürürlüğe giren 6763 sayılı Kanun'un 34. maddesi ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 253 ve 254. madde fıkraları gereğince, uzlaşma kapsamına alınan basit dolandırıcılık suçundan dolayı uzlaştırma işlemlerinin yapılması gerektiğinden, itirazın bu nedenlerle kabulü yerine, yazılı şekilde reddine karar verilmesinde isabet bulunmadığından, kanun yararına bozma atfen düzenlenen ihbarnamedeki düşünce yerinde görülmele ... BOZULMASINA." (Yargıtay 15. Ceza Dairesi'nin 14.05.2019 tarihli ve 2019/3804 Esas ve 2019/5562 Karar sayılı kararı).

terk (m.97/1), yardım veya bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi (m.98/1-2), çocuk düşürtme (m.99/2-2.cümle), kısırlaştırma (m101/2), şantaj (m.107), siyasi hakların kullanılmasının engellenmesi (m.114/1), inanç, düşünce ve kanaat hürriyetinin kullanılmasını engelleme (m.115/1-2-3), iş ve çalışma hürriyetinin ihlali (m.117), sendikal hakların kullanılmasının engellenmesi (m.118), nefret ve ayrımcılık (m.122), haber içeriğinin engellenmesi (m.124/1), kamu görevlisine hakaret (m.125/3-a), kişisel verilerin kaydedilmesi (m.135), verileri yok etmeme (m.138), taksirli iflas (m.162), karşılıksız yararlanma (m.163), suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi (m.165), bilgi vermeme (m.166).

C. FAİL VE MAĞDURUN BİRDEN FAZLA OLMASI

1. Suçun Birden Çok Kimse Tarafından İşlenmesi

Aynı eylemin birden çok fail tarafından gerçekleştirilmesi halinde CMK'nın 255. maddesi ile CMUY'nin 7/2. maddesine göre yalnızca uzlaşan kişi hakkında uzlaşma hükümleri uygulanabilir. Eylemin iştirak halinde işlenip işlenmemesinin de bir önemi yoktur.

TCK'nın 73/5. maddesine göre şikâyete tabi olup iştirak halinde işlenen suçlarda faillerden biri hakkında şikâyetten vazgeçilmesi diğer failleri de kapsayacaktır. Ancak uzlaşma ve şikâyetin geri alınması aynı anlama gelmemektedir. Bu nedenle şikâyete tabi olamayan suçlarda faillerden bir kısmı ile uzlaşılması tamamı yönünden sonuç doğurmayacaktır. Yani şikâyetin geri alınmasında diğer failler yönünden sirayet söz konusu olacak iken uzlaşmanın sirayeti söz konusu olmayacaktır⁴⁰⁷. Bu halde mağdur, failin kişisel özellikleri, siyasi düşünceleri ya da hiçbir sebep olmaksızın faili uzlaştırma kurumunun dışına çıkararak mağdura yargılamada tasarruf hakkı tanınmış olacaktır⁴⁰⁸.

Birden fazla fail tarafından işlenen suçlarda zararın ne şekilde giderileceği konusunda açıklık yoktur. Faillerden birinin uzlaşması durumunda zararın payına düşeni mi yoksa tamamını mı ödeyeceği konusu belirsizdir. Her halükarda zararın giderilmesi uzlaştırmanın zorunlu unsurlarından sayılmaması nedeniyle zararın ne şekilde giderileceği konusunda mağdur ve failin anlaşmaları yeterli olacaktır.

⁴⁰⁷ Ketizmen, Muammer, "Uzlaşmanın Sirayet Etmezliği İlkesinin Sonucu Olarak Mağdurun Yargılanacak Kişiyi Seçebilme Yetkisi", *Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı:2, Yıl:2012, s.7.

⁴⁰⁸ Özen, Mustafa, "5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Üzerine Düşünceler", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı:68, Yıl:2007, s.405.

Faillerden birinin mağdurun zararının tamamını gidererek uzlaşılması halinde giderilebilecek maddi zarar olmasa da diğer faille de sonradan uzlaşılması mümkündür. Zira maddi zarar dışında başka bir edimin kararlaştırılması ile de uzlaşılması mümkündür⁴⁰⁹.

2. Mağdur veya Zarar Görenlerin Çokluğu

Aynı eylem sonucu birden fazla kişi mağdur olmuş ya da zarar görmüşse CMUY'nin 7/3. maddesine göre uzlaşmanın sağlanabilmesi için mağdur veya suçtan zarar görenlerin tamamının uzlaşmayı kabul etmesi gerekir.

CMUY'nin 7/4. maddesine göre; *“Birden fazla suç olmasına rağmen kanunda tek ceza öngörülen hâllerde her suç için ayrı ayrı uzlaştırma yapılır.”* hükmüne CMK'da yer verilmemiştir. Birden fazla suç olmasına rağmen tek ceza öngörülen haller TCK'nın 42. maddesinde biri diğerinin unsurunu veya ağırlaştırıcı nedenini oluşturması dolayısıyla tek fiil sayılan suç olarak tanımlanan bileşik suç, TCK'nın 43. maddesinde bir suç işleme kararının icrası kapsamında, değişik zamanlarda bir kişiye karşı aynı suçun birden fazla işlenmesi ile aynı suçun birden fazla kişiye karşı tek bir fiille işlenmesi olarak tanımlanan zincirleme suç ve TCK'nın 44. maddesinde işlediği bir fiil ile birden fazla farklı suçun oluşmasına sebebiyet veren kişi, bunlardan en ağır cezayı gerektiren suçtan dolayı cezalandırılması şeklinde tanımlanan fikri içtimadır. CMK'nın 253/7. ve CMUY'nin 7/3. maddeleri CMUY'nin 7/4. maddesi ile birlikte değerlendirildiğinde fikri içtima hükümlerinin uygulanmasını gerektiren durumlar haricinde aynı fiil sonucu birden fazla kişi mağdur olmuş ya da zarar görmüşse mağdur veya suçtan zarar görenlerin hepsinin uzlaşmayı kabul etmesi gerekir. Mağdur ya da suçtan zarar görenlerden birinin uzlaşmayı kabul etmemesi halinde ise uzlaştırma işlemi sonuçsuz kalacaktır. Örneğin müşterek mülkiyete konu bir mala yönelik suç teşkil eden fiilde mağdur ya da suçtan zarar görenlerin hepsinin uzlaşmayı kabul etmesi gerekir. Ancak aynı neviden fikri içtima hükümlerini uygulanmasını gerektiren aynı suçun birden fazla kişiye karşı tek bir fiille işlenmesi durumunda ise tek ceza öngörüldüğü için her suç için ayrı ayrı uzlaştırma yapılması mümkün olacaktır. Bu halde ise mağdur ya da suçtan zarar görenlerden birinin uzlaşma teklifini reddetmesi halinde uzlaştırma süreci uzlaştırmayı kabul eden mağdurlar bakımından devam eder. Örneğin TCK'nın 89/4. maddesinde düzenlenen birden fazla kişinin taksirle yaralanmasında mağdur bazında

⁴⁰⁹ Kaymaz/Gökcan, s.152.

uzlaştırma işlemleri yapılıp, uzlaşan mağdur yönünden uzlaştırma sonuçlanır. Ancak aynı mağdura karşı farklı tarihlerde aynı suçun işlenmesi halinde her bir eylem bakımından ayrı ayrı uzlaştırma yoluna gidilmeyip bir defa uzlaştırma yoluna başvurulacaktır.

D. UZLAŞMA İRADESİNDEN VAZGEÇİLMESİ

Uzlaşma teklifinin kabulü halinde uzlaşma müzakerelerinin yapılması kararlaştırılmasına rağmen şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin kendisi veya kanunî temsilcisi ya da vekili müzakerelere katılmaktan imtina ederse, CMK'nın 253/13. maddesine göre uzlaşmayı kabul etmemiş sayılır.

CMUY'nin 5/1. maddesine göre uzlaşma anlaşması yapılanaya kadar uzlaşma iradesinden vazgeçilebilir. Uzlaşma sağlandıktan sonra ise mağdurun bundan vazgeçmesinin hukuki bir sonucu olmayacaktır. Ancak mağdur veya suçtan zarar görenin, failin edimini yerine getirmek istemesine rağmen bu edimi kabul etmeyerek uzlaşmanın sonuç doğurmasını engellemesi mümkün olabilecektir. Bu halde de genel hükümlere göre tevdi yeri belirlenerek failin edimini yerine getirmesi sağlanabilir⁴¹⁰.

Uzlaşma sağlandıktan sonra failin edimini yerine getirmekten vazgeçmesi halinde ise uzlaşma belgesi ilam niteliğinde olacağından icra takibine konulabilir. Edimin ifasının sonraya bırakılması halinde kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verileceğinden bu halde de ertelenen kamu davası açılacaktır⁴¹¹.

E. UZLAŞTIRMA ÜCRETİ VE UZLAŞTIRMA GİDERLERİ

CMK'nın 253/22. maddesine göre uzlaştırmacı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri yargılama giderlerinden sayılmaktadır. Uzlaştırmacının yol giderleri ile taraflara yapılan tebligat giderleri diğer ücretlerdendir. Uzlaştırmacının gerçekleşmesi halinde bu giderler Devlet Hazinesi üzerinde bırakılır. Uzlaştırmacının sağlanamaması halinde ise suçun sübutuna yönelik karar verilmesi halinde bu giderlerden sanık sorumlu olacaktır. Ancak soruşturma aşamasında şikâyete tabi suçlarda uzlaştırmacının sağlanamamasına rağmen kovuşturma aşamasında şikâyetten vazgeçilmesi halinde de düşme kararı verileceğinden sanığın yargılama giderlerinden sorumluluğu söz konusu olmayacaktır.

---

⁴¹⁰ Kaymaz/Gökcan, s.154.

⁴¹¹ Kaymaz/Gökcan, s.154.

CMK'nın 327/1. maddesine göre hakkında beraat veya ceza verilmesine yer olmadığına karar verilen kişi, sadece kendi kusurundan ileri gelen giderleri ödemeye mahkûm edilir. Suç işlemediği gerekçesiyle soruşturma aşamasında uzlaştırma görüşmelerine katılmaktan imtina eden sanığın beraat etmesi halinde yargılama giderlerinden sorumlu tutulamayacağı değerlendirilmiştir. Zira suç işlemeyen bir kişi hakkında suç işlediği yolunda şikâyette bulunulması halinde, suç işlemeyen kişinin uzlaştırma görüşmelerine katılmaması olağandır. Bu halde de zarara kendisinin sebep olduğu düşünülemez.

Uzlaştırma görüşmelerinin sonuçsuz kalmasına rağmen CMK'nın 253/16. maddesine göre şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören uzlaştıklarını gösteren belge ile en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar Cumhuriyet savcısına başvurarak uzlaştıklarını beyan edebilirler. Aynı şekilde CMUY'nin 26. maddesine göre kovuşturma evresinde uzlaştırmanın uygulanabileceği hâllerde, yapılan uzlaşma teklifinin reddedilmesine rağmen hüküm verilinceye kadar sanık ile mağdur, katılan veya suçtan zarar görenin aralarında uzlaşmaları halinde; taraflarca niteliğine uygun düştüğü ölçüde Ek-3'te yer alan uzlaştırma raporu örneği'ne uygun bir uzlaşma belgesi düzenlenir ve mahkemeye sunulursa, hâkim bu belgeyi 25/4-5. maddesinde belirtilen kıstaslara göre inceler ve değerlendirir. Bu halde uzlaştırma giderleri yine Devlet Hazinesi üzerinde bırakılacaktır.

Uzlaştırmacıya Adalet Bakanlığı tarafından Uzlaştırmacı Asgari Ücret Tarifesi'ne göre her yıl belirlenen ücret ödenir. 2019 yılı ücret tarifesinin 4. maddesinde uzlaştırma ücretinin uzlaştırmacının şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin yaşı, eğitimi, sosyal ve ekonomik durumu gibi belirgin farklılıklarını değerlendirmede ve tarafları uzlaştırmadaki becerisi, süreçte gösterdiği gayret, taraf sayısı, uyumsuzluğun kapsam ve niteliği dikkate alınarak bu tarifede gösterilen alt ve üst sınırlar arasında belirleneceği belirtilmiştir. Aynı tarifenin 8. maddesine göre uzlaştırmacıya ödenecek ücretin uzlaştırmacının olumlu ya da olumsuz sonuçlanmasına ve kişi sayısına göre alt ve üst sınırları belirtilen ücretin tarifenin 4. maddesindeki kıstaslar değerlendirilerek belirlenecektir.

F. UZLAŞTIRMANIN SORUŞTURMA VE ZAMANAŞIMI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

1. Soruşturmanın Sürdürülmesi ve Koruma Tedbirleri

CMK'nın 253/3. ve CMUY'nin 7/8. maddelerine göre uzlaşma teklifinde bulunulması veya teklifin kabul edilmesi, soruşturma konusu suça ilişkin delillerin toplanmasına ve koruma tedbirlerinin uygulanmasına engel değildir. Suçun uzlaşma kapsamında olduğunun tespiti sonucu Cumhuriyet savcısı uzlaştırma işlemleri için gerekli işlemleri gerçekleştirirken delil toplamaya ve koruma tedbirlerine başvurmaya da devam edecektir⁴¹².

2. Uzlaşma ve Dava Zamanaşımı

CMK'nın 253/21. maddesinde uzlaşma sürecinde dava zamanaşımı ile dava süresinin akıbeti belirtilmiştir. Buna göre şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenden birine ilk uzlaşma teklifinde bulunulduğu tarihten itibaren, uzlaştırma girişiminin sonuçsuz kaldığı ve en geç, uzlaştırmacının raporunu düzenleyerek uzlaştırma bürosuna verdiği tarihe kadar dava zamanaşımı ile kovuşturma koşulu olan dava süresi işlemez.

TCK'nın 37/3. maddesinde dava zamanaşımı kesildiğinde, zamanaşımı süresinin yeniden işlemeye başlayacağı belirtilmiştir. Bu nedenle zamanaşımının işlememesinden anlaşılması gereken zamanaşımının durmasıdır⁴¹³.

G. TARAFLARIN AYRI YERLERDE İKAMET ETMESİ HALİNDE UZLAŞTIRMANIN YÜRÜTÜLMESİ

Tarafların farklı yerlerde ikamet etmesi halinde tebligatla ya da istinabe yoluyla uzlaştırma teklifinde bulunulabilmesi mümkündür. Uzlaştırmacının taraflardan birinin bulunduğu yere gitmesi gereken hallerde ulaşım giderleri de kendisine ödenecektir. CMK'nın 253/12. ve CMUY'nin 17/1. maddelerine göre uzlaştırmacı, dosya içindeki belgelerin birer örneği kendisine verildikten itibaren en geç otuz gün içinde uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırmazsa uzlaştırma bürosu bu süreyi en çok yirmi gün daha uzatabilir.

⁴¹² Yerdelen-Uzlaştırmanın Esasları, s.38.

⁴¹³ Kaymaz/Gökcan, s.158.

III. SORUŞTURMA VE KOVUŞTURMA EVRESİNDE UZLAŞMA UYGULAMASIVE UZLAŞMANIN SONUÇLARI

A. SORUŞTURMA AŞAMASINDA UZLAŞTIRMA UYGULAMASI

Uzlaşma muhakeme şartı olduğundan, suçun uzlaşma kapsamında olduğunun tespiti halinde öncelikle uzlaşma hükümleri uygulanır. Uzlaşma hükümleri uygulanmaksızın dava açılması halinde ise iddianamenin iadesi gerekir. Dava açıldıktan sonra dahi muhakeme şartları re'sen kontrol edilecektir. Kural olarak uzlaştırma soruşturma aşamasında Cumhuriyet savcısının kontrol ve denetiminde gerçekleşir⁴¹⁴. Kamu davasının açılabilmesini ve açılmış olan dava hakkında yargılama yapılabilmesini sağlayan koşulların tümüne ceza muhakemesi şartları denilmektedir. Söz konusu şartlar bir diğer yönüyle, muhakeme engeli olarak da nitelenebilir⁴¹⁵. Ceza muhakemesi hukukunda, soruşturma ve kovuşturma yapılabilmesi için aranan şartlar ile mahkemenin yargılama yapabilmesi için aranan şartların hepsine muhakeme engelleri denilmektedir⁴¹⁶.

Uzlaşma kurumunun amaca hizmet edebilmesi için uzlaşmanın sağlanmasının ve sağlanamamasının sonuçları hakkında taraflara ayrıntılı şekilde bilgi verilmesi gerekir.

1. Cumhuriyet Savcısının Kanıtları ve Suç Vasfını Değerlendirme Aşaması

Suçun konusunu oluşturan eyleme ait delillerin toplanmasından sonra bunların değerlendirilmesi gerekir. Delillerin değerlendirilmesi hükmü verecek makamın toplanan delillere göre bir görüşe vararak bu görüşlerini kararlarında kullanmalarındır⁴¹⁷. Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 10/2. maddesinde soruşturmaya konu suçun uzlaştırmaya tâbi olması ve iddianame düzenlenmesi için yeterli şüphenin bulunması hâlinde, soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısının dosyayı uzlaştırma bürosuna göndereceği belirtilmiştir. Yeterli şüpheden anlaşılması gereken yapılacak yargılama neticesinde eldeki delillere göre sanığın mahkûm olma ihtimalinin beraat etme ihtimalinden daha fazla

⁴¹⁴ Yerdelen, Erdal, *Kovuşturma Evresinde Uzlaştırma Usulü* (Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, Ceza İşleri Genel Müdürlüğü Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı, Ankara, 2018, Yayın No:1), s.133 (Yerdelen-Kovuşturma).

⁴¹⁵ Şahin-Muhakeme, s.51.

⁴¹⁶ Ünver, Yener/Hakeri, Hakan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 9. Baskı, Ankara, 2014, s.87.

⁴¹⁷ Yerdelen, Erdal, *Ceza Muhakemesinde Hükmün Gerekeşi*, 1. Baskı, Ankara, 2015, s.211. (Yerdelen-Gerekçe)

olmasıdır⁴¹⁸. Ancak CMUY'nin 10/1. maddesi gereğince dava açılmasını gerektirecek yeterli delilin bulunmaması halinde kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verileceğinden bu halde ayrıca uzlaşma hükümleri uygulanmayacaktır.

Uzlaşma hükümleri, eylemin cezalandırılabilir olması halinde uygulanabilir. Failin akıl hastası, küçük, sağır ve dilsiz olması hallerinde kusur yeteneği bulunmadığından faile ceza verilemez. Bu kişilere ceza verilemeyecek olup güvenlik tedbirleri uygulanacağından uzlaşma hükümleri de uygulanmayacaktır. Ancak hem ceza hem de güvenlik tedbirlerinin uygulanması halinde uzlaşma hükümleri uygulanacaktır⁴¹⁹.

Uzlaşmaya tabi bir suçta uzlaşma hükümlerinin uygulanmaksızın dava açılması halinde iddianame iade edilebilecektir. Ancak Cumhuriyet savcısının yaptığı hukuki nitelermeye göre suçun uzlaşma kapsamında olmadığını takdir ederek kamu davası açması hâlinde, mahkemenin hukuki nitelermenin yanlış olduğu ve fiilin uzlaşma kapsamında olduğu gerekçesiyle iddianamenin iadesi kararı verme yetkisi yoktur⁴²⁰.

CMUY'nin 31/12. maddesine göre, “Resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma veya kovuşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye, sanığa veya kanunî temsilcisine ulaşılamaması hâlinde soruşturma veya kovuşturma konusu suçla ilgili uzlaştırma yoluna gidilmez.” hükmü gereğince dava açılmasını gerektiren hallerin varlığı halinde yine uzlaştırma yoluna gidilmeyecektir.

Uzlaştırma bürosu tarafından kendisine tevzi edilen dosyada uzlaştırmacı suçun sübutuna yönelik değerlendirme yapamaz. Ancak uzlaşma kapsamında olmamasına rağmen görevlendirilirse uzlaştırmacı dosyayı iade etmelidir⁴²¹. Zira CMK'nın 253/14. maddesine göre “Uzlaştırmacı, müzakereler sırasında izlenmesi gereken yöntemle ilgili olarak Cumhuriyet savcısıyla görüşebilir; Cumhuriyet savcısı,

⁴¹⁸ Centel/Zafer, s.92; Parlar, Ali/Hatipoğlu, Muzaffer, *5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Yorumu*,1.Cilt, 1. Baskı, Ankara, 2008, s.794.

⁴¹⁹ Adalet Bakanlığı/Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, s.40.

⁴²⁰ “... 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 170. maddesinde iddianamede bulunması gereken hususların neler olacağıın gösterildiği, aynı kanunun 174/1. maddesinde ise iddianamenin hangi hallerde iadesine karar verileceğinin belirtildiği, aynı maddenin 2. fıkrasında ise suçun hukuki nitelendirmesi sebebiyle iddianame iade edilemez” hükmü karşısında, Cumhuriyet Savcısının hukuki vasıflandırılmasına dayanılarak iddianame iade edilemeyeceği gibi yargılama sırasında üst dereceli mahkemenin görevli olduğu kanısına varıldığında görevsizlik kararı verilebileceği gözetilmeksizin, itirazın bu yönde kabulü yerine yazılı şekilde reddine karar verilmesinde isabet görülmediğinden 5271 sayılı CMK'nın 309. maddesi uyarınca anılan kararın bozulması lüzumu kanun yararına bozma talebine dayanılarak ihbar olunmuştur. Kanun yararına bozma istemi yerinde görüldüğünden ... BOZULMASINA.” (Yargıtay 2. Ceza Dairesi'nin 09.04.2007 tarihli ve 2007/4240 Esas ve 2007/5035 Karar sayılı kararı).

⁴²¹ Erdem/Eser/Özşahinli, s.87.

uzlaştırmacıya talimat verebilir.” hükmü gereği uzlaştırmacı, işlemlerinde Cumhuriyet savcısı ile görüőebilecektir. Ancak Cumhuriyet savcısı suçun uzlaşma kapsamında kaldığı nitelemesinde ısrarcı ise uzlaştırma işlemleri tamamlanmalıdır⁴²².

2. Uzlaşma Teklifi

Uzlaşma teklifi, *“soruştırmaya ve kovuştırmaya konu suçun uzlaştırma kapsamında olması ve uzlaştırma hükümlerinin uygulanması için büroya gönderilmesi halinde, büro tarafından görevlendirilen uzlaştırmacı tarafından şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene ya da kanuni temsilcisine; uzlaşmanın mahiyetinin, uzlaşmayı kabul veya reddetmesinin hukuksal sonuçlarının anlatılarak uzlaştırma yolunun denenmesini isteyip istemediğinin sorulmasıdır*⁴²³”.

CMUY’nin 29/2. maddesine göre; *“Müştekinin veya suçtan zarar görenin özel hukuk tüzel kişisi olması hâlinde vekâletnamede özel yetki var ise vekile de uzlaşma teklifinde bulunulabilir.*” hükmü nedeniyle teklifin bizzat tarafa yapılmasını zorunlu olmadığı belirtilmiştir.

6763 sayılı Kanun değişikliği öncesinde soruştırma aşamasında uzlaştırma teklifi Cumhuriyet savcısı veya talimatı üzerine adli kolluk görevlisi tarafından yapılıyordu. Ancak gerekli eğitim alınmadan ve tarafların yeterince bilgilendirilmemesi nedeniyle uzlaştırmadan beklenen yarar elde edilemiyordu. Zira uzlaştırmada tecrübe, bilgi birikimi ve emek olmalıdır⁴²⁴. Değişiklik sonrasında ise bu yetkinin sadece uzlaştırma bürosu tarafından görevlendirilen uzlaştırmacılar tarafından yerine getirilmesiyle uzlaştırma süreci daha sağlıklı bir şekilde yürütölmeye başlanmıştir.

Yine değişiklik öncesinde uzlaştırma teklifinin önce şüpheliye sonra mağdura yapılması usulünden vazgeçilerek tamamen uzlaştırmacının takdirine bırakılmıştir. Özellikle mala karşı işlenen suçlarda zararın belirlenmesi amacıyla öncelikle mağdurla görüşülerek zararın miktarı ya da başka bir edim talep ediliyorsa bunun öğrenilmesi sonucu şüpheli ile görüşülmesi uzlaştırma sürecini de hızlandıracaktır.

CMUY’nin 12/5. maddesine göre *“Uzlaşma teklifi suçun işlendiği tarihten itibaren bir aylık süre geçmeden yapılamaz.*” düzenlemesi ile olayın hemen sonrasında özellikle mağdurun kızgınlığı geçtikten sonra uzlaştırma işlemlerine

⁴²² Erdem/Eser/Özşahinli, s.87.

⁴²³ Erdem/Eser/Özşahinli, s.91.

⁴²⁴ Çetintürk-Uzlaştırma, s.503.

başlanması uzlaşmanın başarı ile sonuçlanması ihtimali nazara alındığında yerinde olmuştur.

CMUY'nin 7/11. maddesine göre uzlaştırmacı görevini bizzat yerine getirmekle yükümlü olup bu görevini devredemez.

a. Tarafların Davet Edilmesi

Uzlaşma süreci tarafların davet edilmesi ile başlar. Uzlaştırmacı şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur. Şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görenin reşit olmaması ya da kısıtlı olması hâli ile mağdur veya suçtan zarar görenin ayırt etme gücü bulunmaması durumunda uzlaşma teklifi kanunî temsilcilerine yapılacaktır.

Uzlaşma teklifi yazılı ya da sözlü olarak yapılabilir. Uzlaşma teklifi bizzat yapılması gerektiğinden failin ceza infaz kurumunda olması halinde bulunduğu yere de gidilebilir. Hükümlü veya Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelik 19/3. maddesine göre uzlaştırmacı görevlendirme belgesinin ibrazı üzerine, mesai gün ve saatleri içerisinde konuşulanları başkalarının duymayacağı, ancak görüşmenin görevlilerce izlenebileceği bir ortamda, açık görüş usulüne tâbi olarak tutuklu ile görüşülebilir. Bu kişilerin uzlaştırmacı ile yazışmaları denetime de tâbi tutulmaz.

CMK'nın 253/4. ve CMUY'nin 29/3. maddelerine göre uzlaştırmacı, uzlaşma teklifini büro aracılığıyla açıklamalı tebligat, istinabe veya ses ve görüntü bilişim sistemi (SEGBİS) yoluyla da yapabilir.

CMUY'nin 29/4. maddesine göre uzlaşma teklif formunun istinabe suretiyle imzalatılması gereken hâllerde, teklif formu tarafın bulunduğu yer Cumhuriyet Başsavcılığı istinabe bürosu aracılığıyla imzalatılır.

CMUY'nin 29/5. maddesine göre uzlaştırmacı tarafından yapılacak uzlaşma teklifi, Ek-4'te yer alan uzlaşmanın mahiyeti ile uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukukî sonuçlarının bulunduğu uzlaşma teklif formunda yer alan bilgilerin açıklanması ve teklif formunun hazır bulunan ilgiliye imzalatılarak verilmesi suretiyle yapılır. Uzlaştırmacı tarafından bilgilendirme yükümlülüğünün yerine getirildiğine ve uzlaşma teklifinde bulunulduğuna ilişkin formun imzalı örneği uzlaştırma evrakı içine konulur.

CMUY'nin 29/6. maddesine göre; *“Uzlaştırmacının uzlaşma teklifinde bulunacağı şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar gören ya da kanunî temsilcilerine iletişim araçlarıyla ulaşılamaması hâlinde açıklamalı uzlaşma teklifi*

büro aracılığıyla yapılır. Bu işlem uzlaştırmacının, büroya başvurarak teklif formunu vermesi üzerine gerçekleştirilir.” Uzlaştırma Yönetmeliği ve 7201 sayılı Tebligat Kanunu hükümleri uyarınca kendisine uzlaştırma işlemlerini gerçekleştirmek üzere dosya tevdi edilen uzlaştırmacının öncelikle uzlaştırma teklifi yapılacak ilgililere telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi araçlardan yararlanılmak suretiyle uzlaştırma teklifi yapmak üzere çağrı yapması, şayet belirtilen şekilde çağrı yapılamaz ise bu defa uzlaştırmacının ilgili savcılık nezdinde kurulmuş uzlaştırma bürosundan uzlaşma teklifi yapılmasını talep etmesi gerekir. Böyle bir taleple karşılaşan büronun da muhatabına ulaşamaması durumunda öncelikle muhatabın bilinen son adresine tebliğ yapması, tebligatın iade gelmesi durumunda bu defa muhatabın mernis adresinin tespitini yaparak tebligat zarfı üzerine söz konusu adresin mernis adresi olduğunu belirtmeden tebliğ yapması, yine tebligatın iade gelmesi durumunda bu defa tebligat parçası üzerine adresin mernis adresi olduğu ve 7201 sayılı Kanun'un 21/2. maddesi uyarınca işlem yapılması belirterek tebliğ yapması gerekir.

CMUY'nin 29/7. maddesine göre uzlaşma teklifi çağrı telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi araçlardan yararlanılmak suretiyle de yapılabilir. Ancak, bu çağrı uzlaşma teklifi anlamına gelmez.

Tarafların Türkçe bilmemesi halinde uzlaştırma işlemlerinde nasıl bir yol izleneceği konusunda CMK'da düzenleme olmamakla birlikte CMUY'nin 5/4. maddesinde bu konuya açıklık getirilmiştir. Buna göre; *“Şüpheli, sanık, mağdur, suçtan zarar gören veya bu kişilerin kanunî temsilcileri Türkçe bilmiyorsa veya engelli ise Kanununun 202. maddesi hükmü uygulanır.”* düzenlemesi ile gerek iletişim araçlarının tercüman aracılığı ile kullanılması, gerekse büro tarafından gönderilen uzlaşma teklifinin tercüme edilerek gönderilmesi gerekecektir. Ayrıca Türkçe bilmeyen tarafın müzakereye katılması halinde de tercüman bulundurulması gerekecektir.

Uygulamada uzlaşma tekliflerinin tarafların dosyaya bildirdiği son adresine gönderilmediği, adres araştırmasının yeterince yapılmaması nedeniyle uzlaştırmacının sağlanamadığına dair raporlar düzenlendiği, bu raporlara da Cumhuriyet savcıları ile hakimler tarafından itibar edildiği görülmektedir. Yine iletişim araçları ile tarafların çağrılmasına rağmen teklifi kabul etmemeleri ya da görüşmeler için gelmemeleri halinde iletişim araçları ile yapılan uzlaşma teklifinin geçerli kabul edilerek büro

aracılığı ile tebligatların gönderilmediği görülmüştür. Bu nedenle usuli işlemlerin denetlenmesinde daha dikkatli olunması gerektiği kanaatine varılmıştır.

b. Uzlaşma Teklifinin Açıklamalı Tebligat Yoluyla Yapılması

Uzlaşma teklifinde esas olan uzlaştırmacının tarafları bir araya getirip tarafları bilgilendirmesidir. Ancak uzlaştırmacı taraflara iletişim araçlarıyla veya bizzat buldukları yere giderek ulaşamaması halinde taraflara açıklamalı davetiye gönderilebilir. CMK'nın 253/4. ve CMUY'nin 29/3. maddelerine göre uzlaştırmacı, uzlaşma teklifini büro aracılığıyla açıklamalı tebligat, istinabe veya ses ve görüntü bilişim sistemi (SEGBİS) yoluyla da yapabileceği belirtilmiştir.

CMUY'nin 29/6. maddesine göre uzlaştırmacının uzlaşma teklifinde bulunacağı şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar gören ya da kanunî temsilcilerine iletişim araçlarıyla ulaşılamaması hâlinde açıklamalı uzlaşma teklifi büro aracılığıyla yapılır. Uzlaşma teklif formunun gönderilmesi halinde uzlaşmanın mahiyeti, niteliği ve hukukî sonuçlarını anlatan bir bilgilendirme yazısı hazırlanarak uzlaşma teklif formuyla birlikte uzlaştırma bürosuna verilerek taraflara tebliğ edilmelidir⁴²⁵. Bilgilendirme yazısında uzlaştırmanın sonuçlarını ve taraflara sağlayacağı yararlar bulunmalıdır. Ayrıca kendi iletişim bilgilerini de ekleyerek tarafların tereddüt ettiği ya da anlamadığı konularda kendisinden rahatça bilgi almalarını da sağlamalıdır⁴²⁶. CMK'nın 253/4. maddesine göre taraflar kendilerine gönderilen tebligata üç gün içinde cevap vermemeleri halinde teklifi reddetmiş sayılırlar.

Uzlaştırmanın amacına ulaşabilmesi için tebligatın usulüne uygun şekilde yapılması gerekir. Bu nedenle öncelikle tarafların dosyaya beyan ettikleri adreslerine tebligat gönderilmeli, bu adreslerinde bulunamamaları halinde ise adres kayıt sisteminde yer alan adreslerine tebligat gönderilmelidir. Ayrıca tebligatta “*tebligatın tebliğinden itibaren üç gün içinde uzlaşma konusundaki kararın uzlaştırma makamına bildirilmemesi halinde uzlaşma teklifi reddedilmiş sayılacaktır*” şeklindeki şerhin belirtilmesi gerekir⁴²⁷.

---

⁴²⁵ Özbek-Eğitim Kitabı, s.87.

⁴²⁶ Yerdelen v.d., s.203.

⁴²⁷ Yargıtay 2. Ceza Dairesi'nin 05.06.2007 tarihli ve 2007/5151 Esas ve 2007/8104 Karar sayılı kararı.

c. İstinabe Yoluyla Teklif

CMK'nın 253/4. ve CMUY'nin 29/3. maddelerine göre uzlaştırmacının uzlaşma teklifini istinabe veya ses ve görüntü bilişim sistemi (SEGBİS) yoluyla da yapabileceği belirtilmiştir.

CMUY'nin 29/4. maddesine göre uzlaşma teklif formunun istinabe suretiyle imzalatılması gereken hâllerde, teklif formu tarafın bulunduğu yer Cumhuriyet başsavcılığı istinabe bürosu aracılığıyla imzalatılacaktır. Taraflardan birinin soruşturmanın ya da kovuşturmanın yürütüldüğü yer dışında ikamet etmesi halinde ve uzlaştırmacının tarafların bulunduğu yere gitme ihtimali de zayıfsa bu halde uzlaşma teklifi istinabe yoluyla imzalatılabilir. Bu durumda istinabe olunan yerde ayrıca uzlaştırmacı görevlendirilmez.

d. Hakkında Yakalama Emri Bulunan Şüpheli veya Sanığa Uzlaşma Teklifi

CMK'nın 98/1. maddesine göre soruşturma evresinde çağrı üzerine gelmeyen veya çağrı yapılamayan şüpheli hakkında, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından yakalama emri düzenlenebileceği, aynı maddenin üçüncü fıkrasına göre kovuşturma evresinde kaçak sanık hakkında yakalama emri re'sen veya Cumhuriyet savcısının istemi üzerine hâkim veya mahkeme tarafından düzenlenebileceği belirtilmiştir. CMK'nın 199. maddesine göre mahkemenin, sanığın hazır bulunmasına ve zorla getirme kararı veya yakalama emriyle getirilmesine her zaman karar verebileceği belirtilmiştir. Bu durumda şüpheli veya sanık hakkında yakalama emri bulunması halinde ifade veya savunmaları alınmadan uzlaştırma hükümleri uygulanamayacaktır⁴²⁸. Kolluk güçleri tarafından yakalanamayan şüpheli ya da sanığın uzlaştırmacı tarafından bulunması ihtimali gerçeklerden uzaktır⁴²⁹.

⁴²⁸ "... Somut olayda; uzlaştırma raporu ile uzlaştırma dosyasının işlemsiz olarak iade edildiği belirtilmiş ise de; uzlaştırmacı tarafından yukarıda belirtilen düzenlemeler uyarınca katılana ve sanığa usulüne uygun uzlaşma teklifinde bulunmadan, sırf sanık hakkında çok sayıda yakalama emrinin mevcut olduğunu belirterek dosyanın işlemsiz iadesine karar verilmesinin usulüne uygun olmaması ve sanığın temyiz dilekçesinde zararı giderip uzlaşmak istediğini belirtmesi nedeniyle, öncelikle her iki tarafa açıklanan düzenlemeler gereğince usulüne uygun uzlaştırma teklifi gönderilerek sonucuna göre karar verilmesi gerekirken, uzlaştırma işleminin usulüne uygun olarak yapılmadığı gözetilmeksizin yazılı şekilde hüküm kurulması, ... BOZULMASINA" (Yargıtay 15. Ceza Dairesi'nin 21.05.2019 tarihli ve 2018/5519 Esas ve 2019/6004 Karar sayılı kararı).

⁴²⁹ Özbek-Eğitim Kitabı, s.90.

Ancak soruşturma aşamasında yakalama emrinin infaz edilememesi halinde suçun zamanaşımına uğramasına engel olmak için dava açılmalıdır⁴³⁰.

e. Zorla Getirme Kararı Verilememesi

Uzlaşma taraf iradeleri ile mümkün olduğundan uzlaşma konusunda irade beyanında bulunmayan taraf hakkında zorla getirme kararı verilemez⁴³¹. Zira uzlaştırma teknik anlamda soruşturma işlemi olmayıp, onarıcı adalet esasına dayanmaktadır⁴³². Uzlaşmada taraflar bir araya gelerek husumeti gidermek için dostane çözüm ararlar⁴³³.

CMK'nın 145. maddesinde de ifadesi alınacak veya sorgusu yapılacak kişinin davetiyeye rağmen gelmemesi halinde zorla getirileceği belirtilmiştir. Ancak zorla getirme kararı ifade ve sorgu ile sınırlı olup sadece şüpheli ve sanık hakkında verilebilecektir.

f. Uzlaşma Teklifinin İçeriği ve Tarafların Bilgilendirilmesi

CMUY'nin 5/5. maddesine göre uzlaştırma sürecine başlanmadan önce şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören; hakları, uzlaşmanın mahiyeti ve verecekleri kararların hukukî sonuçları hakkında bilgilendirileceği belirtilmiştir. Bu bilgilendirme, CMUY'nin 4 no'lu ekinde yer alan, uzlaşmanın mahiyeti ile uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukukî sonuçlarının bulunduğu uzlaşma teklif formundaki bilgilerin açıklanması ve teklif formunun, hazır bulunan ilgiliye imzalatılarak verilmesi suretiyle yapılır. Formun imzalı örneği uzlaştırma evrakı içine konulur.

⁴³⁰ "... Dosya kapsamı ve kanun yararına bozma istemi incelenerek birlikte değerlendirildiğinde, sanığın TCK'nın 106/1-1 maddesine göre tehdit suçundan cezalandırılması istemiyle açılan davada, CMK'nın 253 ve 254. maddelerinde düzenlenen uzlaştırma hükümleri gereğince uzlaştırma işlemlerinin yapılması zorunlu ise de, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253/6. maddesinde "Resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye veya bunların kanunî temsilcisine ulaşamaması halinde, uzlaştırma yoluna gidilmeksizin soruşturma sonuçlandırılır." şeklindeki istisnai durum karşısında, üzerine atılı hem bu tehdit suçu, **hem de başka suçlar nedeniyle hakkında yakalama kararı bulunan şüpheli hakkında uzlaştırma işlemlerinin yapılabilmesi olanağının bulunmaması karşısında**, mahkemece uzlaştırma işlemi için iddianamenin iadesine karar verilmesinin usul ve kanuna aykırı bulunması nedeniyle karara karşı yapılan itirazın bu yönden kabulü yerine, yazılı şekilde reddine karar verilmesinin usul ve yasaya aykırı bulunduğunun anlaşılmasına göre ... BOZULMASINA." (Yargıtay 4. Ceza Dairesi'nin 05.10.2017 tarihli ve 2017/18693 Esas ve 2017/21549 Karar sayılı kararı).

⁴³¹ Şahin/Göktürk, s.214.

⁴³² Kaymaz/Gökcan, s.164.

⁴³³ Donay-Yargılama, s.239.

Taraflar yeterli bilgiye sahip olmamaları nedeniyle uzlaşma teklifini reddedebilirler. Uzlaştırmaya başvurmadan önce tarafların görüşmelere katılmalarını sağlamak önemlidir. Anayasa'nın 40/2. maddesine göre; *“Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır.”* Dolayısıyla tarafların uzlaştırma yoluna başvurmanın bir hak olduğunu, uzlaştırmanın sonuçlarını ve dava yoluna nazaran sunduğu faydalarını öğrenme hakları vardır⁴³⁴.

Uzlaştırmanın başarılı olabilmesi için tarafların doğru bilgilendirilmesi çok önemlidir. Bu bilgilendirme, taraflara matbu formların verilmesinin yanı sıra kendilerinin bilgilendirilerek, konuyu tamamen anlaşılır hale getirip uzlaştırmanın teşvik edilmesi ile yapılmalıdır⁴³⁵. Sözlü ya da yazılı bilgilendirme mutlaka tarafların anlayabileceği şekilde olmalıdır. Bu kapsamda hukuki terimler yerine daha anlaşılabilir sözcüklerin seçilmesi önemlidir.

Uzlaşma görüşmeleri, mümkün olması halinde, taraflar ile ayrı ayrı yapılmalıdır⁴³⁶. Uzlaştırmacı, taraflarla yapacağı toplantılarda onları dinleyerek sorularına cevap verebilmeli, kendilerinin güvenini kazanmalıdır⁴³⁷. Taraflara karşı güven tesisi halinde taraflar savunma ya da hak iddiası yerine uzlaştırmaya yönelir. Bu nedenle taraflara saygı sınırları içinde yaklaşılması tarafların güven duygusunu artıracaktır⁴³⁸.

Şüpheli ya da sanık ile yapılan görüşmede uzlaştırmacı tarafsız olmalı, saygı sınırları içinde görüşmeleri sürdürmeli ve bilgilendirme sırasında sabırlı olmalıdır⁴³⁹.

Uzlaştırmacı şüpheli veya sanıkla yaptığı görüşmede şüpheliyi veya sanığı, soruşturma ve kovuşturma süreci, suçlamanın ne olduğu, hangi imkânlarla sahip olduğu, uzlaştırma ve yargılamanın farkı, olası sonuçlar, uzlaştırma sürecinin işleyişi konularında bilgilendirir⁴⁴⁰. Görüşme sonunda uzlaştırmacı, şüpheli veya sanığın sorumluluk üstlenenebilip üstlenemeyeceği, uzlaşma önerisini kabul edip etmeyeceği, zararı giderip gidermeyeceği, suç teşkil eden eylemle anlaşmazlığı birbirinden ayırıp ayıramayacağı hususlarını belirler⁴⁴¹.

⁴³⁴ Özbek-Fail Mağdur Uzlaştırmasının Usul ve Esasları, s.166.

⁴³⁵ Özbek-Fail Mağdur Uzlaştırmasının Usul ve Esasları, s.166.

⁴³⁶ Çetintürk-Uzlaştırma, s.507.

⁴³⁷ Demir, Şamil, *Müzakere*, (Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, Ceza İşleri Genel Müdürlüğü Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı, Ankara, 2018, Yayın No:1) s.141-181.

⁴³⁸ Demir, s.152-156.

⁴³⁹ Yerdelen v.d., s.201.

⁴⁴⁰ Özbek-Eğitim Kitabı, s.93.

⁴⁴¹ Özbek-Eğitim Kitabı, s.93.

Uzlaştırmacı mağdur ile yaptığı görüşmede mağduru, soruşturma ve kovuşturma süreci, şüpheli veya sanığa isnat olunan suç, suçlamanın ne olduğu, hangi imkânlarla sahip olduğu, uzlaştırma ve yargılamanın farkı, olası sonuçlar, uzlaştırma sürecinin işleyişi, zararının giderilmesi konularında bilgilendirir⁴⁴². Görüşme sonunda uzlaştırmacı, mağdurun menfaati, korkuları, uzlaşma önerisini kabul edip etmeyeceği, suç teşkil eden eylemle anlaşmazlığı birbirinden ayırıp ayıramayacağı hususlarını belirler⁴⁴³.

g. Teklife Karşı Beyan

CMK'nın 253/4. maddesinde şüpheli, mağdur veya suçtan zarar gören, kendisine uzlaşma teklifinde bulunulduktan itibaren üç gün içinde kararını bildirmediği takdirde, teklifi reddetmiş sayılacağı belirtilmiştir. Taraflar için getirilen süre dosyanın sürüncemede kalmaması için getirilmiştir⁴⁴⁴. Taraflardan birinin uzlaşmak istememesi halinde diğer tarafa da uzlaşma teklif edilmeyecektir. Ancak CMK'nın 253/16. maddesi gereğince uzlaşma teklifinin reddedilmesine rağmen, taraflar uzlaştıklarını gösteren belge ile en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar Cumhuriyet savcısına başvurarak uzlaştıklarını beyan edebilirler.

Uzlaşma teklifine taraflardan biri olumsuz yanıt verirse bu beyanı tutanağa geçirilir ve uzlaşma teklif formu tarafa imzalatılır⁴⁴⁵.

Uzlaşma teklifinin kabul edilmesi halinde ise müzakerelere başlanacaktır.

3. Uzlaştırma Müzakereleri

Uzlaşma teklifinin kabulü halinde uzlaştırma müzakerelerine başlanır. CMUY'nin 5/3. maddesine göre, *“Uzlaştırmaya katılan şüpheli, sanık, mağdur veya suçtan zarar gören ile kanunî temsilcileri müzakereler sırasında, Kanunun tanıdığı temel güvencelere sahiptir.”* Şüpheli veya sanık ile mağdur CMK'da sayılan haklarının yanı sıra uzlaştırma kurumunun niteliğinden kaynaklanan saygınlıklarının korunması gibi hak ve güvencelere de sahiptir⁴⁴⁶. Müzakereler uzlaştırmacının belirlediği plana göre yürütülür. Uzlaştırma işlemlerinin belirli bir süre içinde tamamlanması gerektiğinden süreye dikkat edilmelidir⁴⁴⁷.

---

⁴⁴² Özbek-Eğitim Kitabı, s.93.

⁴⁴³ Özbek-Eğitim Kitabı, s.93.

⁴⁴⁴ Yerdelen v.d., s.209.

⁴⁴⁵ Kaymaz/Gökcan, s.171.

⁴⁴⁶ Yerdelen-Uzlaştırmanın Esasları, s.65.

⁴⁴⁷ Kaymaz/Gökcan, s.181.

CMUY'nin 5/7. maddesine göre, “Uzlaştırıcı görevi sebebiyle kendisine verilen bilgi ve belgelerin gizliliğini korur. Taraflardan birinin verdiği gizli bilgi ve belgeleri verenin iznini almadan veya kanunen zorunlu olmadıkça diğer tarafa açıklayamaz. Gizliliği koruma yükümlülüğü uzlaştırıcının görevi sona erdikten sonra da devam eder.” Ayrıca uzlaştırma bürosu tarafından verilen belgeler de gizlilik kapsamındadır. CMUY'nin 67/2-ç maddesi gereğince uzlaştırıcılar gizliliğe riayet edilmesi konusunda da denetlenecektir.

CMUY'nin 6/1-ç maddesi gereğince uzlaştırıcı şüpheli ya da sanığın suç işlediği konusunda önyargılardan uzak, masumiyet karinesine uygun bir şekilde görevini yapmalıdır.

a. Uzlaştırma Müzakerelerinde Hazır Bulunabilecek Kişiler

Uzlaştırma esas olarak fail ve mağdur arasında gerçekleştirilir. CMK'nın 253/13. maddesinde ve CMUY'nin 31/1. maddesinde şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin kendileri dışında kanunî temsilcileri ya da vekillerinin de müzakerelere katılabileceği anlaşılmaktadır. Ancak bu durum uzlaştırmanın amacı ile uyumlu değildir. Uzlaştırma, onarıcı adalet ilkesine dayandığından tarafların bizzat kendilerinin bir araya getirilerek müzakerelerin yürütülmesi gerekir. Zira taraflar bir araya gelerek eylemin neden gerçekleştiği, sonuçlarının neler olduğu, zararın ya da üzüntünün boyutu, pişmanlıkları, serzenişleri gibi konularda görüşerek kendilerinin uzlaşmayı kabul ya da reddetmeleri önemlidir. Uzlaştırma, mağdur ve failin suça tepki olarak gerçekleştirilen sürece aktif olarak katılmasını öngörmektedir⁴⁴⁸. Tarafların uzlaştırma görüşmeleri öncesinde avukat veya müdafilerinden hukuki yardım alabilmelerinin mümkün olduğu da düşünüldüğünde⁴⁴⁹ tarafların bizzat katılmadığı uzlaştırma görüşmelerinde amaç maddiyattan öteye gidemeyecek, uzlaştırmadan beklenen amaca ulaşamayacaktır⁴⁵⁰.

Reşit olmayan çocukların taraf olduğu suçlarda küçüklerin kendilerini güvende hissedebilmeleri için kanuni temsilcileri de uzlaştırma müzakerelerine müdahale etmemek şartıyla katılabilirler⁴⁵¹. Ancak özellikle suça sürüklenen çocukların maddi

⁴⁴⁸ Çetintürk-Uzlaştırma, s.522.

⁴⁴⁹ Çetintürk-Uzlaştırma, s.525.

⁴⁵⁰ Çetintürk-Uzlaştırma, s.523.

⁴⁵¹ Çetintürk-Uzlaştırma, s.525.

zararları konusunda kanuni temsilcileri veya müdafî görüşmelerde bizzat beyanda bulunabilirler⁴⁵².

Uygulamada yasal olması nedeniyle şüpheli, sanık, mağdur veya suçtan zarar görenin kendileri dışında kanuni temsilcileri, müdafî veya vekilleri uzlaştırma görüşmelerine katılabilmektedir. Kanuni temsilcinin, vekilin veya müdafinin görüşmelere katılmaması halinde ise uzlaştırmayı kabul etmemiş sayılacaklardır. Ancak bunun için tarafa müzakerenin yapılacağı yer ile zamanının bildirilmesi gerekir⁴⁵³.

CMK'nın 253/13. ve CMUY'nin 31/1. maddelerinde belirtilen vekil ya da müdafiden anlaşılması gereken zorunlu olarak görevlendirilen vekil ya da müdafî değil, özel olarak görevlendirilen vekil ya da müdafidir. Zira zorunlu vekil ya da müdafinin görüşmelere katılması zorunludur⁴⁵⁴.

b. Tarafların Müzakereye Katılmaması

CMK'nın 253/13. maddesinde şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin kendisi veya kanunî temsilcisi ya da vekilinin müzakerelere katılmaktan imtina etmesi halinde, uzlaşmayı kabul etmemiş sayılacağı, CMUY'nin 31/1. maddesinde şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görenin kendisi veya kanunî temsilcisi, müdafî ya da vekilinin haklı bir mazereti olmaksızın müzakerelere katılmaktan imtina etmesi hâlinde, ilgili tarafın uzlaşmayı kabul etmemiş sayılacağı belirtilmiştir. Bu durumda uzlaştırmacı tutanak düzenleyerek uzlaştırma bürosuna vermelidir⁴⁵⁵. Bu durumda müzakereler yapılamadığından uzlaştırma raporu da düzenlenmeyecektir⁴⁵⁶.

c. Uzlaştırma Müzakerelerine Hazırlık

Uzlaştırmacı, görevlendirildikten sonra taraflar arasındaki uyuşmazlığın ne şekilde geliştiği, hukuki ve cezai sonuçlarının ne olabileceği, nasıl bir yöntem izleyeceğini belirlemelidir. Uzlaştırmacı taraflara ulaşarak birbirlerine karşı olan önyargılarını gidermeye çalışmalıdır⁴⁵⁷.

---

⁴⁵² Yerdelen v.d., s.211.

⁴⁵³ Kaymaz/Gökcan, s.185.

⁴⁵⁴ Özbek-Mağdur Fail Uzlaştırmasının Usul ve Esasları, s.180.

⁴⁵⁵ Kaymaz/Gökcan, s.185.

⁴⁵⁶ Yerdelen v.d., s.213.

⁴⁵⁷ Kaymaz/Gökcan, s.180.

CMUY'nin 5/8. maddesinde uzlaştırmacının, müzakerelere başlamadan önce taraflara; uzlaştırmanın temel ilkelerini, kendisinin tarafsızlığını, uzlaştırma süreci ve sonuçlarını, uzlaştırmacı ile tarafların uzlaştırmadaki işlevlerini, gizlilik yükümlülüğünü açıklayarak onların süreci anlamalarını sağlayacağı belirtilmiştir. CMUY'nin 5/2. maddesine göre uzlaştırma işlemleri tarafların temel hak ve hürriyetlerine uygun olarak ve menfaatlerinin korunması temeli esası gözetilerek yürütülür. Uzlaştırmacı, tarafları aynı düzeyde bilgilendirmeli, bir tarafı diğere tercih etmemelidir.

i. Uzlaştırmacının Taraflarla İlk Görüşmesi

Uzlaştırmacı taraflarla ilk görüşmesinde kendisinin uzlaştırmacı olduğunu belirtmelidir. İlk görüşmenin telefonla yapılması halinde taraflardan birinin, uzlaştırmacının diğere tarafın yakını olduğunu düşünebilme ihtimaline binaen asıl mesleği hakkında bilgi verilmemeli, uzlaştırmacının uzlaştırma bürosu tarafından görevlendirildiğinin karşı tarafça da teyit edilebilmesi için uzlaştırma bürosundan kendi bilgilerini içeren mesajın gönderilmesi gereklidir⁴⁵⁸.

ii. Uzlaştırmacının Taraflar İle Özel Görüşmesi

Uzlaştırmacının görevini yerine getirirken nelere dikkat etmesi gerektiği CMUY'nin 5/6. maddesinde belirtilmiştir. Buna göre; *“Şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin yaşı, olgunluğu, eğitimi, sosyal ve ekonomik durumu gibi belirgin farklılıklar, uzlaştırma sürecinde göz önüne alınır.”* Yönetmeliğin 5/5. maddesine göre; *“Uzlaştırma sürecine başlamadan önce şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören; hakları, uzlaşmanın mahiyeti ve verecekleri kararların hukukî sonuçları hakkında bilgilendirilir.”* Yönetmeliğin 5/8. maddesine göre; *“Uzlaştırmacı müzakerelere başlamadan önce taraflara; uzlaştırmanın temel ilkelerini, kendisinin tarafsızlığını, uzlaştırma süreci ve sonuçlarını, uzlaştırmacı ile tarafların uzlaştırmadaki işlevlerini, gizlilik yükümlülüğünü açıklar ve onların süreci anlamalarını sağlar.”*

Uzlaştırmacı, şüpheli veya sanığa ve mağdur veya suçtan zarar görene yapacağı bilgilendirmede uzlaşma teklifinde belirttiği açıklamaları tarafların anlayabileceği şekilde açıklamalıdır.

---

⁴⁵⁸ Yerdelen v.d., s.214.

d. Müzakerelerin Yürütülme Şekli

CMK'nın 253/14. maddesinde *“Uzlaştırıcı, müzakereler sırasında izlenmesi gereken yöntemle ilgili olarak Cumhuriyet savcısıyla görüşebilir; Cumhuriyet savcısı, uzlaştırıcıya talimat verebilir.”* CMUY'nin 31/2. maddesinde *“Uzlaşma sağlanabilmesi için birden fazla müzakere yapılabilir. Uzlaştırıcı, müzakereler sırasında izlenmesi gereken yöntemle ilgili olarak Cumhuriyet savcısıyla görüşebilir; Cumhuriyet savcısı, uzlaştırıcıya uzlaştırma müzakerelerinin kanuna uygun yürütülmesi amacıyla talimat verebilir.”* hükümlerinde belirtilen talimattan anlaşılması gereken uzlaştırma kurumunun işleyişindeki özerkliğe müdahale etmeksizin sistemin denetlenmesinde Cumhuriyet savcısının gözlemci olmasıdır⁴⁵⁹. Müzakereler, Yönetmeliğin 31/3. maddesi gereğince taraflarla birlikte veya ayrı ayrı gerçekleştirilecek toplantılarla yürütülür.

i. Tek Taraflı Görüşmelerle Müzakere

Uzlaşma müzakerelerinin ne şekilde gerçekleştirileceği konusunda kesinlik yoktur. İşlenen suç nedeniyle taraflar ilk başlarda olayın sıcaklığı ile bir araya gelmek istememeleri halinde taraflarla ayrı ayrı görüşülmesi uzlaştırmanın amacına daha iyi hizmet edecektir. Uzlaştırıcı, tek taraflı yaptığı görüşmelerde tarafları bilgilendirip birbirlerine karşı önyargılarını gidermeye çalışmalıdır⁴⁶⁰.

Uzlaştırıcının taraflar ile ayrı ayrı görüşme yolunu seçmesi halinde, diğer tarafı da görüşmelerden bilgilendirmesi ve onları birlikte görüşmeye teşvik etmelidir. Ayrıca görüşmeler sonunda görüşme süreci, yer ve zamanı için tutanak tutulmalı, ancak tarafların ikrarlarına yer verilmemelidir⁴⁶¹.

ii. Müşterek Toplantılarla Müzakere

Müzakerelerin müşterek toplantılarla yapılması uzlaştırmanın amacına daha uygun olacaktır. Zira tarafların bir araya gelmesi, eylemin sonuçlarını ortadan kaldıracabileceği gibi daha sonra meydana gelebilecek olası sorunların da önüne geçer⁴⁶². Tarafların taleplerinin de bu yönde olması halinde görüşme yeri ve zamanı taraflara bildirilir. Uzlaştırıcı, tarafları bilgilendirirken onları özgür iradelerine

⁴⁵⁹ Çetintürk-Uzlaştırma, s.535.

⁴⁶⁰ Kaymaz/Gökcan, s.180.

⁴⁶¹ Kaymaz/Gökcan, s.182.

⁴⁶² Özbek-İzmir Şerhi, s.994.

göre karar vereceklerini hatırlatıp, tarafların saldırgan tavırlarının olması halinde de tarafları sakinleştirmelidir⁴⁶³.

Uzlaştırıcı, taraflarında istekli olması halinde ileri bir tarihte taraflarla tekrar görüşebilir. Uzlaştırıcı edimin konusu ile ilgili taraflara baskı yapamaz ise de edimin konusu ölçüsüz ya da hukuka aykırı ise bu konuda tarafları bilgilendirmelidir⁴⁶⁴.

e. Müzakerelerin Gerçekleşeceği Yer ve Zaman

Uzlaştırma görüşmelerinin nerede yapılacağı konusunda CMK'da düzenleme olmamakla birlikte CMUY'nin 35/1. maddesinde adliye binalarında uzlaştırma müzakereleri için oda tahsis edilmişse bu yerlerde, kamu kurum ve kuruluşlarında bu amaçla ayrılan yerlerde, tarafların kabul etmesi şartıyla uzlaştırıcının faaliyetlerini yürüttüğü büroda, tarafların menfaatlerine uygun, kendilerini huzurlu hissedecekleri güvenli bir ortamda veya taraflarca kabul edilen bu işe uygun başka yerlerde gerçekleştirilebileceği düzenlenmiştir. Önemli olan husus tarafların huzurlu olmasıdır. Görüşmelerin barolar ya da adliyelerde bulunan görüşme odalarında yapılması da tarafsızlık konusunda önemlidir. CMUY'nin 35/2. maddesinde uzlaştırma müzakerelerinin adliye binalarında gerçekleştirilmesi hâlinde toplantı odalarının düzenlenmesi, gerekirse güvenliğinin sağlanması, uzlaştırma toplantıları için tahsis sıra ve saatlerinin belirlenmesi Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yerine getirilecektir.

Görüşmelerin adliye binalarında olması tarafsızlık ve güvenlik açısından da önemlidir⁴⁶⁵.

Uzlaştırma görüşmelerinin zamanı konusunda öncelikle mağdurun görüşünün alınması kendisini psikolojik olarak da rahatlatıp kendisine söz sahibi olduğunu hissettirecektir⁴⁶⁶.

Görüşmelerin, gürültünün olmadığı yerlerde yapılması halinde tarafların, kendi içlerindeki olumsuz durumdan ve çevrenin psikolojilerinde yarattığı olumsuzluklardan arınarak birbirleri ile iletişim kurmaları daha rahat olacaktır.

---

⁴⁶³ Kaymaz/Gökcan, s.182-183.

⁴⁶⁴ Kaymaz/Gökcan, s.183.

⁴⁶⁵ Özbek-Mağdur Fail Uzlaştırmasının Usul ve Esasları, s.181.

⁴⁶⁶ Yerdelen v.d., s.219.

f. Taraflara Ulaşamama Halinde Uzlaşma

CMUY'nin 31/7. maddesine göre “Resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma veya kovuşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da yapılan araştırmaya rağmen adresin belirlenememesi gibi başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye, sanığa, katılana veya bunların kanunî temsilcisine ulaşılamaması hâlinde bu hususun tutanakla tespit edilmesinin ardından uzlaştırmacı tarafından uzlaştırma işlemlerine son verilir.” Benzer düzenlemeye yer veren CMK'nın 253/6. maddesinde, belirtilen hallerde uzlaştırma yoluna gidilmeksizin soruşturmanın sonuçlandırılacağı belirtilmiştir.

Taraflardan birinin uzlaşma yönünde irade açıklamasında bulunduktan sonra yurtdışına gitmesi halinde uzlaştırma hükümleri uygulanmalı, ancak taraflara ulaşılamaması halinde işlemlere son verilmelidir⁴⁶⁷.

g. Müzakerede Görüntülü ve Sesli İletişim Tekniklerinin Kullanılması

CMUY'nin 31/4. maddesine göre müzakereler, görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle de yapılabilir. Bu düzenleme tarafların farklı yerlerde bulunmaları halinde uygulanabilecektir. Görüşmelerin CMUY'nin 29/3. maddesi gereğince ses ve görüntü bilişim sistemi (SEGBİS) yoluyla da yapılabilmesi mümkündür. Bu hallerde iletişim yolu tutanakta belirtilmelidir⁴⁶⁸. Ceza Muhakemesinde Ses ve Görüntü Bilişim Sisteminin Kullanılması Hakkında Yönetmelik'in 9/1. maddesi gereğince görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması halinde her türlü işlemin kayda alınacağı belirtilmiştir. Ancak CMK'nın 253/20. maddesi gereğince uzlaştırma müzakereleri sırasında yapılan açıklamalar, herhangi bir soruşturma ve kovuşturmada ya da davada delil olarak kullanılamayacağından kayda gerek yoktur⁴⁶⁹. SEGBİS ile yapılan görüşme tutanağının da hükümlü veya tutuklu tarafından imzalanması gerekir.

h. Müzakerelerin Gizliliği Kuralı ve Delil Yasağı

CMK'nın 253/13. maddesi gereğince uzlaştırma müzakereleri gizli olarak yürütülecektir. Uzlaştırma görüşmelerine şüpheli veya sanık, mağdur, suçtan zarar gören, kanuni temsilcileri, müdafî veya vekilleri katılabilir. Görüşmelere

⁴⁶⁷ Erdem/Eser/Özşahinli, s.172; Yerdelen v.d., s.220.

⁴⁶⁸ Yerdelen v.d., s.220.

⁴⁶⁹ Yerdelen v.d., s.221.

katılabilecek kişilerin sınırlı olarak sayılması da görüşmelerin gizliliği açısından önem arz etmektedir. Zira görüşmelerin başkaları tarafından öğrenilmesi, tarafların zararına olabilecek şekilde sonuç doğurabileceğinden uzlaştırma ile hedeflenen sonucu da olumsuz etkileyebilecektir.

CMK'nın 253/20. maddesi gereğince uzlaştırma müzakereleri sırasında yapılan açıklamalar, herhangi bir soruşturma ve kovuşturmada ya da davada delil olarak kullanılamaz. Bu nedenle şüpheli veya sanığın eylemi ikrara yönelik açıklamalarda bulunmasına rağmen uzlaştırmanın sağlanamaması halinde suçun sübutuna yönelik delil olarak nitelendirilemeyecektir.

4. Uzlaştırma Raporu ve Uzlaştırma Belgesi

a. Uzlaştırma Raporunun Hazırlanması

CMUY'nin 4/1-m maddesinde uzlaştırma raporunun *“uzlaştırma işlemleri sonuçlandırıldığında uzlaştırmacı tarafından düzenlenen raporu”* ifade edeceği belirtilmiştir.

CMUY'nin 18/1. maddesi gereğince uzlaştırmacı, uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırıldığında Ek-3'te yer alan uzlaştırma raporu örneği'ne uygun, tarafların edimlerini ayrı ayrı, şüphe ve tereddüte yer vermeyecek ve mümkünse sıra numarası içerecek şekilde taraf sayısından bir fazla olarak raporu hazırlar. Uzlaştırmacı, ayrıca kendisine verilen belge örneklerini ve varsa yapmış olduğu masrafları gösteren belge, gider pusulası veya rayice uygun yazılı beyanı UYAP'da düzenlenecek tutanak ile uzlaştırma bürosuna teslim eder. Uzlaştırma raporu süreci tam ve doğru yansıtmalıdır⁴⁷⁰. Uzlaştırma raporunda uzlaşmanın sağlandığı yönünde belgeler imzalanmasına rağmen raporun sonuç kısmında uzlaşmanın sağlanmadığının belirtilmesi halinde rapordaki çelişkinin giderilmesi gerekmektedir⁴⁷¹. Bu çelişki de yorumlama yapılarak Cumhuriyet savcısı ya da hakim tarafından değil raporu hazırlayan uzlaştırmacı tarafından giderilmelidir.

⁴⁷⁰ Şahin/Göktürk, s.215.

⁴⁷¹ “...sanığın 19.04.2018 tarihli uzlaştırma teklif formunda uzlaşmayı kabul ettiğini belirttiği, yine katılan Fevzi Yılmaz'ın da 05.07.2017 tarihli uzlaştırma teklif formunda uzlaşmayı kabul ettiğini belirttiği ve ayrıca tarihsiz ve onaysız bir tutanak ile Bakırköy Adliyesine gelen Fevzi Yılmaz'ın uzlaşmayı edimsiz olarak kabul ettiği belirtildiği ve katılan Fevzi Yılmaz ve uzlaştırmacının söz konusu tutanağı imzaladığı ancak uzlaştırmacı tarafından düzenlenmiş uzlaştırma raporunda uzlaştırma görüşmesinin başarısızlıkla sonuçlandığının belirtildiğinin anlaşılması karşısında; katılan Fevzi Yılmaz ve sanık arasında uzlaşmanın sağlanıp sağlanmadığı tereddüte yer vermeyecek şekilde tespit edilerek sonucuna göre karar verilmesi yerine uzlaşma sağlanmadığından bahisle yazılı şekilde karar verilmesi, ... BOZULMASINA.” (Yargıtay 13. Ceza Dairesi'nin 21.05.2019 tarihli ve 2019/1431 Esas ve 2019/8639 Karar sayılı kararı).

Uzlaştırma raporunda sadece hukuki sorumluluğa ait bilgilere yer verilecek olup, tarafların açıklamalarına yer verilmez. Aksi halde Cumhuriyet savcısı raporda yer alan bu açıklamaların rapordan çıkarılmasını ister⁴⁷².

CMUY'nin 18/2. maddesine göre *“Uzlaşmanın gerçekleşmesi hâlinde, tarafların imzalarını da içeren raporda, ne suretle uzlaşıldığı ayrıntılı biçimde açıklanır.”* Uzlaştırma raporunun ilamlı icraya konu olması ihtimaline binaen uzlaştırma raporu, süreci doğru bir şekilde yansıtmalı ve belgelendirilmelidir⁴⁷³. Uzlaştırma raporunda uzlaştırmacının adı soyadı, adresi, tarafların ve varsa kanuni temsilcilerinin kimlik ve iletişim bilgileri, uzlaşma konusu yeri, tarihi, yerine getirilmesi gereken edimler şüpheye yer bırakmayacak şekilde belirtilmelidir. Ayrıca edimin ne şekilde yerine getirileceği, yerine getirilmesi ileri bir tarihe bırakılmışsa bunun zamanı, taksite bağlanmışsa taksitlerin miktarı ve zamanı da şüpheye yer vermeyecek şekilde belirtilmelidir.

Uzlaşmanın sağlanamaması halinde bu durum raporda belirtilmelidir. Tarafların müzakerelere katılmalarına rağmen edimin konusunda ya da miktarında anlaşmanın sağlanamaması halinde bu yönde de raporda açıklamada bulunulmalıdır. Şüphelinin edimini yerine getirme yönündeki çabası kovuşturma aşamasında hüküm kurulurken değerlendirilebilecektir⁴⁷⁴.

b. Uzlaştırma Raporunun İmzalanması

CMUY'nin 31/5. maddesi gereğince uzlaştırma müzakereleri sonunda rapor taraflarca imzalanır. Raporun imzalanması ile tarafların iradeleri şüpheye yer vermeyecek şekilde belgelendirilmiş olur.

Uzlaştırma raporu uzlaştırmacının huzurunda imzalanmalıdır. Ancak taraflardan birinin başka bir yerde yaşaması halinde istinabe hükümleri uygulanmalıdır. Uygulamada ise taraflardan birinin başka bir yerde olması halinde uzlaştırmacıların, uzlaştırma raporunu taraflara göndererek imzalatıldığı görülmektedir. Bu durum raporun sıhhatini etkileyebilecek sonuçlar doğurabilecektir. Bu nedenle Cumhuriyet savcısı tarafından uzlaştırmanın imza süreci araştırılarak gerekli görülmesi halinde süreç usulüne uygun şekilde tamamlanmalıdır.

⁴⁷² Adalet Bakanlığı/Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, s.51.

⁴⁷³ Özbek-Mağdur Fail Uzlaştırmasının Usul ve Esasları, s.188.

⁴⁷⁴ Yerdelen v.d, s.264.

c. Uzlaştırma Raporunun Büroya Teslimi, İncelenmesi ve Onaylanması

CMK'nın 253/15. maddesine göre uzlaştırmacı, kendisine teslim edilen tüm belgelerle birlikte raporunu uzlaştırma bürosuna sunar. Raporun geçerli olabilmesi için Cumhuriyet savcısı tarafından denetlenip imzalanarak onaylanması gerekir. Aksi halde raporun hiçbir hükmü yoktur.

Uzlaştırma raporu, tarafların özgür iradelerine dayanmalıdır. Cumhuriyet savcısı özgür iradeyi değerlendirirken tarafların hile, tehdit ve hata ile raporu imzalamadıkları yönünde kanaate ulaşmalıdır. Cumhuriyet savcısının, kendisine sunulan raporu onaylaması, raporun kesinleştiğini hüküm altına alan bir şerh niteliğinde olmayıp, aynı zamanda raporun usule, şekle ve kamu düzenine uygunluğu yönünden rapora geçerlilik kazandıran ve raporu icra kabiliyetini haiz ilâm niteliğinde bir belge hâline getiren yargısal bir işlemdir⁴⁷⁵.

Kararlaştırılan edim de hukuka uygun, makul ölçüde ve imkânsız olmamalıdır⁴⁷⁶. TBK'nın 27/1. maddesine göre hukuka aykırı anlaşmalar geçersizdir. Hukuka aykırılıktan kasıt ise emredici hukuk kurallarına aykırılıktır⁴⁷⁷. CMUY'nin 18/5. maddesine göre edimin ahlaka da uygun olması gerekir. Ahlak kelimesinin değerlendirilmesinde ise toplum tarafından kabul görmüş olan objektif ahlak kuralları esas alınmalıdır⁴⁷⁸.

d. Uzlaşma Belgesi

CMK'nın 253/16. ve CMUY'nin 17/2. maddelerine göre *“Uzlaşma teklifinin reddedilmesine rağmen, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören uzlaştıklarını gösteren belge ile en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar Cumhuriyet savcısına başvurarak uzlaştıklarını beyan edebilirler.”* CMUY'nin 4/1-n maddesine göre uzlaştırma belgesi, *“Uzlaştırmacı görevlendirilmeden önce veya uzlaşma teklifinin reddedilmesinden sonra tarafların uzlaşmaları sonucunda aralarında düzenlemiş oldukları belge”* olarak tanımlanmıştır. Uzlaşma belgesi, üçüncü bir kişinin müdahalesi olmaksızın taraflarca hazırlanan bir belgedir.

Uzlaşma belgesinin sunulması da uzlaştırma raporunda olduğu gibi tek başına hüküm ifade etmez. Cumhuriyet savcısı tarafından belgenin tarafların özgür iradesine

⁴⁷⁵ Özbek-Mağdur Fail Uzlaştırmasının Usul ve Esasları, s.190.

⁴⁷⁶ Özbek-Mağdur Fail Uzlaştırmasının Usul ve Esasları, s.190.

⁴⁷⁷ Yerdelen v.d., s.267.

⁴⁷⁸ Yerdelen v.d., s.268.

dayanıp dayanmadığı, hukuka, ahlaka, ölçülülük ilkesine uygun olup olmadığı, hile, tehdit ve hata ile düzenlenip düzenlenmediği değerlendirilerek rapor onaylanmalıdır.

B. KOVUŞTURMA AŞAMASINDA UZLAŞTIRMA USULÜ

1. Kovuşturma Aşamasında Uzlaştırma Hükümlerinin Uygulanması

Uzlaştırma hükümleri esas olarak soruşturma aşamasında uygulanır. Zira uzlaştırmanın amaçlarından biri de yargının iş yükünün azaltılmasıdır⁴⁷⁹. Uzlaştırmanın esas olarak soruşturma aşamasında uygulanması CMK'nın 254. maddesinde; “*Kamu davası açıldıktan sonra kovuşturma konusu suçun uzlaşma kapsamında olduğunun anlaşılması halinde, kovuşturma dosyası, uzlaştırma işlemlerinin 253. maddede belirtilen esas ve usule göre yerine getirilmesi için uzlaştırma bürosuna gönderilir.*” hükmünden de anlaşılmaktadır⁴⁸⁰.

CMK'nın 254. maddesi gereğince kovuşturma aşamasında uzlaştırma hükümlerinin uygulanabilmesi için soruşturma aşamasında bu hükümlerin uygulanmaması gerekir. Soruşturma aşamasında teklifin reddi ya da reddedilmesini gerektiren hallerin varlığı halinde uzlaşma sonuçsuz kalırsa mahkemece uzlaştırma girişiminde bulunulmayacaktır⁴⁸¹.

Cumhuriyet savcısı tarafından düzenlenen iddianamede suçun uzlaşmaya tabi olmasına rağmen uzlaşma hükümlerinin uygulanamaması halinde CMK'nın 174/1-c maddesine göre iddianame on beş gün içinde iade edilecektir. Ancak bu hususa dikkat edilmeyerek iddianamenin kabulü halinde uzlaştırma işlemleri kovuşturma aşamasında gerçekleştirilecektir.

2. Kovuşturma Aşamasında Uzlaştırmaya Başvurulacak Haller

a. Suçun Niteliğinin Değişmesi

Suçun nitelendirmesi Cumhuriyet savcısı tarafından yapılır. Cumhuriyet savcısı suçun uzlaşmaya tabi olmadığına karar verip yeterli şüphenin varlığı halinde iddianame düzenler. Bu durumda CMK'nın 174/2. maddesi gereğince suçun hukuki nitelendirilmesi sebebiyle iddianame iade edilemez. CMK'nın 225/1. maddesine göre; “(1) *Hüküm, ancak iddianamede unsurları gösterilen suçla ilişkin fiil ve faili hakkında verilir. (2) Mahkeme, fiilin nitelendirilmesinde iddia ve savunmalarla bağlı*

⁴⁷⁹ Soygüt Arslan, s.174; Şahin/Göktürk, s.209.

⁴⁸⁰ Kaymaz/Gökcan, s.192.

⁴⁸¹ Kaymaz/Gökcan, s.197.

değildir.” hükmünden de anlaşılacağı üzere suçun niteliğinin değiştiğine, delillerin değerlendirilmesi sonucu mahkemece karar verilir⁴⁸². Bu halde CMUY’nin 22/1-a maddesi gereğince uzlaştırma işlemleri mahkemenin talebi doğrultusunda yerine getirilir.

b. Suçun Uzlaştırmaya Tabi Olduğunun Kovuşturma Aşamasında Anlaşılması

Cumhuriyet savcısı tarafından suçun uzlaşmaya tabi olmadığı düşüncesi ile dava açılması ve bu duruma mahkemece de dikkat edilmeyerek iddianamenin kabulü halinde kovuşturma aşamasında uzlaştırma hükümleri uygulanır⁴⁸³. Yine eylemin uzlaştırmaya tabi olduğunun tespit edilmesine rağmen uzlaştırma hükümleri uygulanmaksızın açılan davanın kabulü halinde de uzlaştırma hükümleri kovuşturma aşamasında uygulanır⁴⁸⁴.

c. İddianame Yerine Geçen Belgeyle Doğrudan Mahkeme Önüne Getirilen Fiiller

Bazı suçlar yönünden kendi kanunlarında özel düzenleme bulunması nedeniyle ya da bazı kişiler yönünden özel soruşturma usullerinin bulunması halinde Cumhuriyet savcısı tarafından soruşturma yapılmaksızın dava açılabilir. Bu hallerde soruşturma süreci bulunmadığından uzlaştırma hükümleri de uygulanamaz⁴⁸⁵. 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kurulu Kanunu’nun 53/c maddesi gereğince soruşturma idare tarafından görevlendirilen soruşturmacı tarafından yürütüleceğinden davanın açılması halinde bu durum söz konusu olabilecektir. Avukatlık Kanunu’nun 59. maddesi gereğince de haklarında son soruşturmanın açılmasına karar verilen avukatların duruşmaları, suçun işlendiği yer ağır ceza mahkemesinde yapılacağından uzlaştırma hükümleri kovuşturma aşamasında uygulanabilecektir.

d. Kovuşturma Aşamasında Kanun Değişikliği Nedeniyle Fiilin Uzlaştırma Kapsamına Girmesi

Uygulamada uzlaştırma kurumunun karma nitelikli bir kurum olduğu belirtilmiştir. Uzlaştırma kurumu maddi ceza hukukuna ilişkin özellikleri de

---

⁴⁸² Yerdelen v.d., s.273.

⁴⁸³ Soygüt Arslan, s.177.

⁴⁸⁴ Kaymaz/Gökcan, s.194.

⁴⁸⁵ Yerdelen v.d., s.274.

içerdiğinden TCK'nın 7/2. maddesi gereğince lehe kanun geçmişe yönelik de uygulanabilecektir⁴⁸⁶. Bu nedenle bir suçun sonradan uzlaşma kapsamına alınması halinde uzlaşma hükümleri uygulanacaktır.

3. Kovuşturma Aşamasında Uzlaştırma Usulü

CMK'nın 254. maddesinde; *“Kamu davası açıldıktan sonra kovuşturma konusu suçun uzlaşma kapsamında olduğunun anlaşılması halinde, kovuşturma dosyası, uzlaştırma işlemlerinin 253. maddede belirtilen esas ve usule göre yerine getirilmesi için uzlaştırma bürosuna gönderilir.”* hükmü ile kovuşturma aşamasında uzlaştırma işlemlerinde izlenecek yöntem belirlenmiştir. Kovuşturma aşamasında hakim in doğrudan tarafları uzlaştırma yetkisi bulunmayıp bu yetki uzlaştırma bürosuna aittir. Uzlaştırma bürosunun soruşturma ve kovuşturma aşamalarında izleyeceği yöntem aynı olduğundan bu bölümde ayrıca açıklama yapılmayacaktır.

a. Gönderme Ara Kararı

Kovuşturma aşamasında suçun uzlaştırmaya tabi olduğunun anlaşılması halinde gönderme ara kararı ile dosya uzlaştırma bürosuna gönderilir. CMUY'nin 22/3. maddesi gereğince uzlaştırma için gerekli olanlar ile hakim tarafından uygun görülen belgeler büroya gönderilip, gönderme ara kararında uzlaştırma işlemlerinin yapılacağı kişiler ile uzlaştırmaya tabi suçların da açıkça belirtilmesi gerekir. Dosyada birden fazla suçun, sanığın ve mağdurun olması halinde uzlaştırma hükümlerinin hangi suç ve taraflar yönünden uygulanacağı belirtilmelidir⁴⁸⁷.

b. Uzlaştırma Bürosuna Kayıt ve Uzlaştırmacı Görevlendirilmesi

CMUY'nin 22/4. maddesine göre mahkeme tarafından gönderilen dosyanın kayıt işlemleri uzlaştırma bürosu personeli tarafından tamamlandıktan sonra dosya uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısına tevdi edilir. CMUY'nin 22/5. maddesi gereğince Cumhuriyet savcısı mahkemenin gönderme ara kararında uzlaştırma işleminin yapılacağı kişilerin veya uzlaştırmaya tabi suçların açıkça belirtilmemesi durumunda bu eksikliklerin giderilmesini mahkemeden talep edebilir. CMUY'nin 22/6. maddesi gereğince Cumhuriyet savcısı tarafından suçun açıkça uzlaşma kapsamında olmadığı tespit edilmesi hâlinde, mahkemeden ara kararın yeniden

---

⁴⁸⁶ Yerdelen v.d., s.275.

⁴⁸⁷ Yerdelen-Kovuşturma, s.135.

değerlendirilmesi istenebilir. Mahkemenin gönderme kararına itiraz mümkün değildir⁴⁸⁸. Bu nedenle Cumhuriyet savcısının değerlendirme talebi hatırlatmadan ibarettir⁴⁸⁹.

Mahkeme tarafından CMUY'nin 22/5. maddesi kapsamındaki eksikliğin giderilmesi sonrasında dosya tekrar uzlaştırma işlemleri için gönderilir. Yine Cumhuriyet savcılığı tarafından değerlendirme talebinin incelenmesine rağmen kararda isabetsizlik olmadığı sonucuna ulaşırsa suçun hukuki nitelendirmesi de yapılarak dosya tekrar uzlaştırma bürosuna gönderilir. CMUY'nin 22/7. maddesi gereğince Cumhuriyet savcısı tarafından uzlaştırmacı görevlendirilir. CMUY'nin 22/8. maddesi gereği dosya uzlaştırmacıya tevdi edildikten sonra taraflara bu husus telefon, sms veya diğer elektronik araçlarla bildirilir.

c. Belgelerin Verilmesi ve Uzlaştırma Süresi

CMK'nın 253/12. maddesine göre, *“Uzlaştırmacı, dosya içindeki belgelerin birer örneği kendisine verildikten itibaren en geç otuz gün içinde uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırır. Uzlaştırma bürosu bu süreyi en çok yirmi gün daha uzatabilir.”* CMUY'nin 24/1. maddesine göre, *“Uzlaştırmacı, uzlaştırma evrakını teslim aldıktan sonra otuz gün içinde uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırır. Bu süre içerisinde sonuçlandıramazsa durumu açıklayan bir dilekçeyle büroya başvurması hâlinde bürodan sorumlu Cumhuriyet savcısının onayı alınmak koşuluyla büro bu süreyi en çok yirmi gün daha uzatabilir.”* Anılan düzenlemelerden de anlaşılacağı üzere, uzlaştırma süresi soruşturma ve kovuşturma aşamalarında aynıdır. CMUY'nin 6/1-b maddesi gereğince de uzlaştırmacının görevini zamanında ve verimli bir şekilde yerine getirmesi gerektiği belirtilmiştir.

Uzlaştırmacıya dosya içerisinde bulunan tüm belgelerin birer örneği verilmez, sadece uzlaşmaya yarar belgelerin verilmesi yeterlidir⁴⁹⁰. Ayrıca CMUY'nin 16/2. maddesi gereğince hangi belgelerin verildiği, verilme tarihi ile soruşturmanın gizliliği konusundaki bildirim, büro personelinin ve uzlaştırmacının imzasını içeren bir tutanakla tespit edilir.

⁴⁸⁸ Yerdelen-Kovuşturma, s.135.

⁴⁸⁹ Yerdelen-Kovuşturma, s.136.

⁴⁹⁰ Donay-Yargılama Hukuku, s.246.

d. Uzlaştırma Raporunun Uzlaştırma Bürosuna Teslimi ve Raporun Hakim Tarafından İncelenmesi

CMUY'nin 25. maddesi gereğince uzlaştırmacı, uzlaştırma işlemlerinin sonuçlandırıldığı tarihten itibaren Ek-3'te yer alan uzlaştırma raporu örneği'ne uygun, tarafların edimlerini ayrı ayrı, şüphe ve tereddüte yer vermeyecek ve mümkünse sıra numarası içerecek şekilde taraf sayısından bir fazla olarak raporunu hazırlar. Uzlaştırmacı, ayrıca kendisine verilen belge örneklerini ve varsa yapmış olduğu masrafları gösteren belge, gider pusulası veya rayice uygun yazılı beyanı UYAP'ta düzenlenecek tutanak ile uzlaştırma bürosuna teslim eder. Uzlaşmanın gerçekleşmesi hâlinde, tarafların imzalarını da içeren raporda, ne suretle uzlaşıldığı ayrıntılı biçimde açıklanır. Ancak uzlaştırma müzakereleri sırasında suçun işlenmesine ilişkin olarak yapılan açıklamalara raporda yer verilmez. Bürodan sorumlu Cumhuriyet savcısı dosyayı ve raporu üst yazıyla mahkemeye gönderir.

CMUY'nin 25/4. maddesine göre; mahkeme, uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka ve ahlaka uygun olduğunu belirlese raporu mühür ve imza altına alarak kovuşturma dosyasında muhafaza eder. Mahkeme, raporu veya belgeyi, uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayanmaması, edimin hukuka ve ahlaka uygun olmaması nedeniyle onaylamadığı takdirde gerekçesini rapora yazar. Edimin hukuka ve ahlaka uygun olmaması nedeniyle raporu onaylamaması durumunda bu Yönetmeliğin 24. maddesindeki süreye uyulması koşuluyla edimin değiştirilmesi için dosyayı büroya gönderebilir.

C. SORUŞTURMA SONUCUNDA SONUÇLARI

Uzlaşmanın sağlanamaması halinde soruşturmaya devam edilir. Bu halde mevcut deliller, suçun işlendiği yolunda yeterli ise iddianame düzenlenir⁴⁹¹. Uzlaşmanın gerçekleşmesi ve edimin yerine getirilmesi halinde ise CMUY'nin 20/1. maddesi gereğince kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir⁴⁹². Yine CMUY'nin 20/1. maddesine göre; *“Suça sürüklenen çocuk hakkında gerekli görüldüğünde 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanması çocuk hâkiminden istenir.”* CMUY'nin 20/2. maddesine göre tarafların uzlaşmasına rağmen edimin ileri bir tarihe bırakılması, takside bağlanması ya da

⁴⁹¹ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe-Muhakeme, s.950.

⁴⁹² Donay-Şerh, s.430; Sezer, s.127-132; Toroslu/Feyzioğlu, s.319.

sürekli olarak arz etmesi halinde ise CMK'nın 171. maddesindeki şartlar aranmaksızın kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilir. Edimin ifa edilmesi sonrasında ise CMUY'nin 20/3. maddesi gereğince kovuşturmayaya yer olmağı kararı verilir. Ancak edimin yerine getirilmemesi halinde CMUY'nin 20/4. maddesi gereğince CMK'nın 171/4. maddesindeki şartlar aranmaksızın kamu davası açılır. Bu durumda CMK'nın 171/2. maddesi gereğince Cumhuriyet savcısının takdirine bağı olan kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilemez⁴⁹³.

D. KOVUŞTURMA SONUCUNDA SONUÇLARI

Uzlaşmanın sağlanamaması halinde kovuşturmayaya devam edilerek toplanan delillere göre CMK'nın 223. maddesinde belirtilen hükümlerden birine karar verilir⁴⁹⁴. Uzlaşmanın sağlanması ve edimin ifa edilmesi halinde ise CMK'nın 254/2. maddesi gereğince düşme kararı verilir. Tarafların uzlaşmasına rağmen edimin ileri bir tarihe bırakılması, taksit bağlanması ya da sürekli olarak arz etmesi halinde ise CMK'nın 231. maddesindeki şartlar aranmaksızın hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir. Bu şartlarda edimin daha sonra yerine getirilmesi halinde hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı kaldırılarak düşme kararı verilir. Edimin ifa edilmemesi halinde ise CMK'nın 231. maddesindeki şartlar aranmaksızın hüküm açıklanır. Bu halde CMK'nın 254/2. maddesi gereğince hükmün açıklaması zorunlu olduğundan tekrar hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilemez⁴⁹⁵.

1. Zamanaşımı ve Dava Süresinin Durması

CMK'nın 253/21. maddesine göre; *“Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenden birine ilk uzlaşma teklifinde bulunulduğu tarihten itibaren, uzlaştırma girişiminin sonuçsuz kaldığı ve en geç, uzlaştırmacının raporunu düzenleyerek uzlaştırma bürosuna verdiği tarihe kadar dava zamanaşımı ile kovuşturma koşulu olan dava süresi işlemeyiz.”* Sürenin işlememesinden anlaşılması gereken durmadır. Zira zamanaşımının kesilmesi halinde zamanaşımı süresi yeniden işlemeye başlar⁴⁹⁶.

---

⁴⁹³ Centel/Zafer, s.545-546.

⁴⁹⁴ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe-Muhakeme, s.889-890; Toroslu/Feyzioğlu, s.319.

⁴⁹⁵ Centel/Zafer, s.547.

⁴⁹⁶ Kaymaz/Gökcan, s.158.

5187 sayılı Basın Kanunu'nun 26/1. maddesinde kovuşturma koşulu olarak dava süreleri öngörüldüğünden uzlaşma teklifi ile bu süreler de duracaktır⁴⁹⁷.

2. Uzlaştırma Görüşmelerindeki Beyanların Suç İkrarı ve Delil Olmaması

TCK'nın 73/8. maddesi, 5560 sayılı Kanun'un 45. maddesi ile ilga edilerek uzlaştırma için suçun ikrar edilmesi şartı ortadan kaldırılmıştır. CMK'nın 253/20. maddesine göre; *“Uzlaştırma müzakereleri sırasında yapılan açıklamalar, herhangi bir soruşturma ve kovuşturmada ya da davada delil olarak kullanılamaz.”* CMUY'nin 32/3. maddesine göre; *“Uzlaştırma sürecinde yapılan açıklamalar herhangi bir soruşturma, kovuşturma ya da davada delil olarak kullanılamaz. Müzakerelere katılanlar bu bilgilere ilişkin olarak tanık olarak dinlenemez.”* hükümleri gereğince uzlaştırma görüşmelerine katılan şüpheli, sanık, mağdur, suçtan zarar gören, kanuni temsilcileri veya vekillerinin açıklamaları ceza yargılamasında aleyhlerine delil olamayacağı gibi özel hukuk açısından da delil olamaz⁴⁹⁸.

3. Adli Sicil ve Arşiv Kaydı Oluşmaması

5352 sayılı Adli Sicil Kanunu'nda nelerin adli sicile kaydedileceği belirtilmiştir. ASK'nın 4. maddesine göre; *“Türk mahkemeleri tarafından ister vatandaş isterse yabancı hakkında verilmiş olsun kesinleşmiş mahkûmiyet hükümleri, adli sicile kaydedilir.”* Bu kapsamda hapis cezaları yönünden mahkûmiyet, koşullu salıverilme, koşullu salıverilmede denetim süresinin uzatılması, koşullu salıverilme kararının geri alınması ve hapis cezasının infazının tamamlandığı hususu adli sicile kaydedilecektir. Adli para cezaları yönünden ise adli para cezasına mahkûmiyet ile adli para cezasının ödenmesi, adli para cezasının tazyik hapsi ya da tazyik hapsinden sonra kalan kısmının ödenerek infazının tamamlanması hususu adli sicile kaydedilecektir.

ASK'nın 5. maddesine göre disiplin suçları ve sırf askeri suçlara ilişkin mahkûmiyet hükümleri, disiplin veya tazyik hapsine ilişkin kararlar, idari para cezasına ilişkin kararlar adli sicile kaydedilmez.

ASK'nın 6. maddesine göre kamu davasının açılmasının ertelenmesi, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına dair kararlar, karşılıksız yararlanma suçunda etkin

---

⁴⁹⁷ Kaymaz/Gökcan, s.158.

⁴⁹⁸ Yerdelen v.d., s.290.

pişmanlıktan yararlanması dolayısıyla şüpheli, sanık veya hükümlü hakkında verilen kararlar adli sicile ve bunlara mahsus bir sisteme kaydedilecektir.

Uzlaşma halinde verilen düşme kararları adli sicile kaydedilmez. Yine kovuşturmayaya yer olmadığı kararı da adli sicile kaydedilmeyecektir.

4. Tekerrüre Esas Olmama

Tekerrür, tekrarlama anlamına gelmektedir⁴⁹⁹. TCK'nın 58. maddesine göre tekerrür hükümlerinin uygulanabilmesi için failin daha önce işlediği suç nedeniyle hakkında mahkûmiyet hükmü kurulup kesinleşerek infaz edildikten sonra ikinci suçun kanunda öngörülen süreler içinde işlenmesi gerekir. Öngörülen süreler içinde suçu işleyen kişiye de mükerrir denir⁵⁰⁰. Uzlaşma halinde failin tekrar suç işleme olasılığı da zayıflamaktadır⁵⁰¹. Tekerrür hükümlerinin esas alınacağı karardaki suçun uzlaşmaya tabi hale gelmesi halinde de kararı veren mahkemeye uyarılama yargılaması yapıp yapılmadığının sorularak sonucuna göre hüküm kurulması gerekmektedir⁵⁰². Uzlaşılması halinde düşme kararı verileceğinden tekerrüre esas alınabilecek mahkûmiyet hükmünün de bir önemi olmayacaktır. Ayrıca, uzlaşma hükümlerinin uygulanabilmesi için failin sabıkasız olması ya da tekerrür süresi içinde tekrar suç işlememesi kuralı bulunmadığından uzlaşma hükümlerinin uygulanmasına engel bir durum yoktur.

5. Müsadereye Etkisi

Müsadere; *“üretimi, bulundurulması, kullanılması, taşınması, alım ve satımı suç oluşturan veya bu niteliğe haiz olmamakla birlikte kasıtlı bir suçun işlenmesinde kullanılan veya suçun işlenmesine tahsis edilen veya suçtan meydana gelen veya niteliği itibarıyla kamu güvenliği, kamu sağlığı veya genel ahlak açısından tehlikeli olup suçta kullanılmak üzere hazırlanan eşyanın veya bu yolla elde edilen ekonomik*

⁴⁹⁹ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5cd575bd1bc992.07216776 (Erişim Tarihi:10.05.2019)

⁵⁰⁰ Artuk/Gökçen/Yenidünya, s.930.

⁵⁰¹ “... Uzlaşma ile sonuçlanan suçlarda mükerrerlik oranı daha düşük olmaktadır. Zira tarafların özgür iradesi ile başarıyla sonuçlanan uzlaşmada, klasik yargılama sonucu ortaya çıkan yeni suç işleme ve hakkını bizzat alma eğilimleri de ortadan kalkmaktadır (Yargıtay 18. Ceza Dairesi'nin 28.02.2018 tarihli ve 2017/7877 Esas ve 2018/2764 Karar sayılı kararı).

⁵⁰² “... Sanığın adli sicil kaydında bulunan ve tekerrüre esas alınan hükümde uzlaştırma işlemi uygulanıp uygulanmadığı araştırılarak sonucuna göre 5237 sayılı TCK'nin 58/3. maddesi uyarınca zorunlu olarak TCK'nin 86/2. maddesindeki seçimlik cezalardan hapis cezasına hükmolünmesi gerekip gerekmediğinin ve TCK'nin 58. maddesinde düzenlenen tekerrür hükümlerinin uygulanıp uygulanmayacağına değerlendirilmesinde zorunluluk bulunması, BOZULMASINA” (Yargıtay 3. Ceza Dairesi'nin 30.05.2019 tarihli ve 2019/3445 Esas ve 2019/12098 Karar sayılı kararı).

*kazançların, mülkiyetinin devlete geçmesiyle sonuçlanan güvenlik tedbiridir*⁵⁰³. Eşyanın iyi niyetli üçüncü kişilere ait olması halinde müsadere kararı verilemez⁵⁰⁴. TCK'nın 54/3. maddesinde müsadere işlenen suça nazaran daha ağır sonuçlar doğurmaması gerektiği belirtilerek işlenen suç ile orantılı olması gerektiği belirtilmiştir⁵⁰⁵.

Uzlaşma ile failin eylemini gerçekleştirip gerçekleştirmediğine yönelik bir tespit yapılmaz. TCK'nın 54/1. maddesinde mahkûmiyet halinde müsadere hükümlerinin uygulanması öngörüldüğünden uzlaşma sonucunda düşme kararı verileceğinden müsadereye yönelik hüküm de kurulmaz. Ancak edimin defaten yerine getirilmemesi halinde hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verileceğinden müsadere kararı da verilir. Edimin yerine getirilmesi halinde ise düşme kararı verileceğinden müsadere hükmü de ortadan kalkar.⁵⁰⁶

Uzlaşmanın sağlanmasına rağmen müsadere uygulanması ise TCK'nın 54/4. maddesinde belirtilen üretimi, bulundurulması, kullanılması, taşınması, alım ve satımı suç oluşturan eşyadır. Bu halde soruşturma aşamasında CMK'nın 256. maddesine göre müsadere davası açılmalıdır⁵⁰⁷.

6. Tazminat Hukuku Yönünden Sonuçları

CMK'nın 253/19. maddesine göre *“Uzlaşmanın sağlanması halinde, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmaz; açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır.”* hükmü CMUY'nin 7/6. maddesinde ise soruşturma ve kovuşturma konusu suç şeklinde düzenlenmiştir. Şüphelinin, edimini yerine getirmemesi halinde uzlaşma raporu veya belgesi, 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 38. maddesinde yazılı ilam mahiyetini haiz belgelerden sayılır. Uzlaşma ile sadece ceza ilişkisi değil özel hukuka ilişkin haklar da sona ermektedir⁵⁰⁸. Zararın bir kısmının tazmin edilmesi halinde dahi yapılan anlaşma gereği tazminat davası açılmaz⁵⁰⁹.

Birden fazla şüpheli veya sanığın olması ve bir kısmı ile uzlaşılması halinde uzlaşan şüpheli veya sanığın payına düşen dışındaki kısım için tazminat davası

⁵⁰³ Artuç, Mustafa, Hüküm Kurma Sanatı, 8. Baskı, Ankara 2016, s.578.

⁵⁰⁴ Soyaslan, s.490.

⁵⁰⁵ Yerdelen, Erdal, *Müsadere ve Mülkiyetin Kamuya Geçirilmesi*, 1. Baskı, Ankara, 2010, s.44-45 (Yerdelen-Müsadere).

⁵⁰⁶ Kaymaz/Gökcan, s.209.

⁵⁰⁷ Kaymaz/Gökcan, s.209.

⁵⁰⁸ Donay-Yargılama Hukuku, s.246.

⁵⁰⁹ Kaymaz/Gökcan, s.207.

açılabilir. Sanıklar edimlerini yerine getirmekle birlikte beraat etmeleri halinde verdiklerini sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre geri alamazlar⁵¹⁰.

Uzlaştırma raporu veya uzlaşma belgesi onaylandıktan sonra 2004 sayılı İcra İflas Kanunu madde 38'e göre ilam niteliğindeki belgelerden sayılacağından mağdurun zararının giderilmemesi halinde ilamlı icra takibi yapılabilir.

---

⁵¹⁰ Yerdelen v.d., s.292.

SONUÇ

Failin eylemi sonucu mağdurun zararının giderilmesini amacıyla ceza sistemlerinden biri olan onarıcı adalet anlayışı ortaya çıkmıştır. Bu anlayışa göre failin cezalandırılmasından ziyade mağdurun zararının giderilmesi ön plandadır. Onarıcı adalet, mağdur ve failin uzlaşması temeli üzerine kurulmuştur.

Uzlaşma uygulamaları ilk olarak Anglo Sakson Hukuku'nda uygulanmaya başlamış, Kıta Avrupası Hukuku'nda da benimsenerek yayılmıştır. Uzlaştırma kurumu Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler tarafından mağdurlara yönelik alınan kararlar ile de gelişme göstermiştir.

Uzlaştırma kurumu ceza adalet sistemimize ilk olarak Dönmezer Tasarısı olarak bilinen 2001 tarihli TCK Tasarısı'nın 39/2. maddesi ve 2001 tarihli CMUK Tasarısı'nın 265. maddesi ile girmiştir. Tasarıya göre iki yıla kadar hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren ve mala karşı işlenen suçlar ile süresine bakılmaksızın taksirle işlenen suçlarda uzlaştırma hükümlerinin uygulanması öngörülmüştür.

Uzlaştırma kurumu, onarıcı adalet anlayışı kapsamında 2005 yılında yürürlüğe giren 5237 sayılı TCK ve 5271 sayılı CMK ile ceza hukukumuzda girmiştir. Uzlaştırma kurumunun amacı, yargılamaların kısa sürede sonuçlandırılarak adil yargılanma hakkının ihlal edilmemesi, soruşturma aşamasında husumetin sonlandırılarak mahkemelerin iş yükünün azaltılması, mahkemelerin diğer davalara daha fazla emek ve zaman ayırması sağlanarak daha hızlı karar verilebilmesi, mağdur veya suçtan zarar görenin yargılama ile daha fazla yıpranmaması ve alacağını hukuk mahkemelerinde dava açmaksızın alabilmesi, şüphelinin de cezalandırılmaktan kurtularak kamu düzeninin sağlanmasıdır.

Ancak uzlaştırma kurumun kabul edildikten sonra uzun bir süre amacına uygun bir şekilde bu kurumdan yararlanılamamıştır. Bunda adli kolluk görevlilerinin uzlaştırmayı adeta usulen yapmaları, uzlaştırma konusunda tarafları bilgilendirmemeleri, maktu olarak hazırlanmış forma uzlaşmak istemiyorum şeklinde taraflara imza attırmaları, yargı organlarının da bu konuyu yeterince denetlememesi ve hatta uzlaştırma sürecinin iş yüklerini daha da artırdığı düşüncesinde olmaları sebep olmuştur. Ancak 02.12.2016 tarihinde R.G.'de yayınlanan 6763 sayılı Kanun ile uzlaştırmının amacına uygun ve etkin bir şekilde uygulanması için Cumhuriyet Başsavcılıkları bünyesinde uzlaştırma büroları kurulmuştur. Kanun değişikliği ile birlikte kolluğun uzlaştırma teklifine son verilmiş, tarafların uzlaştırma sürecinde

uzlaştırmacılar tarafından tüm ayrıntıları ile bilgilendirilmesi sağlanmaya çalışılmıştır.

Uzlaştırmanın hukuki niteliği konusunda da tartışmalar vardır. Uzlaştırma, ihtilafın devletle davalı arasında değil taraflar arasında çözümlenmesi gerektiğinden bahisle cezai sorunları medeni hukuk sorunu haline dönüştürmüştür ve mağduriyetin giderilmesi halinde hukuk uyuşmazlıkları da giderilmiş olacağından medeni hukuka ilişkin hak talep edilmesini de engeller. Uzlaştırma zararın giderilmesi şartına dayandığından yaptırım benzeri bir kurumdur. Uzlaştırma, soruşturma aşamasında kovuşturmaya yer olmadığına, kovuşturma aşamasında ise davanın düşmesi sonucunu doğurduğundan uzlaştırma kovuşturma engelidir. Uzlaştırma soruşturmayı ve kovuşturmayı sona erdirdiğinden ve işlemler yargılama hukuku kuralları kapsamında sürdürüldüğünden uzlaştırma muhakeme hukuku işlemidir. Uzlaştırma, ceza hukuku uyuşmazlığını yargı sürecinde çözdüğünden ceza muhakemesi kurumudur. Uygulamada uzlaştırma, maddi ceza hukukuna ilişkin özellikleri de içerdiiğinden karma nitelikli bir kurum olarak kabul edilmektedir. Kesinleşmiş, hatta infaz edilmiş kararlarda dahi uzlaştırma uygulanması zorunludur.

Uzlaştırma hükümlerinin uygulanabilmesi için öncelikle re'sen takibi ve kanunda sayılan suçlar dışında şikâyete tabi suçlarda mağdurun şikâyetçi olması, toplanan delilere göre de yeterli şüphenin varlığı gereklidir. Yeterli şüphenin olmaması halinde kovuşturmaya yer olmadığı kararı verileceğinden uzlaştırma hükümleri de uygulanmayacaktır.

Uzlaştırma kural olarak şikâyete tabi olan suçlarda uygulanmakla birlikte re'sen takip edilen ve 6763 sayılı kanun ile kapsamı genişletilen kasten yaralama (üçüncü fıkrâ hariç, madde 86; madde 88), taksirle yaralama (madde 89), tehdit (madde 106, birinci fıkrâ), konut dokunulmazlığının ihlali (madde 116), hırsızlık (madde 141), dolandırıcılık (madde 157), çocuğun kaçıırılması ve alıkonulması (madde 234), ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması (dördüncü fıkrâ hariç, madde 239) suçları yönünden de uygulanmaktadır. 6763 sayılı Kanun ile ayrıca etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlarda uzlaştırmanın uygulanmayacağı yönündeki düzenlemeye son verilerek bu kapsamdaki suçlarda da uzlaştırma mümkün hale gelmiştir. Değişlikle birlikte TCK'nın 144. maddesinde düzenlenen paydaşı olunan veya üzerinde elbirliği mülkiyeti söz konusu olan eşya ile ilgili olarak maliklerce veya bir hukuki ilişkiye dayanan alacağın tahsili amacıyla işlenen hırsızlık suçu, TCK'nın

146. maddesinde düzenlenen kullanma hırsızlığı suçu, TCK'nın 151. maddesinde düzenlenen mala zarar verme suçu, TCK'nın 155/1. maddesinde düzenlenen güveni kötüye kullanma suçu, TCK'nın 156. maddesinde düzenlenen bedelsiz senedi kullanma suçu, TCK'nın 159. maddesinde düzenlenen bir hukuki ilişkiye dayanan alacağın tahsil amacıyla dolandırıcılık suçu, TCK'nın 160. maddesinde düzenlenen kaybolmuş veya hata sonucu ele geçmiş eşya hakkında hırsızlık suçu uzlaştırmaya tabi hale gelmiştir. Bu itibarla uzlaştırma kurumunun etkinliği de artırılmıştır.

KAYNAKÇA

Adalet Bakanlığı/Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, Ceza Uyuşmazlıklarında Uzlaşma El Kitabı, Ankara, 2009.

Aközek, Esra, *Türk Ceza Adalet Sisteminde Uzlaşma Kurumu*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 2016.

Alan Akcan, Esra, “Ceza Hukukunda Mağdurun Korunmasına Yönelik Düzenlemeler”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Özel Sayı, Yıl:2014 (s.3949-3997).

Albayrak, Mustafa, “Şikâyete Tabi Suçların Özellikleri ve Bu Suçlara Bağlanan Hukuki Sonuçlar”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı:77, Yıl:2008 (s.281-306).

Arıcan, Mehmet, *Ceza Adaleti*, 1. Baskı, Ankara, 2009.

Artuç, Mustafa, *Hüküm Kurma Sanatı*, 8. Baskı, Ankara, 2016.

Artuk, Mehmet Emin/Gökçen, Ahmet/Yenidünya, Ahmet Caner, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 5. Baskı, Ankara, 2011.

Baytaz, Abdullah Batuhan, “Onarıcı Adalete Genel Bir Bakış”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Sayı:1, Yıl:2013 (s.117-129).

Beccaria, Cesare, Çeviren Sami Selçuk, *Suçlar ve Cezalar Hakkında*, 2. Baskı, Ankara, 2010.

Bıçak, Vahit, *Suç Muhakemesi Hukuku*, 3. Baskı, Ankara, 2013.

Centel, Nur/Zafer, Hamide, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 14. Baskı, İstanbul, 2017.

Çetin, Soner Hamza, “Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaşma”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı:82, Yıl:2009 (s.1-33).

Çetintürk, Ekrem, *Onarıcı Adalet*, 1. Baskı, Ankara, 2008 (Çetintürk-Onarıcı Adalet).

Çetintürk, Ekrem, *Onarıcı Adalet ve Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma*, 1. Baskı, Ankara, 2017 (Çetintürk-Onarıcı Adalet ve Uzlaştırma).

Çetintürk, Ekrem, “Onarıcı Adalet Anlayışı ve Uzlaştırma Kurumunun Türk Ceza Adalet Sisteminde Algılanışı (Geleneksel Ceza Adalet Anlayışına Eleştirel Bir

Bakış)”, *Ceza Hukuku Dergisi*, Sayı:9, Yıl:2009 (s.191-245) (Çetintürk-Eleştirel Bakış).

Çolak, Haluk, “Yeni Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanununda Cezai Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolu Olarak Uzlaşma”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı:63, Yıl:2006 (s.127-145).

Çolak, Haluk/Taşkın, Mustafa, *Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi*, 2. Baskı, Ankara, 2007.

Çulha, Rifat, *Uzlaşma*, (Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, İstanbul, 2005, s.41-59).

Değirmenci, Olgun, “Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Hakları”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı:77, Yıl:2008 (s.33-86).

Demir, Şamil, *Müzakere*, (Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, Ceza İşleri Genel Müdürlüğü Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı, Ankara, 2018, Yayın No:1, s.141-181).

Demirbaş, Timur, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 12. Baskı, Ankara, 2017.

Dolu, Osman, “Rasyonel Bir Tercih Olarak Suç: Klasik Okul Düşüncelerinin Suçu Açıklama ve Önleme Kapasitesinin Değerlendirilmesi”, *Polis Bilimleri Dergisi*, Sayı:4, Yıl:2009 (s.89-120).

Donay, Süheyl, *Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi*, 1. Baskı, İstanbul, 2009 (Donay-Şerh).

Donay, Süheyl, *Ceza Yargılama Hukuku*, 2. Baskı, İstanbul, 2012 (Donay-Yargılama).

Ekici Şahin, Meral/Yemenici, Kürşat, “6763 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler Işığında Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma”, *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı:1, Yıl: 2018 (s.445-507).

Dönmezer, Sulhi/Erman, Sahir, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım*, Cilt II, 10. Baskı, İstanbul, 1994.

Erdem, Mustafa Ruhan/Eser, Ferda/Özşahinli, Pakize Pelin, *Uzlaştırmacı Sınavlarına Hazırlananlar İçin 100 Soruda Uzlaştırma Uzlaştırmacının El Kitabı*, 3. Baskı, Ankara, 2017.

Erem, Faruk/Danışman, Ahmet/Artuk, Mehmet Emin, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara, 1997.

Eriş, Uğur, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma ve Uzlaştırma Eğitimi”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı:137, Yıl:2018 (s.241-271).

Ersoy, Uğur, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Aleyhe Değiştirme (reformatio in peius) Yasağı*, Ankara, 2018 (Ersoy-Aleyhe Değiştirme Yasağı).

Ersoy, Uğur, “Ceza Hukukunda Uzlaşma”, *Hukuk Gündemi Dergisi*, Sayı:2, Yıl:2005 (s.64-67) (Ersoy-Uzlaşma).

Gökcan, Hasan Tahsin, *Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesiyle İlgili Ceza Hukuku Kurumlarının Sorumluluk Hukuku Yönünden Değerlendirilmesi*, Prof. Dr. Ramazan Arslan’a Armağan, C.I, Ankara, 2015 (s.817-855).

Gümüşel, Ebru, *Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma Kurumu*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2007.

Hakeri, Hakan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 19. Baskı, Ankara, 2016.

Hekimoğlu, Fahrettin, Fransa’da Hukuki Danışmanlık ve Arabuluculuk Uygulaması, *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı:2, Yıl:2002 (s.33-38).

Ildır, Gülgün, *Alternatif Uyuşmazlıklar Çözümü (Medeni Yargıya Alternatif Yöntemler)*, 1. Baskı, Ankara, 2003 (Ildır-Alternatif Yöntemler)

Ildır, Gülgün, *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü ve Hak Arama Özgürlüğü*, (75. Yaş Günü İçin Prof. Dr. Baki Kuru Armağanı, Ankara, 2004, s.385-401) (Ildır-Hak Arama Özgürlüğü).

İçel, Kayıhan/Sokullu Akıncı, Füsun/Özgenç, İzzet/Sözüer, Adem/Mahmutoğlu Fatih S./Ünver, Yener, *Suç Teorisi*, 2. Baskı, İstanbul, 2000.

İnceoğlu, Asuman Aytekin/Karan, Ulaş, *Türkiye’de Ceza Davalarında Uzlaşma Uygulamaları: Hukuki Çerçevenin Değerlendirilmesi*, (Onarıcı Adalet, Mağdur Fail Arabuluculuğu ve Uzlaşma Uygulamaları: Türkiye ve Avrupa Bakışı), 1. Baskı, İstanbul, 2008 (s.45-81).

İpek, Ali İhsan/Parlak, Engin, *Ceza Muhakemesinde Uzlaşma*, 3. Baskı, Ankara, 2016.

Kafes, Veli, “Ceza Hukukunda Mağdurun Zararının Giderilmesi”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı:1, Yıl:2011 (s.289-321).

Kaplan, Mahmut, “Onarıcı Adalet ve Türk Ceza Hukukuna Yansımaları”, *Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı:1, Yıl:2015 (59-86).

Karakaş Doğan, Fatma, “Suçtan Doğan Mağduriyetin Devlet Tarafından Giderilmesi ve Suç Mağdurlarına Yardım Hakkında Kanun Tasarısı”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı:95, Yıl:2011 (s.197-234).

Karakehya, Hakan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2. Baskı, Ankara, 2016.

Katoğlu, Tuğrul, “Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı:2, Yıl:2012 (s.657-693).

Kaya, Mehmet, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2016.

Kaymaz, Seydi/Gökcan, Hasan Tahsin, *Uzlaşma ve Önödeme*, 2. Baskı, Ankara, 2007.

Kekeç, Elif Kısmet, *Arabuluculuk Yoluyla Uyuşmazlık Çözümünde Temel Aşamalar ve Taktikler*, 3. Baskı, Ankara, 2016.

Ketizmen, Muammer, “Uzlaşmanın Sirayet Etmezliği İlkesinin Sonucu Olarak Mağdurun Yargılanacak Kişiyi Seçebilme Yetkisi”, *Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı:2, Yıl:2012 (s.1-10).

Koca, Mahmut/ Üzülmöz, İlhan, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 9. Baskı, Ankara, 2016.

Kunter, Nurullah/ Yenisey, Feridun/ Nuhoglu, Ayşe, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, Birinci Kitap, 17. Baskı, İstanbul,2009.

Kaplan, Mahmut, “Onarıcı Adalet ve Türk Ceza Hukukuna Yansımaları”, *Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı:1, Yıl:2015 (s.59-86).

Özbek, Mustafa, Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaştırma, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı:3, Yıl:2005 (s.289-321) (Özbek-Uzlaştırma).

Özbek, Mustafa, “Dünya Çapındaki Adalete Ulaşma Hareketiyle Ortaya Çıkan Gelişmeler ve Alternatif Uyuşmazlık Çözümü”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı:2, Yıl:2002 (s.121-162) (Özbek- Alternatif Uyuşmazlık Çözümü).

Özbek, Mustafa Serdar, “Çağdaş Ceza Adaleti Sistemlerinde Alternatif Çözüm Arayışları ve Arabuluculuk Uygulaması”, *Kazancı Hukuk Dergisi*, Sayı:1, Yıl:2010 (s.116-183) (Özbek-Arabuluculuk Uygulaması).

Özbek, Mustafa Serdar, *Çocuk Adalet Sisteminde Onarıcı Adalet Anlayışı ve Çocuk Arabuluculuğu* (Uluslararası Çocuklar İçin Adalet Sempozyumu, Ankara 5-7 Aralık 2012, Adalet Bakanlığı, Türkiye Adalet Akademisi, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, UNICEF Türkiye, Ankara, 2013 (s.27-53) (Özbek-Çocuk Arabuluculuğu).

Özbek, Mustafa Serdar, **Onarıcı Adalet**, (Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, Ceza İşleri Genel Müdürlüğü Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı, Ankara, 2018, Yayın No:1 (s.3-16) (Özbek-Onarıcı Adalet).

Özbek, Mustafa, “Ceza Muhakemesi Kanununda Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Mağdur Fail Uzlaştırmasının Usul ve Esasları”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Sayı:4, Yıl:2007 (s.123-205) (Özbek-Mağdur Fail Uzlaştırmasının Usul ve Esasları).

Özbek, Veli Özer, **Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi**, 1. Baskı, Ankara, 1999 (Özbek-Mağduriyetin Giderilmesi).

Özbek, Veli Özer, **CMK İzmir Şerhi-Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu'nun Anlamı**, 1. Baskı, Ankara, 2005. (Özbek-İzmir Şerhi).

Özbek, Veli Özer/Doğan, Koray/Bacaksız, Pınar/Tepe, İlker, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 10. Baskı, Ankara, 2017 (Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe-Muhakeme).

Özbek, Veli Özer/Doğan, Koray/Bacaksız, Pınar/Tepe, İlker, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 8. Baskı, Ankara, 2017 (Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe-Genel Hükümler).

Özen, Mustafa, “5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Üzerine Düşünceler”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı:68, Yıl:2007 (s.393-408).

Özgenç, Nuri Berkay, **Türk Hukukunda ve Mukayeseli Hukukta Uzlaşma**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2013 (Özgenç-Uzlaşma).

Özgenç, İzzet, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 13. Baskı, Ankara, 2017 (Özgenç-Genel Hükümler).

Özgenç, İzzet, **Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi (Genel Hükümler)**, 3. Baskı, Ankara, 2006 (Özgenç-Gazi Şerhi).

Öztürk, Bahri/Erdem, Mustafa Ruhan, Özbek/Veli Özer, **Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, 5. Baskı, Ankara, 2000.

Öztürk, Bahri/Tezcan, Durmuş/Erdem, Mustafa Ruhan/Özge Sırma, Gezer/Saygılar, Kırıt/Yasemin, F./Özaydın, Özdem/Alan Akcan, Esra/Özaydın, Özdem/Erden Tütüncü, Efser, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, 11. Baskı, Ankara, 2017 (Öztürk v.d.-Nazari ve Uygulamalı).

Öztürk, Bahri/Tezcan, Durmuş/Erdem, Mustafa Ruhan/Sırma, Özge/Saygılar Kırat, Yasemin F./Erden, Efser, *Ana Hatlarıyla Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2. Baskı, Ankara, 2013 (Öztürk v.d.-Ana Hatlarıyla).

Parlar, Ali/Hatipoğlu, Muzaffer, *5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Yorumu*, 1.Cilt, Ankara, 2008.

Pazarcı, Hüseyin, *Uluslararası Hukuk*, 8. Baskı, Ankara, 2009.

Sezer, Ahmet, *Öğreti ve Uygulamada Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma*, Ankara, 2010.

Soyaslan, Doğan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, 2014.

Soygüt Arslan, Mualla Buket, *Türk Ceza ve Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma Kurumu*, 1. Baskı, İstanbul, 2008.

Soysal, Tamer, *Türk Ceza Hukukunda Uzlaşma, (Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma)*, İstanbul, 2005.

Şahin, Cumhur, *Ceza Muhakemesi Kanunu Gazi Şerhi*, Ankara, 2005. (Şahin-Gazi Şerhi).

Şahin, Cumhur, *Ceza Muhakemesi Hukuku I*, 8. Baskı, Ankara, 2017 (Şahin-Muhakeme).

Şahin, Cumhur, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, 2015 (Şahin-Ceza).

Şahin, Cumhur, "Ceza Muhakemesinde Uzlaşma", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı:1/2, Yıl:1998(s.221-297) (Şahin-Uzlaşma).

Şahin, Cumhur/Göktürk, Neslihan, *Ceza Muhakemesi Hukuku II*, 6. Baskı, Ankara, 2017.

Tanrıver, Süha, "Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Özellikle Arabuluculuk", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı:64, Yıl:2006 (s.151-178) (Tanrıver-Arabuluculuk).

Tanrıver, Süha, "Hukuk Yargısı (Medeni Yargı) Bağlamında Adil Yargılanma Hakkı", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı:53, Yıl:2004 (s.191-215) (Tanrıver-Adil Yargılanma Hakkı).

Tarhanlı, Turgut, *Onarıcı Adalet*, (Onarıcı Adalet, Mağdur Fail Arabuluculuğu ve Uzlaşma Uygulamaları: Türkiye ve Avrupa Bakışı, 1. Baskı, Ankara, 2008, s.9-14).

Toroslu, Nevzat, *Ceza Hukuku Genel Kısım*, 17. Baskı, Ankara, 2012 (Toroslu-Genel Kısım).

Toroslu, Nevzat, *Ceza Hukukunda Zaruret Hali*, 1. Baskı, Ankara, 1968 (Toroslu-Zaruret Hali).

Toroslu, Nevzat/ Feyzioğlu, Metin, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, 2016.

Uludağ, Şener, “Onarıcı ve Cezalandırıcı Adalet: Paradigma Değişikliğini Tetikleyen Şartlar”, *Polis Bilimleri Dergisi*, Sayı:4, Yıl:2011 (s.127-152).

Ünver, Yener/Hakeri, Hakan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 9. Baskı, Ankara, 2014.

Yapar, Mehmet Emin, *Ceza Muhakemesinde İddia Pazarlığı*, 1. Baskı, Ankara, 2013.

Yavuz, Hakan A. , “Onarıcı Adalet ve Uzlaştırma Kurumu Bağlamında Ceza Adalet Sisteminde Mağdurun Konumu”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Sayı:23, Yıl:2015 (s.85-115).

Yenisey, Feridun/Nuhoğlu, Ayşe, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 4. Baskı, Ankara, 2016.

Yerdelen, Erdal, *Ceza Muhakemesinde Hükmün Gerekçesi*, 1. Baskı, Ankara 2015 (Yerdelen-Gerekçe).

Yerdelen, Erdal, Müsadere ve Mülkiyetin Kamuya Geçirilmesi, 1. Baskı, Ankara, 2010 (Yerdelen-Müsadere).

Yerdelen, Erdal, *Kovuşturma Evresinde Uzlaştırma Usulü*, (Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, Ceza İşleri Genel Müdürlüğü Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı, Ankara, 2018, Yayın No:1, s.131-139) (Yerdelen-Kovuşturma).

Yerdelen, Erdal, *Uzlaştırmanın Esasları*, (Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, Ceza İşleri Genel Müdürlüğü Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı, Ankara 2018, Yayın No:1, s.17-44) (Yerdelen-Uzlaştırmanın Esasları).

Yerdelen, Erdal/Altuntaş, Şeyda/Erdem, Özge/Özbek, Mustafa Serdar/Boz, Burak/Yılmaz, Berna Ayşen, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma*, 1. Baskı, Ankara, 2018 (Yerdelen v.d.).

Yıldız, Ali Kemal, *Uzlaşma Şikâyet İlişkisi*, (Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, İstanbul, 2005, s.259-280).

Yılmaz, Ejder, *Hukuk Sözlüğü*, Ankara, 1996.